

**Lidová píseň v hudební výchově
na základních a středních školách
v České republice**

Judita Kučerová a kolektiv

**MASARYKOVA
UNIVERZITA**

MUNI
PRESS

**LIDOVÁ PÍSEŇ V HUDEBNÍ VÝCHOVĚ
NA ZÁKLADNÍCH A STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH
V ČESKÉ REPUBLICĚ**

Judita Kučerová a kolektiv

Vzniklo za finanční podpory v rámci projektu specifického výzkumu
Masarykovy univerzity MUNI/A/1423/2018

Autorský kolektiv:

doc. PhDr. Judita Kučerová, Ph.D.

doc. PhDr. Marek Sedláček, Ph.D.

Mgr. Tomáš Chloupek

Mgr. Vilma Křiváková

Mgr. Ondřej Musil, Ph.D.

Mgr. Pavel Ostrý

BcA. Mgr. Markéta Ottová, Ph.D.

Mgr. Kristina Rafailov, DiS.

Recenzovali:

PhDr. Věra Frolcová, CSc.

prof. Michal Košut, Ph.D.

Kniha je šířená pod licencí

CC BY-NC-ND 4.0 Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0

© 2019 Masarykova univerzita, Tomáš Chloupek, Vilma Křiváková,
Pavel Ostrý, Markéta Ottová, Kristina Rafailov

ISBN 978-80-210-9536-6

ISBN 978-80-210-9535-9 (brož. vazba)

<https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.M210-9536-2019>

Obsah

Úvod	7
1. Projekt výzkumu	13
1.1 Předmět a cíl výzkumu	13
1.2 Začlenění lidové hudby do současných kurikulárních dokumentů	13
1.3 K aplikaci lidových písní podle autorů učebnic hudební didaktiky	17
1.4 Metody a techniky výzkumu	18
1.5 Výzkumné hypotézy	20
1.6 Časový harmonogram výzkumu	22
2. Realizace výzkumu	23
2.1 K průběhu zpracování a vyhodnocování výsledků	23
2.2 Charakteristika respondentů	25
3. Výsledky výzkumu a jejich interpretace	31
3.1 Analýza odpovědí z hlediska všech respondentů	31
3.1.1 Hudební žánry a druhy hudebních aktivit ve výuce	31
3.1.2 Využívání didaktických materiálů	40
3.1.3 Názory vyučujících na uplatňování lidových písní v hudební výchově a mimo rámec předmětu	61
3.1.4 Obliba lidových písní učiteli	64
3.1.5 Názory učitelů na význam a životnost lidové hudby v současnosti	67
3.1.6 Doporučení vyučujících, jak dnešní mládeži předkládat lidovou hudbu	69
3.2 Analýza odpovědí učitelů podle vybraných kritérií	77
3.2.1 Hledisko vlivu životnosti lokální tradice	78
3.2.1.1 Učitelé z jižních Čech	78
3.2.1.2 Učitelé ze Slovácka (jihovýchodní Morava)	81
3.2.1.3 Učitelé z Valašska (východní Morava)	88
3.2.1.4 Haná (střední Morava)	93

3.2.2	Hledisko typu hudební aktivity učitele ve volném čase.....	100
3.2.2.1	Učitelé, kteří se věnují sborovému zpěvu (jako sbormistři a zpěváci).....	100
3.2.2.2	Učitelé, kteří se věnují nástrojové hře	107

Závěry.....	116
Summary	127
Prameny a literatura	129
Seznam grafů	135
Seznam tabulek	138
Přílohy	139
Příloha č. 1: Vzor on-line dotazníku	139
Příloha č. 2: Přehled názorů na charakter učebnic a zpěvníků	143
Věcný rejstřík	167

Úvod

Předkládaná publikace je reflexí poznatků z výzkumného projektu *Lidová píseň v hudební výchově na základních a středních školách v ČR* (MUNI/A/1423/2018),¹ který uskutečnili studenti doktorského studijního programu a vyučující Katedry hudební výchovy na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v rámci specifického výzkumu. V minulosti byla na pracovišti realizována řada výzkumných šetření zabývajících se aktuální problematikou hudební výchovy, např. preferencemi studentů vzhledem k hudebním žánrům, využíváním digitálních či multimediálních prostředků **žáky i učiteli, povahou hudebněteoretického vzdělávání v českých základních uměleckých školách** apod. Letos byla pozornost zaměřena opět na oblast hudební edukace v základních a všeobecně vzdělávacích středních školách, tak jako tomu bylo u většiny výzkumů KHV PdF MU uskutečněných do roku 2017. V centru zájmu výzkumného týmu se poprvé ocitla výlučně problematika aplikace lidové hudby do školního vzdělávání.

Lidová píseň a instrumentální hudba tvoří organickou součást národní kultury.² Do hudebněvýchovné tematiky začala v českém prostředí pronikat postupně. V posledních desetiletích 19. století vznikaly učebnice a **zpěvníky s českými, moravskými a slezskými lidovými písněmi, v odborných časopisech se objevovaly články o významu národní lidové písně zvláště pro rozvoj hudebnosti dětí a mládeže. V průběhu 20. století byly na bázi folklorního fondu vytvářeny hudebněvýchovné koncepce, pro jejichž tvůrce byla lidová píseň východiskem hudebního vzdělání.**³ Přestože má tato premisa v české hudební výchově stále význam, je třeba podotknout, že míra a způsob aplikace hudebně folklorního dědictví se v průběhu více než jednoho století proměňovaly; vždy do jisté míry reflektovaly kulturně-historický vývoj ve společnosti.

¹ Lidová píseň v hudební výchově na základních a středních školách v ČR. MUNI: *Masarykova univerzita* [online]. Brno, ©2020 [cit. 2020-11-05]. Dostupné z: <https://www.muni.cz/vyzkum/projekty/47109>

² HELFERT, Vladimír. K otázce našeho hudebního folkloru. In: *Morava. Měsíčník pro život sociální, vědecký a umělecký*. Brno, 1925, roč. 1, s. 230-236.

³ Uvádíme alespoň základní tituly, které se staly učebnicemi hudební didaktiky: SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy na druhém stupni základní školy: učebnice pro posluchače pedagogických fakult*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979; SEDLÁK, František a Rudolf SIEBR. *Didaktika hudební výchovy na prvním stupni základní školy: učebnice pro studenty pedagogické fakulty, studijní obor učitelství pro 1. stupeň základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.

Folklorní písňový okruh tvoří i dnes důležité didaktické východisko.⁴ Prostupuje hudební výchovou na základních, částečně také středních školách a specializovanou instrumentální či pěveckou výchovou na základních uměleckých školách. Vzhledem k vlivu mnohvrstevnatých kulturních projevů a působení multimediálních prostředků však vystupuje výrazněji do popředí otázka, jak hudebně folklorní dědictví školní mládeži předkládat. V procesu předkládání a předávání hodnot lidové hudby a písňového fondu našich předků mládeži má významnou roli osobnost učitele. Tato obecně známá skutečnost, platná napříč různými historickými epochami a obory lidské činnosti, se projevuje výrazně i v této sféře. Záleží nejen na odborné a didaktické erudici učitele, ale především na jeho přístupu k danému okruhu hudby, dovednostech motivovat žáky – v tomto případě k folklornímu písňovému okruhu, který stojí spíše na okraji zájmu současné mládeže.

Hudebněpedagogické výzkumy zaměřené na míru a způsob uplatňování lidové hudby ve školách, popř. postoje mládeže k hudebněfolklornímu dědictví⁵ se neobjevují v českém prostředí často. Dílčí poznatky nacházíme mj. v závěrečných pracích absolventů humanitně orientovaných studijních programů,⁶ často

⁴ SEDLÁČEK, Marek. Lidová píseň jako jeden ze základních stavebních kamenů hudební výchovy nebo jako přežitek? In: *Musica viva in schola XV*. 1. vyd. Brno: PdF MU, 1999, s. 9–12. ISBN 80-210-2166-7. ČENČÍKOVÁ, Olga. Folklorismus jako optimální východisko poslechové výchovy. In: *Musica viva in schola XV*. Brno: PdF MU, 1999, s. 25–33.

⁵ KUČEROVÁ, Judita. K problematice vztahu městská mládež a lidová píseň. In: *Musica viva in schola XV*. 1. vyd. Brno: PdF MU, 1999, s. 34–38. ISBN 80-210-2166-7; KUČEROVÁ, Judita. Postoje studentů brněnské Katedry hudební výchovy k lidové hudbě a písni. In: *Musica viva in schola XVI*. Brno, 2000, s. 124–128. ISBN 80-210-2427-5; KUČEROVÁ, Judita. K problematice lidové písně a hudby ve školním vyučování. In: *Folklor pro děti a děti pro folklor*. Strážnice, 2000, s. 154–159. ISBN 80-86156-36-2; KUČEROVÁ, Judita. Lidové písně ve školním vyučování – utopie nebo kulturní a výchovná perspektiva? In *Musica viva in schola XVII*. Brno, 2001. s. 146–156. ISBN 80-210-2765-7; KUČEROVÁ, Judita. *Výchova k hodnotám hudebně folklorního dědictví ve školách (Sondy do postojů dospívající mládeže k hudebnímu folkloru. Rukopis disertační práce*. Brno: Masarykova univerzita, 2002; KUČEROVÁ, Judita. Zu den Einstellungen der Jugend zur Volksmusik. (Am Beispiel von manchen Orten in Mähren). *Studia musicologica Academiae scientiarum Hungaricae*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 2003, roč. 44, 1–2, s. 137–146. ISSN 0039-3266. ISSN 0039-3266; KUČEROVÁ, Judita. Sondy do postojů dospívající mládeže k hudebnímu folkloru. In: *Musica viva in schola XVIII*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 84–88. ISBN 80-210-3418-1.

⁶ Uvádíme např. absolventské práce z KHV PdF MU z roku 2018: ŠILHAVÍKOVÁ, Michaela. *Postoj dospívajících k vybraným ukázkám lidové hudby*. Brno, 2018. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta; ČURILLOVÁ, Andrea. *Lidová píseň na hodinách hudební výchovy na Slovensku*. Brno, 2018. Diplomová práce, Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta; CHMELOVÁ, Lucie. *Využití vybraných lidových tradic na uherskohradištském Dolňácku ve výuce na 1. stupni ZŠ*. Brno, 2018. Diplomová práce, Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta; RUSŇÁKOVÁ, Eliška. *Motivace žáků při výuce HV prostřednictvím tradiční lidové kultury a folkloru*. Brno, 2018. Diplomová práce, Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta; RŮŽIČKOVÁ, Kateřina. *Začlenění lidové písně do hudební výchovy speciální třídy žáků integrovaných na běžnou ZŠ*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.

se však jedná o regionální nebo různě specificky zaměřená šetření. Poznatky terénních výzkumů etnomuzikologického rázu⁷ vypovídají spíše o důsledcích školní výchovy, a to z pozice vědního oboru. Všechny výsledky zkoumání jednoznačně potvrdily význam odborné erudice a aplikačních schopností učitelů a naznačily velmi kolísavý charakter u přijímání lidové tradice mládeží.⁸

Se způsoby uplatňování hudebního folkloru ve výuce se budoucí čeští učitelé seznamují v oblasti hudební didaktiky, folklorním materiá-

7 Jednalo se např. o výzkumy etnomuzikologů Marty Toncrové, Věry Šeplákové (Frolcové), Lubomíra Tyllnera. TONCROVÁ, Marta. Písnový repertoár dětí na současné vesnici. In: *Dítě a tradice lidové kultury*. Současný stav a proměny. Lidová kultura a současnost, svazek 6. Brno 1980, s. 31–38; TONCROVÁ, Marta. Formování zpěvnosti a písníového repertoáru školní mládeže v nově osídlené vesnici na jižní Moravě. In: *Revoluční přeměny jihomoravského venkova*. Brno 1981; TONCROVÁ, Marta. Lidová píseň v učebnicích. In: *Tradiční lidová kultura a výchova v Evropě*. Akademická Nitra 1994. Nitra 1995, s. 30–35; TONCROVÁ, Marta. Lidová píseň a hudební výchova z pohledu folkloristy. In: *Lidová píseň a hudební výchova*. Olomouc: Hanex 1997, s. 71–75; TONCROVÁ, Marta. Úloha zpěvu a hudby v současné etnokulturní tradici. In: *Vývojové proměny etnokulturní tradice*. Brno: Etnologický ústav AV ČR, 2008, s. 9–23; ŠEPLÁKOVÁ, Věra. Hudební kultura a vkus na současné podlužácké vesnici. In: *Lidový tanec, píseň a hudba*. Sborník příspěvků z 12. etnomuzikologického semináře. Brno: Krajské kulturní středisko, 1983, s. 67–78; ŠEPLÁKOVÁ, Věra. O hudebním vkusu na Podluží. Na příkladu obce Prušánky, okres Hodonín. In: *Slovácko*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum, 1983, roč. 25, s. 43–60; ŠEPLÁKOVÁ, Věra. Folklorní povědomí a hudební vkus současné generaci (Na příkladu vybraných lokalit Jihomoravského kraje.) In: *Slovenský národopis*. Bratislava: SAV, 1984, roč. 32, s. 479–504; TYLLNER, Lubomír. Společenské a školní zpěvníky a jejich vliv na zpěvní repertoár české společnosti. In: *Tradiční lidová kultura a výchova v Evropě*. Akademická Nitra 1994. Nitra, 1995, s. 15–21. Řada příspěvků z oblasti terénních výzkumů, zaměřených na vztah dětí k tradiční lidové kultuře a folkloru byla uveřejněna ve sborníku: FROLEC, Václav (ed.). *Dítě a tradice lidové kultury*. Lidová kultura a současnost, sv. 6. Brno: Blok, 1981.

8 Vyбираме námátkou některá zjištění absolventů pedagogických fakult. Přestože oscilují mezi různými polohami názorů, téměř ve všech případech zde nacházíme také doporučující náměty pro práci s folklorním materiálem ve školní výuce. K nepříznivým poznatkům dospěla např. Petra Vejborová z PdF UK, která uskutečnila přibližně před 7–8 lety výzkum v 15 ZŠ v Praze a Středočeském kraji. Ve své diplomové práci na s. 62 uvedla: „Závěry výzkumu přinášejí znepokojující data, která potvrzují obecný trend odklonu mladých generací od kulturního dědictví svého národa, nedostatek úcty a respektu k dochovaným zvykům a tradicím zároveň s rozpaky spojenými s reprodukcí folklorních projevů. Tato situace má za následek upadající znalost folklorního materiálu, která v budoucnu může vést až k zapomenutí odkazu předchozích generací a ztrátě vzácného hudebního materiálu.“ VEJBOROVÁ, Petra. *Folklor ve výuce hudební výchovy na druhém stupni základních škol*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. Z poměrně skeptického názoru o uplatňování folklorního materiálu v současné výuce ve školách vycházela mj. Michaela Šilhavíková. Ve výzkumu zaměřeném na hodnocení vybraných lidových písní žáků ZŠ a SŠ na uherskohradištském Slovácku poukázala na rozdílné tendence a vlivy, které na ně působí. ŠILHAVÍKOVÁ, Michaela. *Postoj dospívajících k vybraným ukázkám lidové hudby*. Brno, 2018. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Situaci ve slovenských školách, kde je péče o folklorní dědictví zakotvena v pedagogických dokumentech podobně jako v ČR, se zabývala např. Andrea Čurillová. Realizovala svůj výzkumný záměr v 11 slovenských regionech a dospěla poměrně k pozitivním výsledkům. ČURILLOVÁ, Andrea. *Lidová pieseň na hodinách hudobnej výchovy na Slovensku*. Brno, 2018. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta.

lem se zabývají v praktických hudebních předmětech (zacílených na rozvoj sluchových, pěveckých a instrumentálních dovedností), do jisté míry i v hudebněteoretických disciplínách. Na Katedře hudební výchovy PdF MU v Brně je součástí aktuálního studijního bakalářského programu Hudební výchova se zaměřením na vzdělávání také předmět Etnomuzikologický seminář a Lidová píseň.⁹ Zde se mohou studenti zabírat hlouběji problematikou českého hudebněfolklorního dědictví.

Výsledkem specifického výzkumu, realizovaného v roce 2019, bude získání základních informací o **současném stavu začleňování hudebněfolklorního okruhu do výuky**. Perspektivy výzkumu pro následující období spatřujeme v šetření zaměřeném na postoje učitelů k vybraným ukázkám lidových písní, jejich vztah k lidové hudbě a **otázku, nakolik se tato skutečnost projevuje v hodinách hudební výchovy**. Věříme, že některé poznatky výzkumů v této oblasti napomohou při tvorbě didaktických námětů, aktualizovaných vzhledem k potřebám současné mládeže i **hudebněpedagogické praxe**.

Dílčí závěry šetření z roku 2019 byly prezentovány na mezinárodní hudební konferenci EAS ve švédském Malmö,¹⁰ dále budou otištěny v odborném tisku a **do jisté míry i v příslušných pasážích vybraných doktorských nebo magisterských prací**. Pro potřeby učitelů hudební výchovy byl na konferenci v Malmö uspořádán také workshop „Orff-Schulwerk approach as a student-engaging strategy in teaching music at primary (art) schools“,¹¹ zaměřený na způsoby aplikace hudebněfolklorního materiálu do výuky. Osu hudebních a hudebně-pohybových činností tvořily folklorní projevy vážící se k vybraným tradičním zvykům v Čechách a na Moravě.¹²

Poděkování patří všem vyučujícím, kteří byli ochotni věnovat svůj volný čas vyplnění on-line dotazníků. Díky náleží rovněž Masarykově univerzitě za finanční podporu v rámci projektu specifického výzkumu, dále PaedDr. Ottovi Kryzanovi a Mgr. Pavlu Krejčímu za vytvoření on-line

⁹ Předmět Lidová píseň má na rozdíl od Etnomuzikologického semináře podobu volitelného předmětu a je určen širšímu okruhu zájemců v rámci celé Masarykovy univerzity.

¹⁰ SEDLÁČEK, Marek. Subject of Music Education at the Elementary Art Schools, Primary and Secondary Schools in the Czech Republic - from the perspective of teachers and students. In *7th EAS Conference/7th European ISME Regional. Conference in Malmö, Sweden, 2019*.

¹¹ HAVELKOVÁ, Hana a Judita KUČEROVÁ. Orff-Schulwerk approach as a student-engaging strategy in teaching music at primary (art) schools. In: *Konference EAS v Malmö, 2019*.

¹² S ohledem na měsíc květen, v němž byla konference EAS uspořádána, vybraly autorky pro workshop folklorní projevy spjaté se svatodušními svátky.

dotazníku a jeho následné statistické zpracování i studentkám magisterského studijního programu Učitelství hudební výchovy pro základní a střední školy Bc. Lucii Hrubé, Bc. Ivaně Kopřivové a Bc. Michaele Šilhavíkové za vypracování podkladů pro analýzu výsledků šetření.

V Brně 19. prosince 2019
kolektiv autorů

1. Projekt výzkumu

1.1 Předmět a cíl výzkumu

Téma letošního výzkumu realizovaného Katedrou hudební výchovy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně zasahuje tentokrát specifickou oblast hudebního vzdělávání. Cílem se stalo zkoumání současného trendu uplatňování lidové hudby v hudební výchově na základních a částečně středních školách v České republice, získání poznatků o postojích vyučujících k hudebněfolklornímu dědictví a způsobu jeho aplikace do výuky. Těžištěm šetření se stala konfrontace údajů, které vyučující sdělili v dotaznících, jejich vzájemné srovnávání a odkrývání případných souvislostí. I když využívání lidových písní při rozvoji hudebnosti dětí tvoří stále důležité didaktické východisko, dosavadní poznatky z terénních výzkumů naznačují častou bezradnost učitelů, jak si v této oblasti výchovy – vzhledem k současným kulturně-společenským trendům – počínat.

Předmět výzkumu stojí na rozhraní několika vědních disciplín: hudební pedagogiky, etnomuzikologie, sociologie, psychologie, popř. dalších humanitních oborů, zaměřených na proměnlivost kulturních procesů ve společnosti. V našem případě byl akcentován aspekt hudebněpedagogický.

1.2 Začlenění lidové hudby do současných kurikulárních dokumentů

Folklorní písňový fond představuje na jedné straně významnou součást národního kulturního dědictví, o něž je třeba cílevědomě pečovat, na druhé straně může být vhodným didaktickým prostředkem rozvoje nejrůznějších schopností a dovedností mládeže. Z hlediska koncepce, cílů a **obsahu vzdělávání mají zásadní význam** kurikulární dokumenty MŠMT ČR. V této souvislosti se nabízí otázka, zda a do jaké míry se v nich vyskytuje požadavek rozvíjení národního folklorního dědictví, resp. vzdělávání prostřednictvím lidové hudby, slovesnosti apod.

Podle hlavního kurikulárního dokumentu *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* z roku 2017¹³ je předmět hudební výchova zařazen do oblasti *Umění a kultura*. Základní požadavky týkající se čtyř složek hudebních činností – vokálních, instrumentálních, hudebně-pohybových a poslechových činností – jsou vymezeny velmi stručně a v obecné rovině. Nejsou zde zachyceny výchovné cíle a postupy z hlediska uplatnění konkrétních hudebních žánrů. Obsah očekávaných výstupů podrobněji vysvětlují *Standardy pro základní vzdělávání*,¹⁴ které vycházejí z RVP ZV a mají pomoci pedagogické praxi. V tomto dokumentu doporučující povahy se explicitně vyskytuje požadavek uplatnění lidové písně pouze u očekávaných výstupů v 5. ročníku ZŠ. Autoři uvádějí: „žák zazpívá při sólovém i společném zpěvu vybranou lidovou píseň“¹⁵ (okruh příkladů obsahoval písně: *Už ty pilky dořezaly; Ej láska, láska; Měla jsem holoubka*). Dále se doporučuje využít lidové písně k pohybovým a tanečním aktivitám (*Kdyby byl Bavorov*), k rytmickým a instrumentálním činnostem (včetně harmonizace nápěvu) použít píseň *Gorale* v interpretaci folkové skupiny Čechomor. Pro výchovně vzdělávací práci na 2. stupni ZŠ je motiv lidového projevu zařazen v souvislosti s rozeznáváním typu tanců (historických, společenských, moderních a lidových). Týká se to výuky v 9. ročníku ZŠ.

Potenciálu folklorního, resp. hudebněfolklorního dědictví se v obecné rovině dotýkají tzv. průřezová témata v *Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání*. V dokumentu se např. uvádí: „*Průřezová témata reprezentují v RVP ZV okruhy aktuálních problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot.*“¹⁶

Jedním z navrhovaných průřezových témat je *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech*. Ve vzdělávací oblasti *Umění a kultura* se jedná o rozvoj vztahu k evropské a světové kultuře. Téma „*prohlubuje porozumění evropským kulturním kořenům a chápání kulturních souvislostí při respektování*

¹³ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [on-line]. Praha: MŠMT, 2017. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/ucebni-dokumenty>*

¹⁴ Poslední *Standardy pro základní vzdělávání* pocházejí z roku 2013; navazovaly na původní RVP ZV z roku 2010. Na jejich vypracování se podíleli odborníci: Jiří Holubec, Alexandros Charalambidis, Marie Lišková, Markéta Pastorová, Jan Prchal, Jiří Strašík, Petr Stratil a Zdeňka Vyletalová.

¹⁵ *Standardy pro základní vzdělávání. Hudební výchova*. Zpracováno dle upraveného RVP ZV platného od 1. 9. 2013, s. 3.

¹⁶ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: MŠMT, 2017, s. 126.

svébytnosti národních a regionálních kultur a jejich přínosu ke světové kultuře. Ozřejmuje význam kulturního a historického dědictví jako zdroje poznání a přispívá k emocionální zainteresovanosti na jeho uchování a záchraně.¹⁷

Dalším významným doporučeným okruhem je téma *Multikulturní výchova*. Tato oblast umožňuje žákům „seznamovat se s rozmanitostí různých kultur, jejich tradicemi a hodnotami. Na pozadí této rozmanitosti si pak žáci mohou lépe uvědomovat i svoji vlastní kulturní identitu, tradice a hodnoty. Multikulturní výchova zprostředkovává poznání vlastního kulturního zakotvení a porozumění odlišným kulturám. Rozvíjí smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci, vede k chápání a respektování neustále se zvyšující sociokulturní rozmanitosti. U menšinového etnika rozvíjí jeho kulturní specifika a současně poznávání kultury celé společnosti, majoritní většinu seznamuje se základními specifiky ostatních národností žijících ve společném státě, u obou skupin pak pomáhá nacházet styčné body pro vzájemné respektování, společné aktivity a spolupráci.“¹⁸

Zmíněná průřezová témata prostupují všemi vzdělávacími sférami. Mají vazbu na oblasti: **Jazyk a jazyková komunikace, Člověk a společnost, Informační a komunikační technologie, Umění a kultura, Člověk a zdraví, z oblasti Člověk a příroda** se dotýkají především vzdělávacího oboru Zeměpis. Jednotlivé kontexty je možno hledat díky aspektům reflektujícím vzájemné vztahy mezi příslušníky různých národů a etnických skupin. Tato témata napomáhají rozvoji osobnosti žáka v oblastech:

- vědomostí, dovedností a schopností (žáci si uvědomují vlastní kulturní identitu, mohou poznávat kulturně-historická specifika různých etnik a skupin obyvatelstva, mohou se lépe orientovat v pluralitní společnosti, využívat interkulturních kontaktů atd.)
- postojů a hodnot (prostřednictvím informací si žáci vytvářejí postoje tolerance a respektu k odlišným sociokulturním skupinám, uvědomují si a reflektují vlastní sociokulturní zázemí, kulturní odlišnosti jsou pro ně příležitostí k duchovnímu obohacení, nikoliv zdrojem konfliktu apod.)

¹⁷ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: MŠMT, 2017, s. 132.

¹⁸ V dokumentu (*Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: MŠMT, 2017, s. 133.) se dále uvádí: „Multikulturní výchova se hluboce dotýká i mezilidských vztahů ve škole, vztahů mezi učiteli a žáky, mezi žáky navzájem, mezi školou a rodinou, mezi školou a místní komunitou. Škola jako prostředí, v němž se setkávají žáci z nejrůznějšího sociálního a kulturního zázemí, by měla zabezpečit takové klima, kde se budou všichni cítit rovnoprávně, kde budou v majoritní kultuře úspěšní i žáci minorit a žáci majority budou poznávat kulturu svých spolužáků - příslušníků minorit. Tím přispívá k vzájemnému poznávání obou skupin, ke vzájemné toleranci, k odstraňování nepřátelství a předsudků vůči ‚nepoznanému‘.“

Podle hlavního kurikulárního dokumentu *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia z roku 2007* je předmět hudební výchova opět vymezen v kapitole Umění a kultura. Rovněž v dokumentu pro středoškolské všeobecné vzdělání jsou základní cíle a obsah výuky vyjádřeny v obecné podobě, problematiky uplatnění lidové hudby a folklorního dědictví ve škole se explicitně nedotýkají.

Národního kulturního dědictví, do jehož okruhu řadíme i folklorní fond, se týkají – stejně jako v základním školství – doporučená průřezová témata. Citujeme pouze úryvek reflektující tendence současného kulturně-společenského vývoje v pedagogice: „*Multikulturní výchova zaujímá významné místo v současné i budoucí společnosti založené na multikulturních vztazích. Zásadní význam má zejména pro mladé lidi, kteří se připravují na život v prostředí, v němž se setkávají a budou se ve stále větší míře setkávat s příslušníky jiných národností, etnik, ras, náboženství, s lidmi jiného životního stylu a jiných uznávaných hodnot. Jejím úkolem je především rozvíjet porozumění žáků sobě samým a hodnotám své kultury, podpořit jejich integraci v širším multikulturním prostředí při zachování vlastní kulturní identity. Škola má při působení na žáky v tomto směru funkci vzdělávací i výchovnou. Aby byla multikulturní výchova úspěšná a efektivní, musí prolínat celým výchovným a vzdělávacím prostředím školy, týkat se také mezilidských vztahů ve škole, mezi učiteli a žáky, mezi žáky navzájem, mezi učiteli a rodinou. Důležité je i klima třídy na pozadí širšího školního a společenského prostředí a v neposlední řadě také osobnost učitele a jeho kompetentnost apod.*“¹⁹

Rámcový vzdělávací program určený středním odborným školám²⁰ (ve výzkumu se objevili také respondenti ze středních pedagogických škol) zahrnuje výchovně-vzdělávací oblast *Estetické vzdělávání*. Integruje několik oblastí vzdělávání, o hudebních aktivitách a výchově v této oblasti se však nehovoří. Estetické vzdělávání má přispívat ke kultivaci člověka, má směřovat k tomu, aby žáci dokázali uplatnit estetická kritéria, rozpoznali význam umění pro člověka, získali přehled o kulturním dění apod. V dokumentu je psáno, že při tvorbě školních vzdělávacích programů je třeba dbát na to, aby Estetické vzdělávání prostupovalo co největším počtem vyučovacích předmětů.

Závěrem lze říci, že projevy tradiční lidové kultury a **folkloru, resp. lidové hudby** nejsou do rámcových vzdělávacích programů určených pro základní

¹⁹ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. Praha: MŠMT, 2020, s. 73. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/stredni-vzdelavani/ramcove-vzdelavaci-programy>*

²⁰ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání: 75-31-J/001. Pedagogika pro asistenty ve školství. Praha: MŠMT, 2009, s. 22.*

školy, gymnázia a střední pedagogické školy explicitně zahrnuty. Jejich aplikace je naznačena v obecné rovině víceméně jen v návrzích tzv. průřezových témat, která zasahují do různých vzdělávacích oblastí. Další pedagogické dokumenty významné z hlediska aplikace základních požadavků na podmínky konkrétní školy – *školní vzdělávací programy* – nebyly vzhledem k počtu zapojených škol podrobeny rozboru.

1.3 K aplikaci lidových písní podle autorů učebnic hudební didaktiky

Pro tvůrce hudebnědidaktických systémů v České republice představuje písňový fond důležité metodické východisko. Jeho součástí jsou také folklorní útvary (od jednoduchých nápěvků až po bohatě rozvinuté nápěvy lidových písní) explicitně zmiňované v souvislosti s konkrétními náměty hudebněvýchovných činností. V současnosti hrají zásadní roli spisy Františka Sedláka a dalších badatelů, z nichž „mnohé se staly vysokoškolskými učebnicemi a dosud nebyly překonány“.²¹ Jejich autoři předložili systematicky vypracované postupy²², jak uplatňovat písňový fond – včetně folklorních projevů – v rámci hudebního rozvoje dětí.

Vycházíme-li ze Sedlákovy klasifikace hudebních schopností, lidové písně prostupují činnostmi percepčními, reprodukčními a produkčními. To znamená, že zasahují oblast hudební interpretace (pěvecké, rytmické, rytmicko-pohybové, taneční a instrumentální aktivity), jsou výrazným prostředkem rozvoje sluchového

²¹ VÁŇOVÁ, Hana a Jiří SKOPAL. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. 2. aktualizované vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2007, s. 97.

Do tohoto okruhu náleží publikace: SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy na druhém stupni základní školy: učebnice pro posluchače pedagogických fakult*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979.

SEDLÁK, František a Rudolf SIEBR. *Didaktika hudební výchovy na prvním stupni základní školy: učebnice pro studenty pedagogické fakulty, studijní obor učitelství pro 1. stupeň základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.

²² Tvorbě hudebnědidaktických koncepcí významně přispívaly poznatky z několika vědních disciplín. Výraznou roli sehráli badatelé z okruhu hudební psychologie. Od sedmdesátých let 20. století byly vydávány spisy Františka Sedláka a dalších tvůrců, které významně zasáhly do dalšího vývoje hudební didaktiky. Např. SEDLÁK, František. *Hudební vývoj dítěte*. Praha: Supraphon, 1974; SEDLÁK, František. *Nové cesty hudební výchovy na základní škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977; SEDLÁK, František. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Praha: Supraphon, 1989; SEDLÁK, František. *Základy hudební psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990; SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. 2. vydání, přepracované a rozšířené. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2016.

vých schopností dětí, napomáhají rytmickému, tonálnímu a harmonickému cí-
tění, výrazně se podílejí na rozvoji hudební paměti a kreativity. Prostřednictvím
lidových písní lze rozvíjet hudební myšlení, estetické vnímání a hodnocení hu-
debních útvarů. Stranou tvůrců hudebnědidaktických učebnic nezůstávají ani šir-
ší kontexty působnosti písní. Např. v učebnici hudební didaktiky pro 1. stupeň ZŠ
se uvádí: „*Práce s písní, která tvoří podstatnou část hodin hudební výchovy ve ško-
le, je základem estetického a etického rozvoje dítěte.*“²³ Autoři textu dále zmiňují
mezipředmětové vztahy, a to v souvislosti s motivací mimohudebními prostředky.
Z hlediska aplikace lidových písní do výuky jsou významné pasáže o důležitosti
vnímání obsahu a výrazu písně, chápání kulturně-historických souvislostí, které
lze přibližovat na pozadí zpívaných písní.

Při analýze metod a prostředků, které jsou navrhovány autory učebnic
hudební výchovy, se setkáváme s lidovými písněmi nejčastěji v interpretační
rovině (zpěv písní, instrumentální, popř. hudebně-pohybový doprovod k nim),
minimálně je využíváno cílevědomé recepce lidových písní. Občas repertoár
lidových písní slouží kreativním hudebním činnostem (od nejjednodušších ob-
měn hudebněfolklorních útvarů až po zhudebňování lidových textů apod.).

1.4 Metody a techniky výzkumu

Výzkumné šetření, orientované na míru a způsob uplatňování lidové hudby
v hudební výchově na základních a vybraných středních školách, bylo reali-
zováno prostřednictvím on-line dotazníků (viz příloha č. 1). Třebaže použitá
výzkumná technika umožnila získat spíše základní poznatky o povaze aplikace
lidové hudby do výuky, očekávali jsme, že informace kvantitativní i kvalitativní
povahy vytvoří solidní podklady pro interpretaci výsledků.

Stěžejní část dotazníku tvořilo 11 většinou uzavřených otázek. Nejdříve byli učite-
lé dotazováni na zastoupení hudebních žánrů ve výuce a typy hudebních aktivit,
které jsou v daných oblastech hudby využívány. Další zjištění se dotýkala oblasti
používaných učebnic a zpěvníků. Do tohoto okruhu byly zařazeny i dotazy ori-
entované na zkušenosti učitelů s folklorním materiálem, případnými doporučení-
mi či nedostatky. Následoval blok otázek zjišťující poměr lidových a populárních

²³ SEDLÁK, František a Rudolf SIEBR. *Didaktika hudební výchovy na prvním stupni základní školy: učebnice pro studenty pedagogické fakulty, studijní obor učitelství pro 1. stupeň základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985, s. 205.

písni ve výuce, zda učitelé uplatňují lidové písně jen v hodinách hudební výchovy nebo i v jiných předmětech, nakolik považují tento hudební žánr za vhodnou součást výuky. Respondenti se také vyjadřovali k vlastním aktivitám a zájmům v okruhu lidové hudby: např. zpěvu lidových písní, poslechu, příležitostí, kdy se lidovou hudbou zabývají a v jaké míře. Důležitou část šetření tvořil okruh otázek sledující názory učitelů na význam aplikace lidové hudby do školního vyučování, na jejich doporučení, jak dnešním dětem tento typ hudby předkládat. V této části dotazníku se jednalo zpravidla o volně koncipované otázky. Součástí dotazníku byly údaje vážící se k charakteristice respondentů (místo pracoviště a velikost osídlení, pohlaví, věk, rodiště, typ vzdělání a aprobace učitele, délka pedagogické praxe, hudební aktivity učitele v jeho volném čase).

Elektronický dotazník byl vytvořen na pozadí platformy Formuláře Google, s nímž má katedra dobré zkušenosti z předchozích výzkumů.²⁴ Před odesláním byla prověřena jeho funkčnost v aktuálních verzích internetových prohlížečů Mozilla Firefox, Internet Explorer, Google Chrome a Microsoft Edge. Sesbíraná data byla převedena do programu Microsoft Excel, který dopomohl ke všem potřebným korekturám a finalizaci výběrového souboru. Pomocí nástrojů této softwarové platformy byla posléze realizována také statistická analýza dat a vybrané výsledky byly poté pro přehlednost a lepší interpretaci převedeny do grafické podoby.

Při interpretaci výsledků výzkumu jsme počítali s konfrontací odpovědí učitelů, která by odhalila shodné i rozdílné pedagogické názory a zkušenosti; diference mohly být sledovány nejen v obecné poloze, ale zvláště při srovnání reakcí respondentů, seskupených podle vybraných hledisek. V tomto smyslu

24 Srov. CRHA, Bedřich, Taťána JURČÍKOVÁ a Markéta PRUDÍKOVÁ. *Výzkum využití multimediálních technologií v hudební výchově*. Teoretické reflexe hudební výchovy, Brno: Masarykova univerzita, 2010, roč. 6, č. 1, s. 1-288. ISSN 1803-1331; CRHA, Bedřich, Taťána JURČÍKOVÁ a Markéta PRUDÍKOVÁ. *Výzkum využití multimediálních technologií v hudební výchově na středních školách*. Teoretické reflexe hudební výchovy, Brno: Masarykova univerzita, 2011, roč. 7, č. 1, s. 1-295. ISSN 1803-1331; KOŠUT, Michal, Marek SEDLÁČEK, Daniela TAYLOR, Pavel ŠURANSKÝ, Ondřej MUSIL, Alžběta HRBÁČOVÁ, Jaroslava RODIČOVÁ, Markéta OTTOVÁ, Kateřina SCHÖNOVÁ, Terezie ČERTKOVÁ, Radka NEPAUEROVÁ, František OSTRÝ, Martina DVORÁKOVÁ, Markéta SZENDIUCHOVÁ a Kristina RAFAILOV. *Využívání multimédií v hudební výchově na ZŠ a SŠ – stav v roce 2017*. Brno: Masarykova univerzita, 2017. ISBN 978-80-210-8850-4; KUČEROVÁ, Judita, Terezie ČERTKOVÁ, Martina DVORÁKOVÁ, Hana HAVELKOVÁ, Renata HORÁKOVÁ, Alžběta HRBÁČOVÁ, Ondřej MUSIL, Radka NEPAUEROVÁ, František OSTRÝ, Markéta OTTOVÁ, Kristina RAFAILOV, Jaroslava RODIČOVÁ, Marek SEDLÁČEK, Markéta SZENDIUCHOVÁ, Pavel ŠURANSKÝ, Kateřina VAŠIČKOVÁ a Zdislava VOBORNÁ ZÁLESKÁ. *Současné trendy hudebněteoretické výuky v základních uměleckých školách České republiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2018. 162 s. ISBN 978-80-210-9218-1.

bylo zvláště významné kulturní prostředí lokality, v níž se škola nachází, nebo rodiště učitele, typ zájmových hudebních aktivit učitele, popř. jeho odborná kvalifikace (typ aprobace). Tyto údaje sloužily především k hledání podnětů a vlivů, které se mohly promítat do jejich přístupu k hudebnímu vzdělávání a lidové hudbě. Očekávali jsme například, že významným ukazatelem postojů učitelů k folklornímu okruhu hudby může být životnost lokální folklorní tradice, hudební aktivity učitele ve volném čase atd.

Při realizaci výzkumu, zvláště ve fázi vyhodnocování jeho výsledků, byly uplatněny komparační, synteticko-analytické metody, dále některé aspekty statistického vyjádření četnosti jednotlivých jevů, popř. vzájemných vztahů mezi nimi.

1.5 Výzkumné hypotézy

S hudebním folklorem se na českých pedagogických fakultách seznamují budoucí učitelé v praktické interpretační rovině, dále v oblasti aplikace hudebněteoretické i pedagogické. Hlubší vhled do etnomuzikologické problematiky, popř. způsobů, jak uplatnit lidovou hudbu ve výuce, není při odborné přípravě učitelů příliš uplatňován, záleží na zaměření pedagogů na vysokoškolském pracovišti.²⁵ Navíc předchozí zkušenosti studentů a učitelů hudební výchovy s folklorním typem hudby se mohou zásadně lišit. Poznatky z odborné literatury vypovídají o významu podnětů z rodinného, lokálního a výchovně-vzdělávacího prostředí.

Sledování vlivu rodinného zázemí učitelů z hlediska vztahu k lidové hudbě nebylo do výzkumného šetření zařazeno. Tohoto aspektu se dotýkaly pouze některé reakce respondentů vážící se např. k výčtu příležitostí, při nichž zpívají písně folklorního typu. S tímto jevem nelze tedy ve výzkumném šetření počítat. Rodiště a lokality působí učitele však byly ve většině případů zachyceny; tato hlediska je možno zahrnout do okruhu předpokladů, jejichž působnost může být na základě konkrétních dat ověřována. Na území České republiky existují regiony s poměrně živými projevy tradiční lidové kultury, nebo naopak s minimálními nebo žádnými registry lidové tradice – tento stav může být reflektován ve zmíněných oblastech, ale také nemusí.

²⁵ Tuto možnost mají např. studenti Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. Přes dvacet let je zde na Katedře hudební výchovy realizována výuka předmětů Etnomuzikologický seminář a Lidová píseň (blíže viz s. 10).

Na podkladě poznatků z hudebněpedagogické i etnomuzikologické literatury a zkušeností získaných z učitelské praxe byly formulovány předpoklady ověřované při vyhodnocování a interpretaci výsledků výzkumu. Vytyčené hypotézy se dotýkaly postoje učitelů k hudebněfolklornímu fondu, míry a způsobu zařazování lidových písní do výuky a zvláště vlivů, které na jednotlivé aspekty mohou působit.

Byly stanoveny dvě **základní hypotézy**:

- 1. Učitelé hudební výchovy si uvědomují význam českého hudebně-folklorního dědictví pro rozvoj osobnosti žáků, kulturně-společenského života i pedagogické činnosti. Jsou přesvědčeni o jeho kulturních hodnotách a výchovně-vzdělávacím potenciálu.**
- 2. Učitelé hudební výchovy zařazují lidovou hudbu do výchovně-vzdělávacího procesu, třebaže dnešní žáci nepřijímají spontánně tuto oblast příliš příznivě.**

Vytyčení hlavních tezí jistě nelze považovat za překvapivé. Předpoklady vycházejí z tradičního pojetí edukačních cílů a **obsahu učiva v rámci předmětu hudební výchova**, kdy folklorní písňový fond představuje důležité didaktické východisko. Tento trend byl více či méně uplatňován v průběhu dvacátého století a **jeho působnost** trvá dodnes. Vždy záleželo na odborné erudici učitele, jeho pedagogických schopnostech, míře empatie a **dalších osobních vlastnostech napomáhajících výkonu učitele**. Vedle osobnosti pedagoga, obsahu učiva a **metod výuky jsou významnou součástí hudebněvýchovného procesu žáci**, jejichž kulturní potřeby se proměňují s ohledem na historicko-společenský vývoj. Je známo, že hudební preference dnešní mládeže se nejvíce přiklánějí k oblasti moderní populární hudby, neboť ji spontánně vnímají ve spojení se zábavnou a relaxační funkcí. Oblast hudebního folkloru je naopak přijímána v závislostech na intencionálních vlivech okolí.²⁶

Přestože pozornost členů výzkumného týmu byla zaměřena „jen“ na působnost učitelů, kteří ovšem hrají jednu ze zásadních rolí při vytváření vztahu mládeže k hudebnímu folkloru, neopomíjíme význam vzájemné součinnosti všech komponent uvnitř souboru exogenních i endogenních výchovných vlivů. Vycházíme z předpokladu, že na každého člověka působí bezprostřední vliv

²⁶ KUČEROVÁ, Judita. *Výchova k hodnotám hudebněfolklorního dědictví ve školách (Sondy do postojů dospívající mládeže k hudebnímu folkloru. Rukopis disertační práce*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 65.

okolí, způsob života v rodině, v místě bydliště, školním, pracovním, zájmovém kolektivu apod. Při ověřování poznatků však rozkládáme soubor všech vlivů na jednotlivé komponenty, a to **pomocí pracovních hypotéz, které budou posuzovány zvlášť.**

Vycházíme z premisy, že míra a způsob uplatňování lidové hudby ve výuce se u jednotlivých vyučujících (na podkladě zmíněných souborů vlivů) liší. Do okruhu ověřovaných podnětů, které mohou působit na postoje učitelů k hudebnímu folkloru a ovlivňovat jejich pedagogickou působnost, zařazujeme: vliv lokální kulturní tradice a typ zájmové hudební aktivity učitele. Pro tento záměr byly stanoveny **dílní hypotézy:**

- 1. Přístup učitele k lidové hudbě a způsob její aplikace do výuky ovlivňuje životnost tradiční lidové kultury a folkloru v lokalitě působitě, popř. rodiště učitele.**
- 2. Na přístup učitele k lidové hudbě a způsob její aplikace do výuky má vliv typ jeho hudebních aktivit ve volném čase.**

1.6 Časový harmonogram výzkumu

- **únor až březen 2019:** zpracování projektu výzkumu, volba výběrového souboru, vytvoření on-line dotazníku, předvýzkum
- **duben až červen 2019:** rozeslání dotazníku, sběr dat
- **červenec až září 2019:** zpracování výsledků dotazníkového šetření, vytvoření statistických podkladů, analýza a interpretace výsledků
- **říjen až prosinec 2019:** teoretické reflexe a prezentace výsledků výzkumu, příprava monografie, zpracování závěrečné zprávy grantového projektu

2.

Realizace výzkumu

2.1 K průběhu zpracování a vyhodnocování výsledků

Dotazníky pro učitele hudební výchovy na základních školách a gymnáziích převedené do elektronické podoby byly distribuovány e-mailem v jarních měsících roku 2019. Sběr dat probíhal on-line. Tento způsob získávání informací se již v minulosti osvědčil, tentokrát však vznikly při distribuci odpovědí potíže, v jejichž důsledku byly vyčleněny získané nedostatečně vyplněné dotazníky (viz dále).

V současné době se na území České republiky nachází 4 653 základních škol a 1 295 středních škol.²⁷ Dotazník byl elektronickou cestou rozeslán přibližně do 6 000 základních škol, gymnázií a středních pedagogických škol v České republice. Předpokládala se však i možnost více odpovědí z jedné školy vzhledem k možnému většímu počtu učitelů hudební výchovy ve školách.

Zaslání on-line dotazníku předcházelo dopis ředitelům škol s prosbou o podporu výzkumného šetření a předání příslušných údajů učitelům. K ověření obsahové správnosti, jazykové úrovně a relevantnosti otázek dotazníku bylo využito předvýzkumu, jímž byli pověřeni doktorandi KHV PdF MU. Přesto bylo v první fázi vyhodnocování údajů zjištěno, že některé údaje se nápadně shodují, nedopatřením došlo k jejich zdvojení nebo naopak byly navraceny prázdné dotazníky. Důvodem byly pravděpodobně technické potíže na straně respondentů, nevědomé odeslání nevyplněného dotazníku apod. Z toho důvodu byla z původních 672 navracených dotazníků vyčleněna přibližně stovka z nich. Konečný počet byl tedy 579 respondentů; největší část z nich tvořili učitelé hudební výchovy na základních školách, vyučující na gymnáziích byli mnohem méně zastoupeni, zcela ojediněle se k výzkumu vyjádřili učitelé ze středních pedagogických škol. Bylo docíleno přibližně desetiprocentní návratnosti dotazníků.

²⁷ Dostupné z: <https://www.seznamskol.cz/zakladni-skoly/>; <http://stistko.uiv.cz/registr/vybskolrn.asp>

Elektronický sběr dat byl ukončen v červnu 2019. Po převedení výsledků do tabulkového editoru Microsoft Excel byly získané údaje upraveny do podoby vhodné pro statistické zpracování.²⁸

Práce jednotlivých členů výzkumného týmu byla rozdělena podle tematických oblastí dotazníku a záměrů plánované analýzy a interpretace. Nejdříve byly vyhodnoceny obecné údaje získané z dotazníků všech respondentů (šlo o zpracování odpovědí na uzavřené a polouzavřené otázky), na jejich základě byly vypracovány přehledy a grafy zachycující absolutní a relativní četnost jevů. Podobným způsobem byly zpracovány odpovědi na otevřené otázky - v tomto případě bylo třeba stanovit podle typu odpovědí zástupné kategorie jevů, podle nichž byly informace roztříděny.

V další fázi vyhodnocování výsledků výzkumu byli respondenti rozřídění podle vybraných kritérií: 1. lokální, resp. regionální příslušnosti; 2. typu jeho hudební aktivity ve volném čase; 3. typu aprobace učitele. Z hlediska zastoupení etnografických regionů byly podle lokální příslušnosti respondentů vybrány čtyři oblasti z České republiky, kde jsou udržovány projevy tradiční lidové kultury a folkloru také v současné době. Třebaže je životnost těchto jevů i v rámci jednoho regionu odlišná, vcelku se jedná o oblasti, kde má lidová tradice v kulturním životě tamějších obyvatel poměrně významné místo. Jednalo se o oblast jižních Čech a tři etnografických regionů na Moravě: Hané, Slovácka a Valašska. Vedle tohoto aspektu jsme sledovali také četnost učitelů ve zvolených regionech; abychom získali plastičtější obraz při srovnávání výsledků, požadovali jsme minimálně pětiprocentní zastoupení. Respondenty podle zastoupení z hlediska typu jejich hudebních aktivit ve volném čase tvořily skupiny: učitelé - sboristé, popř. sbormistři nebo instrumentalisté v různých hudebních uskupeních. Rovněž aprobovanost učitelů skýtala různé možnosti pohledu; nejvýrazněji byli zastoupeni učitelé 1. stupně ZŠ a vyučující s aprobací hudební výchova - český jazyk.

Při analýze reakcí učitelů, seskupených podle zmíněných kritérií, byl hlavní důraz kladen na hledání podobností a rozdílů v jejich odpovědích. V centru pozornosti stály především otázky zjišťující obecně vztah vyučujících k lidové písni, názor na aplikaci lidové hudby do výuky a potenciál folklorního kulturního dědictví či zkušenosti s danou problematikou.

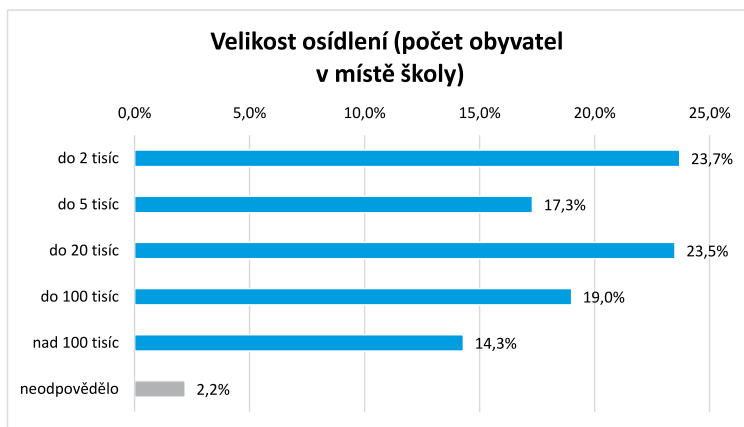
²⁸ Technickou stránku věci v první fázi zajišťovalo Centrum informačních technologií Pedagogické fakulty MU v čele s PaedDr. Ottou Kryzánem.

2.2 Charakteristika respondentů

Struktura respondentů byla zachycena na podkladě statistických údajů zařazených do první části dotazníku. Nejprve byla zjišťována velikost osídlení v působišti učitele (přibližný počet obyvatel v místě školy), věk a pohlaví učitelů, typ jejich vzdělání, délka pedagogické praxe i jejich hudební aktivity ve volném čase apod.

Velikost osídlení v místě působiště učitele může být jeden z faktorů, který hraje v kontextu transferu lidové tradice do školního prostředí roli. Na tento aspekt je však třeba nahlížet jako na jeden z článků souboru činitelů, které mohou působit na míru a způsob začleňování hudebního folkloru do výuky.

Z údajů vyplývá, že zastoupení respondentů vzhledem k velikosti místa, ve kterém se škola nachází, nevykazuje příliš výrazné rozdíly. Z celkového množství účastníků výzkumu byly nejvíce zastoupeny školy v lokalitách do 2 tisíc (23,7 %) nebo 20 tisíc obyvatel (23,5 %), učitelé z větších měst (s více než 100 tisíci obyvateli) se zapojili do výzkumu v menší míře (14,3 %).

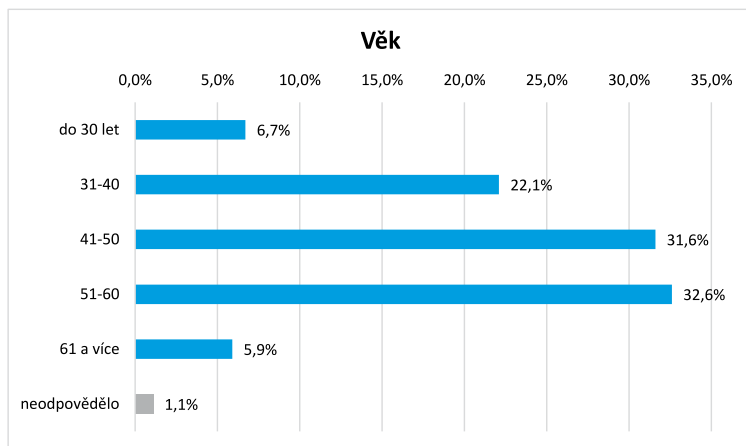
Graf 1. Velikost osídlení (počet obyvatel v místě školy)

S otázkou aplikace lidové hudební tradice do školního prostředí může významně souviset vliv rodiště respondentů, respektive životnost tradiční lidové kultury v rodné lokalitě. Prostřednictvím dotazníku je obtížné zachytit, zda na souznění zájmu pedagoga o folklorní jevy s jeho pedagogickým přístupem může mít větší vliv folklorně podnětné rodiště než „přesazení“ učitele z oblasti

bez folklorních projevů do regionu s živou lidovou tradicí. Obě situace spadají do kategorie vlivů, s nimiž lze ve sledovaném šetření počítat, nemusí však být vždy zárukou zájmu učitele o **oblast lidové kultury ani transferu hudebně-folklorních jevů do pedagogické činnosti.**

Rozdělení vzorku respondentů podle **pohlaví** přineslo předpokládané výsledky; 86,2 % zúčastněných byly ženy. Protože se většinou jednalo o **vyučující na základní škole**, tento údaj koresponduje s daty Českého statistického úřadu, uvádějícího většinové zastoupení žen v základním školství. V případě středoškolských učitelů je poměr obou pohlaví vyrovnanější.²⁹

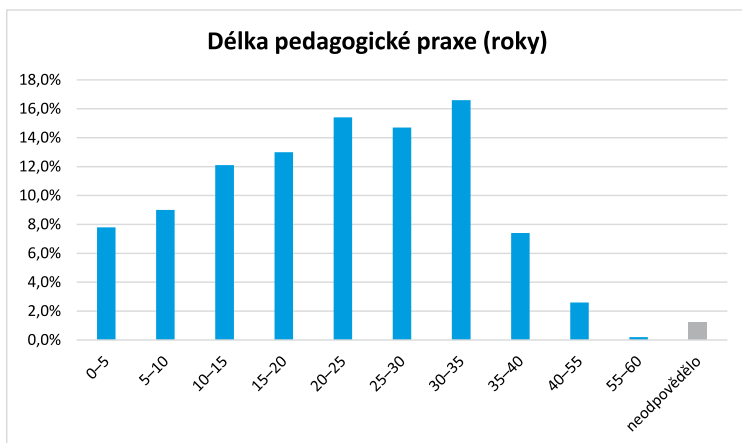
Věkové složení respondentů vykazuje široký rozptyl. Největší zastoupení mají učitelé hudební výchovy na ZŠ a SŠ ve věku mezi 51 a 60 lety (32,6 %). Druhou nejčastější kategorií tvořili vyučující v rozmezí 41–50 let (31,6 %). Z toho plyne, že analyzované odpovědi z dotazníků pocházejí převážně od zkušených pedagogů s dlouholetou praxí. Dokládá to i následující graf (č. 3), vyjadřující **délku pedagogické praxe.**³⁰ Tento faktor má pro sledování výchovně-vzdělávací práce učitelů značnou důležitost. Neznamená to ale, že doba pedagogické praxe musí být vždy přímo úměrná kvalitě vyučování, má však určitou vypovídající hodnotu.

Graf 2. Věk respondentů

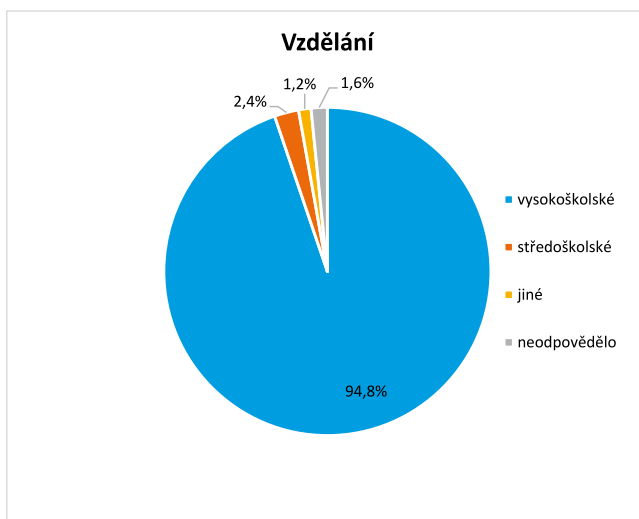
²⁹ Zaostřeno na ženy a muže - 2018. Český statistický úřad [on-line]. [cit. 2019-12-08]. Dostupné z: czso.cz/csu/czso/3-vzdelani-zf37spb61c

³⁰ Výsledky statistické analýzy ukazují, že rozložení kategorií spjatých s délkou pedagogické praxe přibližně opisuje trend znázorněný ve věkovém grafu.

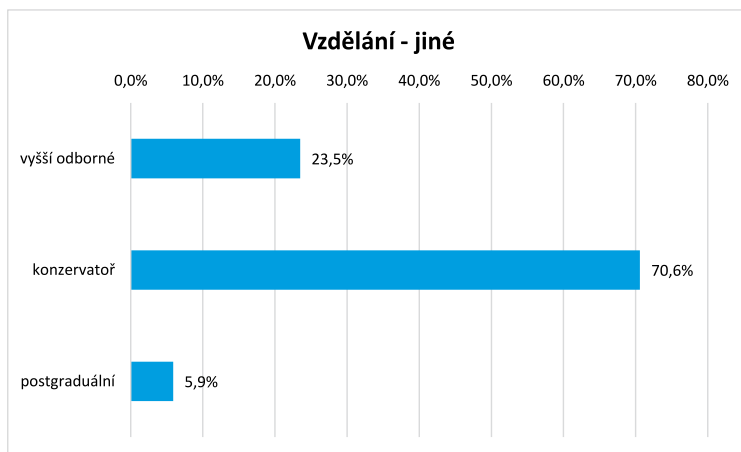
Graf 3. Délka pedagogické praxe

Většina učitelů dosáhla vysokoškolského vzdělání (94,8 %), středoškolské uvedlo 2,4 % respondentů; možnost „jiné“ vzdělání zvolilo 1,2 % **vyučujících** (jednalo se většinou o absolventy konzervatoří).³¹ 1,6 % učitelů vzdělání neuvadlo.

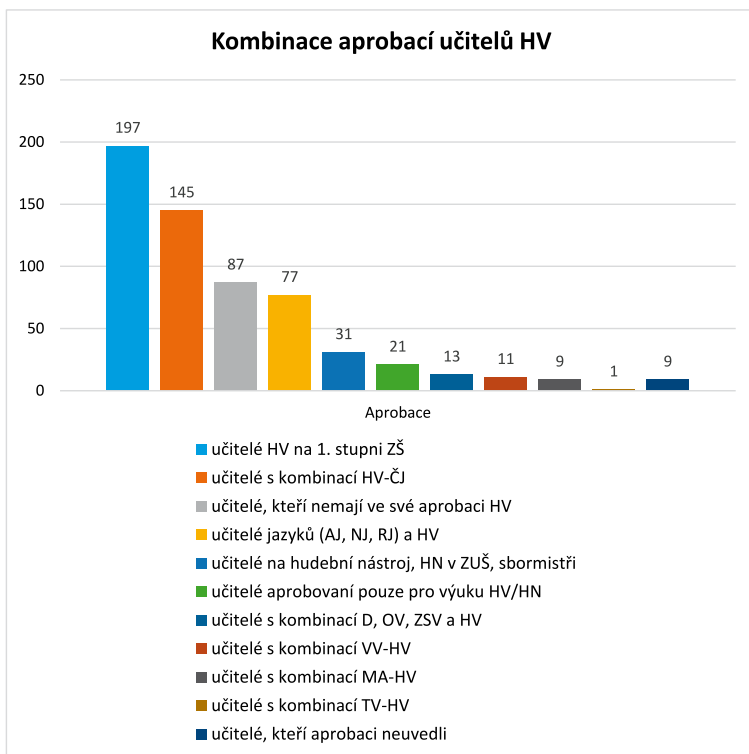
Graf 4. Vzdělání učitelů

³¹ Celá čtvrtina z této skupiny respondentů uvedla vyšší odborné vzdělání a jeden učitel napsal postgraduální stupeň vzdělání (Ph.D.).

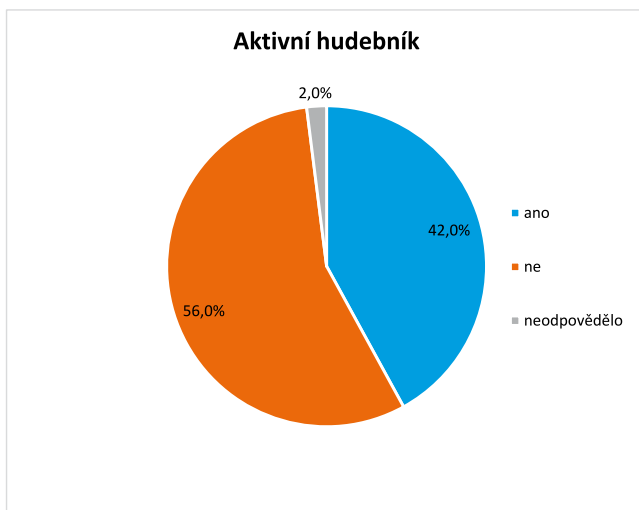

Graf 5. Vzdělání učitelů – kategorie „jiné“

Následující graf poskytuje přehled o kvalifikaci, resp. aprobačních učitelů. Nejsilnější skupinu respondentů tvořili vyučující na 1. stupni ZŠ (197 učitelů, tj. 34 %), dále hudební výchovy a českého jazyka nebo cizích jazyků a hudební výchovy na 2. či 3. stupni škol. Dosti početnou skupinu představovali také učitelé neaprobovaní pro předmět Hudební výchova. Ve vzorku respondentů se objevili i učitelé, kteří mají více aprobačí, například v kombinaci hudební výchovy, angličtiny a výtvarné výchovy (proto byl zaznamenán neodpovídající poměr mezi počtem aprobačí a respondentů).

Graf 6. Přehled aprobací učitelů vyučujících HV

Graf 7. Aktivní hudební činnost učitele ve volném čase

Aktivní hudební činnost učitelův jejich volném čase je důležitá z hlediska jejich kontaktu s živou hudební produkcí. Udržuje je v aktuálním hudebním dění daného žánru a současně jim přináší praktické zkušenosti, které mohou užítkovat ve výuce při rozvoji hudebních dovedností a schopností žáků.

Aktivními hudebníky je méně než polovina dotazovaných (42 %). Ostatní buď na otázku neodpověděli, nebo se řadí do neaktivních hudebníků.³²

³² Zda se jedná o učitele, kteří mimo výuku nikdy aktivně hudbu neprovozovali, nebo ji v době distribuce dotazníků již neprovozovali, není z výsledků jasné. Při zapojování určitých hudebních aktivit do výuky však hrají potenciální zkušenosti z této oblasti podstatnou roli.

3.

Výsledky výzkumu a jejich interpretace

3.1 Analýza odpovědí z hlediska všech respondentů

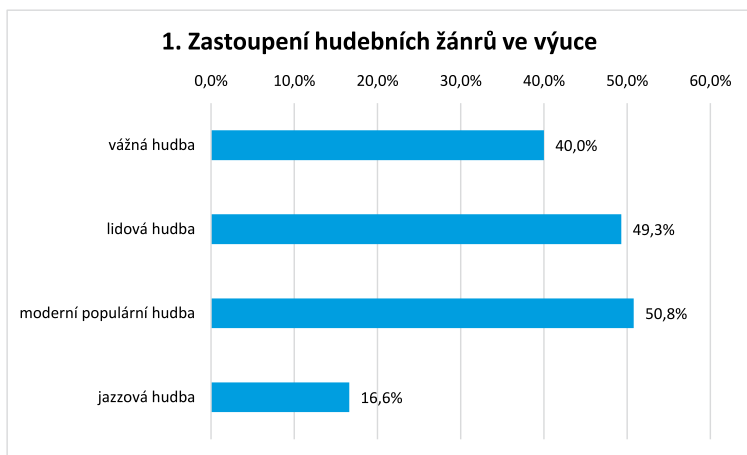
Východiskem vyhodnocování výsledků výzkumu se stalo sledování odpovědí učitelů z hlediska celkového vzorku respondentů. Jednalo se o reakce na 11 otázek uzavřeného i otevřeného typu. Jsme si vědomi, že údaje zaznamenané v dotaznících nemusí vždy odpovídat realitě, mohou být z různých důvodů zkresleny. Navíc v našem šetření uplatňujeme pouze jednu výzkumnou techniku. Ověřování poznatků by např. napomohlo srovnání s údaji při rozhovorech s respondenty, pozorováním vybraných situací a **jevů**. **Souboru získaných informací** z dotazníků však používáme k nastínění základních poznatků o využívání lidové hudby ve školách.

3.1.1 *Hudební žánry a druhy hudebních aktivit ve výuce*

Dotazník začínal otázkou zaměřenou na **míru uplatňování lidové hudby ve výuce**, resp. její poměr k ostatním hudebním žánrům. Respondenti měli v rámci uzavřené otázky k dispozici čtyřstupňovou škálu, pomocí níž se vyjadřovali k zastoupení vážné,³³ lidové, moderní populární a jazzové hudby v hodině hudební výchovy. Největší zastoupení vyjadřovalo na stupnici hodnot číslo 1 (= nejvíce zastoupený hudební žánr ve výuce), protipól číslo 4 (= nejméně zastoupený hudební žánr). Následující graf naznačuje, že nejčastěji je ve výuce uplatňována **moderní populární hudba**, naproti tomu jazz představoval (podle očekávání)

³³ V dotazníku bylo využito záměrně termínu „vážná“ hudba, nikoli artificiální. Stejný způsob uplatňujeme také v textu publikace.

nejméně zařazovaný typ hudby. Z reakcí učitelů vyplývá, že lidová hudba odpovídá druhému nejvíce zastoupenému žánru ve výuce, s minimálním procentuálním rozdílem oproti moderní populární hudbě. Oblast vážné hudby se ocitla až na třetím místě.

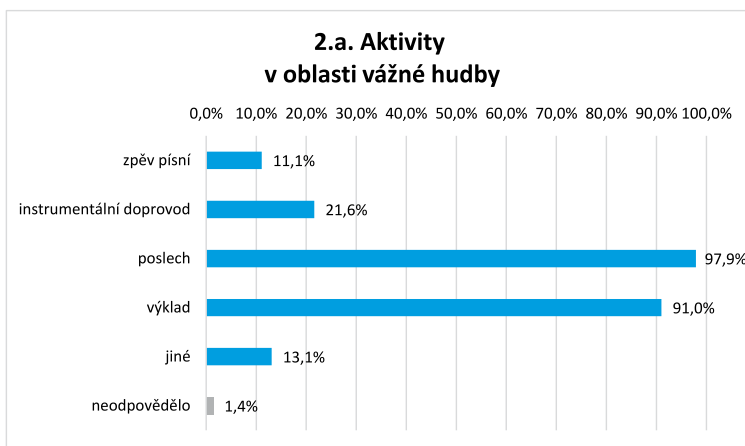
Graf 8. Zastoupení hudebních žánrů ve výuce

Z hlediska způsobů aplikace jednotlivých hudebních žánrů do výuky bylo zajímavé zjištění, jaké **druhy aktivit** učitelé v oblasti **vážné, lidové, moderní populární a jazzové hudby** používají. Nabídka odpovědí v uzavřeném typu otázky vycházela z činnostního pojetí hudební výchovy.³⁴ Obsahovala složky vokální, instrumentální, poslechové, dále kategorii „jiné“ (zahrnující např. činnosti hudebně-pohybové, uplatnění dramatických prvků atd.). Do škály nabídek byl zařazen také „výklad“.

V rámci **vážné hudby** učitelé nejčastěji uplatňují poslechové činnosti a metodu výkladu, a to takřka výhradně. V malém množství zapojují činnosti instrumentální a **vůbec nejméně jiné typy hudebních aktivit, včetně zpěvu písní. Tato situace jednoznačně vypovídá o malém zastoupení praktických hudebních činností v oblasti vážné hudby. Je obtížné určit, zda důvodem k tak malému zařazování pěveckých aktivit v tomto žánru může být interpretační náročnost písní. I v této oblasti existuje bohatá základna autorských písní pro děti, záměrně komponovaných na různé hudební**

³⁴ Mezi složky činnostního pojetí se řadí aktivity vokální, instrumentální, hudebně-pohybové a poslechové. (Viz např. SEDLÁK, František a Rudolf SIEBR. *Didaktika hudební výchovy 1: na prvním stupni základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.)

úrovni. Totéž platí také pro přednes instrumentálních skladeb, který se možná častěji uplatňuje v případě, že některé z dětí navštěvuje základní uměleckou školu. Nebylo zjištěno, nakolik je hra na nástroje zajišťována samotnými učiteli.

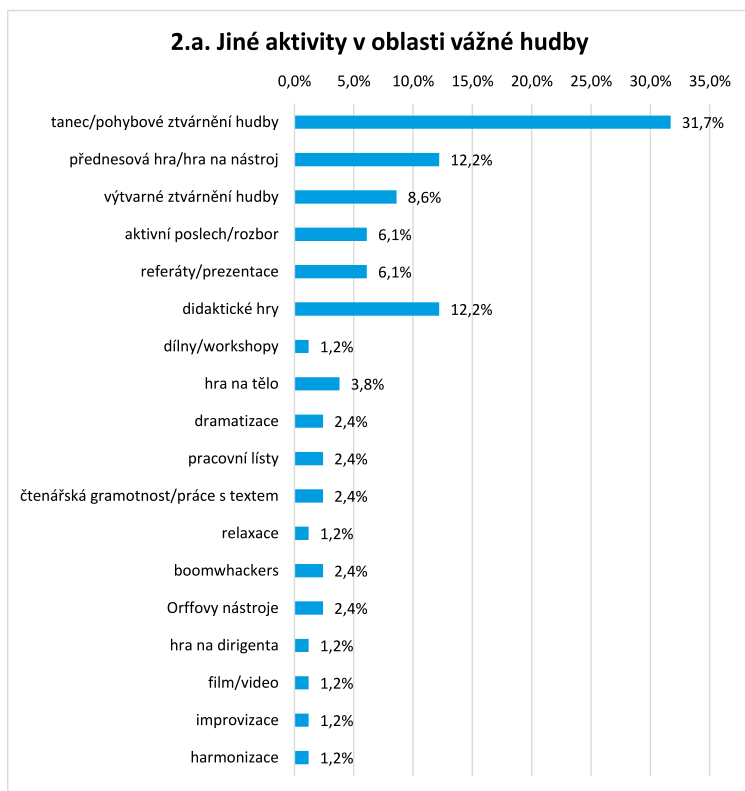
Graf 9. Druhy hudebních aktivit v oblasti vážné hudby (odpovědi na otázku 2.a.)

Kategorie „jiné“ hudební aktivity byla značně rozmanitá; využilo jí 13,1 % respondentů. Ukázalo se však, že výroky některých vyučujících byly velmi podobné těm, které byly uvedeny v nabídce odpovědí, jen byly jinak formulované. Největší část učitelů zařadila do této kategorie (podle našeho očekávání) hudebně-pohybové aktivity a tanec, které tvoří rovněž významnou složku činnostního pojetí hudební výchovy.

Z ostatních položek stojí za zmínku ještě uvedené „didaktické hry“ a „výtvarné ztvárnění hudby“. Tyto způsoby mohou mít charakter izolované hudební aktivity nebo mohou být součástí integrovaného didaktického celku. Tvořivému učiteli se nabízí řada možností, jak oba uvedené aspekty začlenit do výuky (např. výtvarný projev lze uplatnit při poslechových činnostech, didaktické hry při interpretačních i recepčních aktivitách atd.). Rozhodně zmínka respondentů o propojení hudební a výtvarné výchovy naznačuje správné tendence v pojetí integrace učiva a patří k zajímavým zjištěním v rámci výzkumu i vítaným podnětům pro hudební pedagogiku.

Nelze také neupozornit na odpověď „referáty/prezentace“, představující obecně rozšířenou činnost žáků v rámci hudební výchovy. Nežádka ovšem tato metoda, zvláště užitá samoučelně, provází výuku hudební výchovy vedenou neaprobovanými, nebo spíše nekvalitními učiteli hudební výchovy.

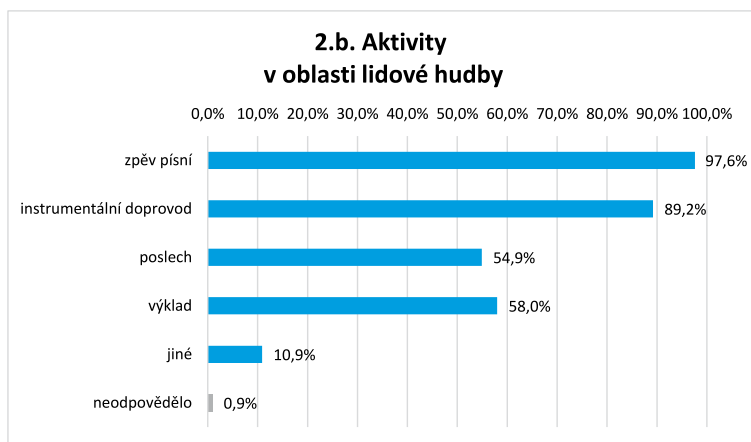
Z dalších častěji zmiňovaných aktivit jmenujme ještě „hru na tělo“. Ač se jedná v podstatě o běžnou součást již zmiňovaných didaktických her, je dobré v tomto směru poukázat na odpovědi, které ji uvádějí izolovaně, a to ve 3,8 % případů. Zbylé aktivity uváděli respondenti pouze ojedinele.

Graf 10. Druhy „jiných“ hudebních aktivit v oblasti vážné hudby (odpovědi na otázku 2.a.)

Opačné tendence byly zaznamenány v případě aktivit uplatňovaných v rámci **lidové hudby**. Učitelé zde mnohem častěji využívají praktické hudební činnosti, zejména zpěv písní (97,6 %). Instrumentální doprovody písní jsou v průměru druhou nejčastější aktivitou (89,2 %). Ačkoli zastoupení poslechových činností a výkladu **při práci s lidovou hudbou není zanedbatelné**, v porovnání s oblastí vážné hudby tyto aktivity nemají tak výrazné uplatnění.

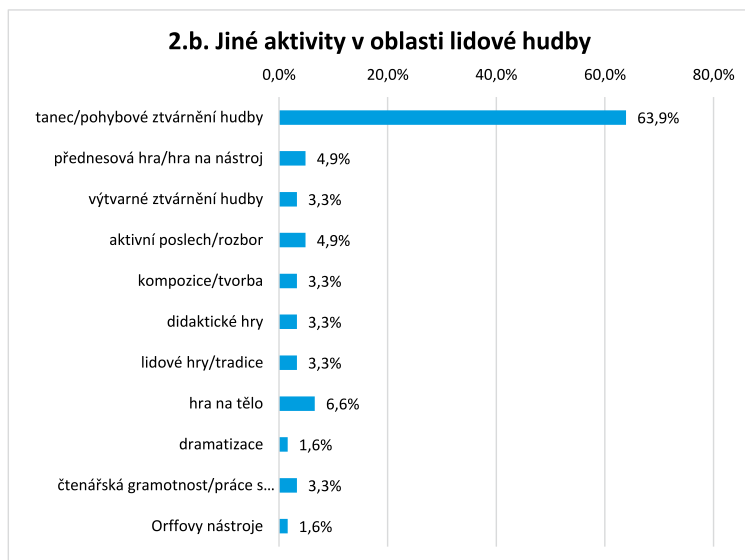
Využití vokálních a instrumentálních činností umožňuje především charakter folklorního fondu, který má pro aktivní zapojení žáků větší potenciál především v hudební, formální a často i **obsahové přístupnosti, šíři a rozmanitosti** uchovaných dokladů. Jednotlivé lidové písně lze použít s různými didaktickými záměry. Výchovně-vzdělávací cíle nebo prostředky motivace se mohou týkat hudební oblasti stejně jako mimohudebních přesahů. Učitel může např. uplatnit aspekt příslušnosti k vlastnímu regionu, odkud žáci pocházejí, nebo jiných paralel a podobností v okruhu kulturně-historických jevů apod. Existuje poměrně bohatý fond zpěvníků, folklorních materiálů, ale i univerzálně zaměřených publikací, v nichž mají také lidové písně své místo. Pro mnohé učitele však může být jejich obtížnější přístupnost nebo vyhledávání překážkou.

Graf 11. Druhy hudebních aktivit v oblasti lidové hudby (odpovědi na otázku 2.b.)

V kategorii „jiné“ hudební aktivity, kterou zvolilo i v tomto případě podobné množství respondentů jako v oblasti vážné hudby, se objevila rovněž největší četnost odpovědí u **tance a pohybového ztvárnění hudby**. Ostatní odpovědi byly zaznamenány u malého počtu respondentů.³⁵

³⁵ Mírně vyšší hodnota byla zaznamenána u odpovědi „hra na tělo“ (6,6 %). Tuto aktivitu mohli někteří vyučující jmenovat explicitně, mnozí ji mohli zařadit do jiných skupin činností, např. didaktických her, hudebně-pohybových projevů apod. Tím může být četnost zastoupení hudebních aktivit zkreslena.

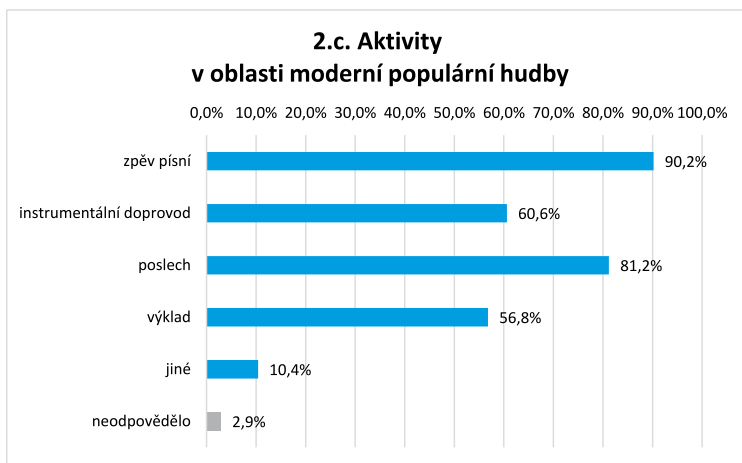
Graf 12. Druhy „jiných“ hudebních aktivit v oblasti lidové hudby (odpovědi na otázku 2.b.)

V oblasti **moderní populární hudby**³⁶ učitelé nejčastěji jmenovali zpěv písní (90,2 %) a poslechové aktivity (81,2 %). Poměrně výrazné zastoupení bylo zaznamenáno také u instrumentálního doprovodu (60,6 %) a výkladu (56,8 %).

Výsledky výzkumu naznačují, že v oblasti moderní populární hudby učitelé výrazně uplatňují nejen zpěv písní, ale i poslech. Tento stav reflektuje na jedné straně současné hudební zájmy a preference běžné populace žáků,³⁷ na druhé straně dostupnost nejrůznějších médií, zprostředkovávajících oblast hudebního mainstreamu. Učitelé mohou pro poslech využívat např. internetových databází (YouTube), kde bývá mnohem snazší nalézt zvukově kvalitní zdroje moderní populární hudby různých stylů i období.

³⁶ Toto tradiční souhrnné označení sice zahrnuje nezměrné množství podžánrů a odvětví (někdy se do této kategorie řadí také zde samostatně vedená jazzová hudba), na druhou stranu je tento zástupný pojem natolik zaužívaný, že pro dané účely dostačuje.

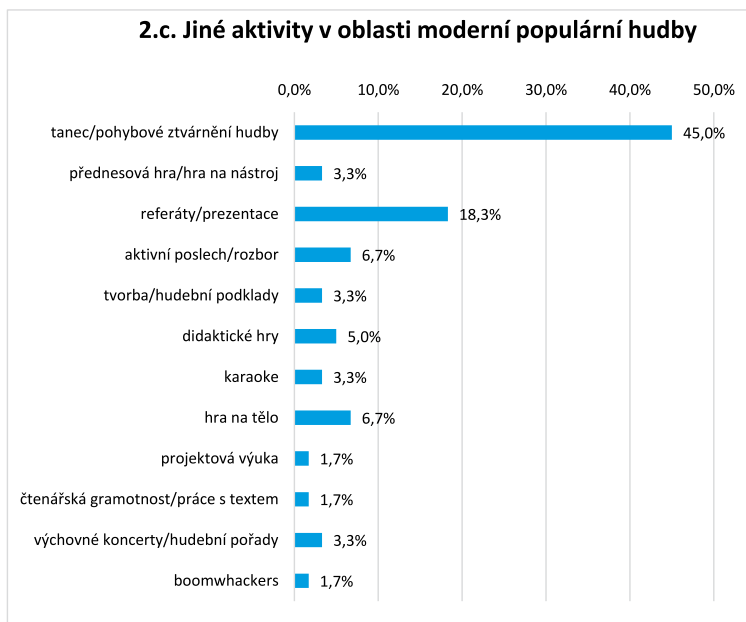
³⁷ CRHA, Bedřich, Taťána JURČÍKOVÁ a Markéta PRUDÍKOVÁ. *Výzkum využití multimediálních technologií v hudební výchově*. Teoretické reflexe hudební výchovy, Brno: Masarykova univerzita, 2010, roč. 6, č. 1, s. 1-288. ISSN 1803-1331; CRHA, Bedřich, Taťána JURČÍKOVÁ a Markéta PRUDÍKOVÁ. *Výzkum využití multimediálních technologií v hudební výchově na středních školách*. Teoretické reflexe hudební výchovy, Brno: Masarykova univerzita, 2011, roč. 7, č. 1, s. 1-295. ISSN 1803-1331; CRHA, Bedřich, Marek SEDLÁČEK, Michal KOŠUT, Taťána JURČÍKOVÁ a Markéta PRUDÍKOVÁ. *Výzkum hudebních preferencí vysokoškolské mládeže*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6103-3.

Graf 13. Druhy hudebních aktivit v oblasti moderní populární hudby (odpovědi na otázku 2.c.)

I v případě moderní populární hudby uváděli pedagogové v odpovědi „jiné“ nejvíce taneční a pohybové aktivity (45 %). Dále označili, že při práci s tímto žánrem uplatňují referáty a prezentace (18,3 %). Procentuální rozdíl mezi oběma typy aktivit je poměrně veliký, přesto jsou tyto dvě činnosti statisticky nejvýznamnější.

Zadávání referátů a prezentací v oblasti moderní populární hudby se může jevit jako problematické, pokud je pouze prostředkem k zabavení žáků a **zaplnění času ve výuce. V tomto případě nelze hovořit o efektivitě prostředku.** Pokud je však taková aktivita metodicky připravená a dojde-li k návaznosti v podobě výkladu, praktických hudebních činností či zapojení tématu referátu do souvislostí, může mít toto působení **požadovaný účinek.** Navíc žáci tak mohou prezentovat své hudební zájmy a seznamovat své okolí (třídní kolektiv i učitele) se svými oblíbenými interprety či hudebními skupinami.

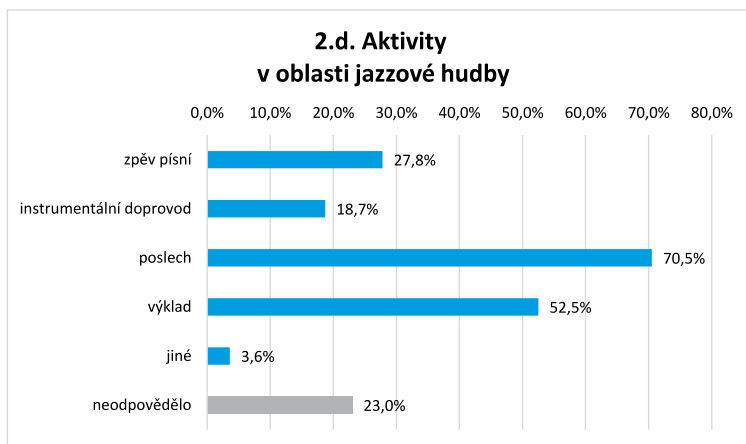

Graf 14. Druhy „jiných“ hudebních aktivit v oblasti moderní populární hudby (odpovědi na otázku 2.c.)

S **jazzovým okruhem hudby**, který se uplatňuje ve školách nejméně, se žáci nejčastěji seznamují prostřednictvím poslechu a teoretického výkladu. Oba typy těchto hudebních aktivit se výrazně využívají také v oblasti vážné hudby. Je však zajímavé, že učitelé v případě jazzu **uvodili poměrně často pěvecké a instrumentální aktivity**.³⁸ Přitom jazzová interpretace je považována za náročnější. Existuje však množství podob jazzu, z nichž může pedagog vybrat ty jednodušší. Písně tohoto žánru **se vyskytují i v nejrozšířenějších českých zpěvnících** (např. *Já, písnička/Já & písnička*). Jsou zde otištěny zahraniční evergreeny a také díla českých skladatelů, počínaje Jaroslavem Ježkem ad. U aplikace jazzu do výuky nebyla četnost odpovědi „jiné“ hudební aktivity nijak výrazná. Zato poměrně velká část respondentů otázku vůbec nezodpověděla.³⁹

³⁸ V rámci skupiny učitelů uplatňujících jazz ve výuce (16,6 %) to bylo častěji než v kategorii vážné hudby (40 %).

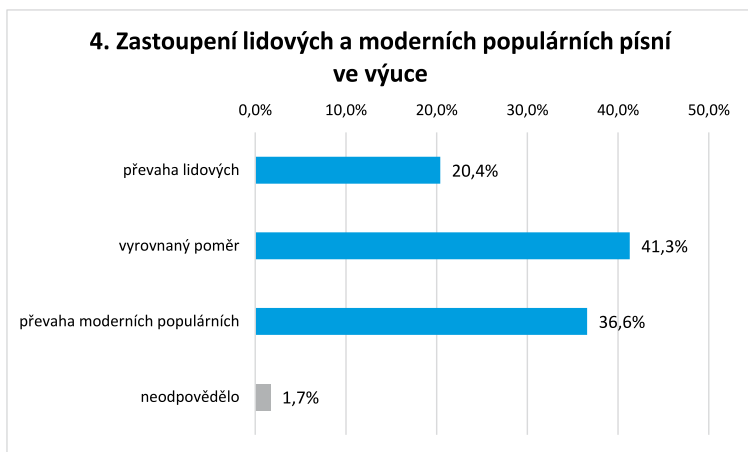
³⁹ Důvodem tohoto zjištění může být absence jazzu v hudební výchově nebo i „únava“ respondentů při vyplňování rozsáhlé otázky č. 2.

Graf 15. Druhy hudebních aktivit v oblasti jazzové hudby (odpovědi na otázku 2.d.)

Předchozí odpovědi učitelů již nastínily jejich přístup k vokálním činnostem z hlediska žánrů. Otázka č. 4 „**Jaké je zastoupení lidových a populárních písní ve vaší výuce?**“ se dotýká problematiky dvou hudebních žánrů, které se v pěveckém projevu žáků objevují nejčastěji. Z odpovědí vyplynulo, že učitelé nejčastěji uváděli **vyrovnaný poměr mezi lidovými nebo moderními populárními písněmi** ve výuce. Vyjádřilo se tak 41,3 % vyučujících. Více než třetina respondentů však uvedla, že moderní populární písně v jejich výuce převažují nad písněmi lidovými (36, 6 %). Je zřejmé, že tendence zařazovat ve větší míře zpěv moderních populárních písní do výuky je silná.⁴⁰ Odpovídá zájmu současné mládeže, do jisté míry i **bezradnosti, popř. pohodlnosti učitele** hudební výchovy, pokud není tento žánr součástí jeho promyšlené koncepce. Z hlediska aplikace činnostního pojetí v hudební výchově zůstává diskutabilní i **míra zařazování karaoke, formy, jejíž podstata spočívá v zábavnosti a s moderní populární hudbou značně souvisí.**

⁴⁰ Tomuto zjištění odpovídají také výsledky předchozích výzkumů. Např. KUČEROVÁ, Judita. Lidové písně ve školním vyučování – utopie nebo kulturní a výchovná perspektiva? In *Musica viva in schola XVII*. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 146-156.

Graf 16. Zastoupení lidových a moderních populárních písní ve výuce (odpovědi na otázku 4)

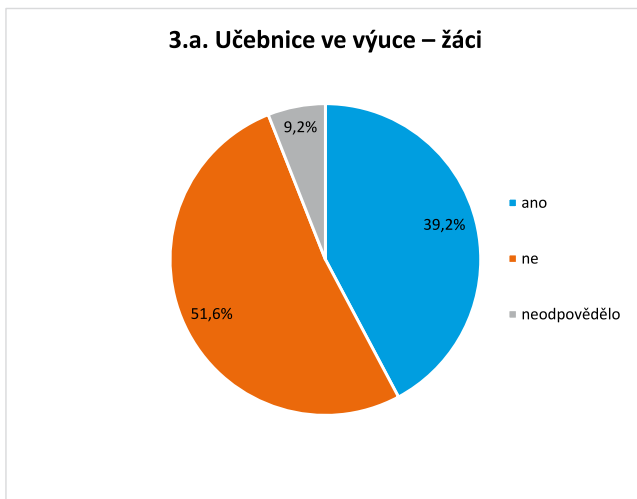
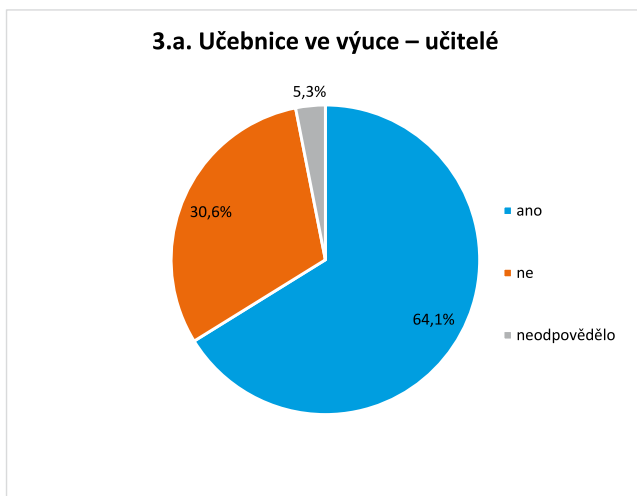
3.1.2 *Využívání didaktických materiálů (učebnice, zpěvníky a jiné)*

Na oblast používaných didaktických materiálů ve výuce byla zaměřena otázka č. 3, která sledovala využívání učebnic, zpěvníků a jiných materiálů učiteli i žáky. Současně byly zjišťovány zkušenosti vyučujících s uvedenými typy publikací, textů apod.

Následující grafy znázorňují odpovědi učitelů na otázku, zda používají ve výuce **učebnice** – jednak učitelé sami nebo i žáci. Bylo zjištěno, že 64,07 % učitelů s učebnicemi pracuje,⁴¹ mnohem menší četnost byla zaznamenána u využívání učebnic žáky (39,2 %).⁴²

⁴¹ Na tuto otázku odpovědělo kladně 371 respondentů, negativně se vyjádřilo 177 učitelů a 31 respondentů neodpovědělo.

⁴² Reakce učitelů na otázku, zdali žáci využívají učebnice hudební výchovy během výuky, byly řidší. Kladně odpovědělo 227 respondentů, 229 učitelů a neodpovědělo 53 vyučujících.

Graf 17. a 18. Užívání učebnic učiteli a žáky (odpovědi na otázku 3.a.)

K vyhodnocení problematiky využívání učebnic učiteli či **žáky byla použita následující metodika:**

Podle způsobu a **typu odpovědí respondentů byly jednotlivé údaje rozříděny do deseti obecnějších okruhů.** Celkem předvídatelně se tedy objevuje skupina pracovně nazvaná **SPN – Hudební výchova pro základní školy –**

Alexandros Charalambidis, která sdružuje veškeré jasné odpovědi uvádějící rozpoznatelně právě řadu učebnic SPN – pedagogického nakladatelství a.s. pro 2. stupeň ZŠ, jejímž hlavním autorem je Alexandros Charalambidis. V textu bude na tuto řadu odkazováno jako na **SPN – CHARALAMBIDIS**.

Druhým okruhem jsou neméně rozsáhlé **blíže nespecifikované učebnice od nakladatelství SPN**. Ten vzhledem k nepřesnosti a **neúplnosti** poskytnutých odpovědí zahrnuje učebnice vydané jak před rokem 1993, tak i po něm a v menší míře i učebnice **SPN**, vzniklé spoluprací s partnerským vydavatelstvím **FORTUNA**. Bohužel nejsou celkově vůbec uváděny roky vydání jednotlivých učebnic, proto je celoplošně vedeme v obecnější představě jako jejich nedávné výtisky. Druhý okruh bude v textu zkráceně uváděn pod názvem **SPN – NEURČITĚ**.

Třetí, poměrně rozsáhlý okruh tvoří **specifikované učebnice od nakladatelství SPN – Lišková**. Zahrnuje řadu učebnic pro 1. stupeň ZŠ, jejíž hlavní autorkou je Marie Lišková. V textu bude vedena jako **SPN – LIŠKOVÁ**.

Obdobnou kategorii tvoří **blíže nespecifikované učebnice od nakladatelství NOVÁ ŠKOLA**. Jedinou možností v tomto případě bylo přidělení hlasů nejrozšířenější řadě zmíněného nakladatelství a sice té, jež byla vypracována Jindřiškou Jaglovou. V textu bude zmiňována jako **NOVÁ ŠKOLA – JAGLOVÁ**.

Společnou skupinu, i když formálně rozdělenou, tvoří **specifikované učebnice od nakladatelství FRAUS a blíže nespecifikované učebnice od nakladatelství FRAUS**. První zmíněná část zahrnuje výhradně publikaci „Hudební výchova – učebnice pro 6. a 7. ročník ZŠ“ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií autorů Jakuba Šedivého a Lucie Rohlíkové. V grafech jí bude náležet označení **FRAUS – URČITĚ**. Druhá zmíněná část může tuto učebnici zahrnovat také (tam, kde je uveden jen název nakladatelství), ovšem nemusí tomu tak být ve všech případech. Nejedná se o **jedinou učebnici hudební výchovy** zmíněného nakladatelství, leč je nejrozšířenější. Proto budeme evidovat nepřesně uvedené odpovědi odděleně (v grafech i textu) jako **FRAUS – NEURČITĚ**.

Sedmý okruh obsahuje **blíže nespecifikované učebnice**, tedy situace, kdy v **hodinách hudební výchovy sice jsou využívány učebnice, ale jejich konkrétní název nebyl sdělen**. V grafech budou uváděny pod popiskem **NEURČITĚ**. Nezařaditelné učebnice, alternativní varianty výukových materiálů či jiné publikace zmiňované sporadicky byly sdruženy pod označení „JINĚ“. Ostatní odpovědi, které nebylo možné vyhodnotit, nebo se vymykaly jasně vytyčenému rámci položené otázky, byly zařazeny do kategorie **NIC, NEJASNĚ, ŠPATNĚ**

VYPLNĚNÉ. Na posledním místě se vyskytují odpovědi **PRÁZDNÉ, NEVYPLNĚNÉ.**

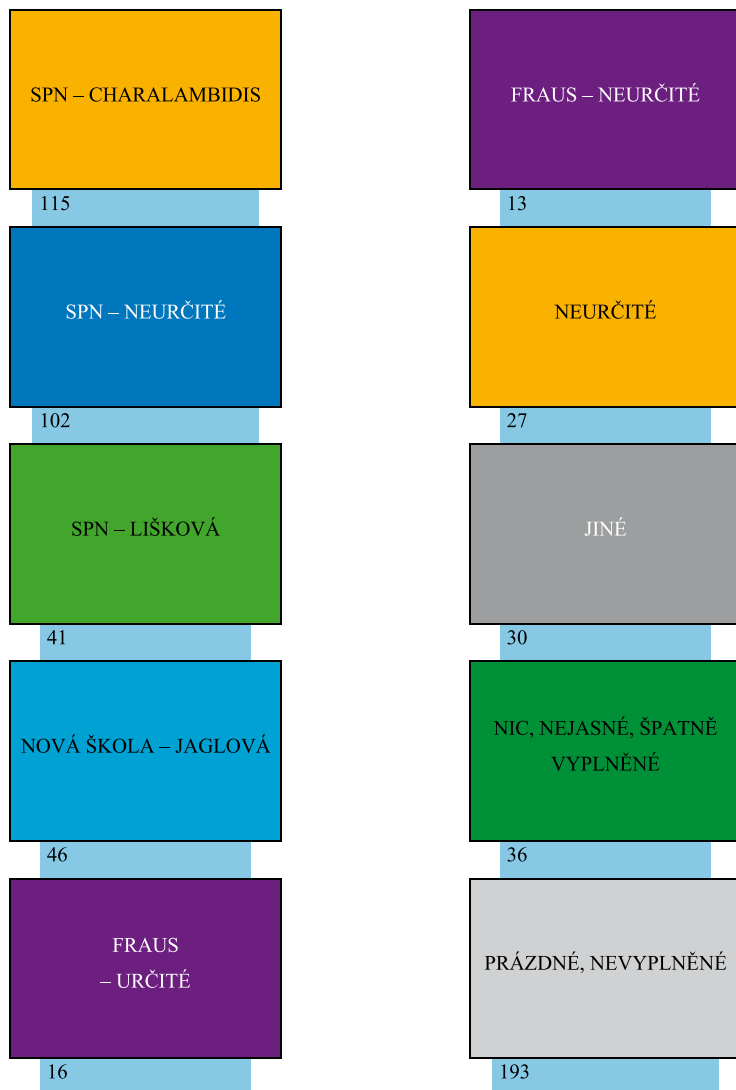
Na základě tohoto postupu bylo zjištěno:

Nejčastěji vyučující zmiňovali řadu učebnic: Alexandros Charalambidis a kolektiv autorů, **Státní pedagogické nakladatelství (115 odpovědí)**. Srovnatelně velké zastoupení (102 odpovědí) mají další učebnice téhož nakladatelství (SPN), vyučující neuvedli konkrétní publikaci. Z nakladatelství SPN byla dále uvedena učebnice Marie Liškové (41 odpovědí).

Učebnici Jindřišky Jaglové z nakladatelství Nová škola poznamenalo 46 učitelů, 16 respondentů uvedlo publikaci Jakuba Šedivého a Lucie Rohlíkové z **nakladatelství FRAUS: Hudební výchova – učebnice pro 6. a 7. ročník ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií**. Stejného nakladatele, ale bez uvedení autora a **názvu publikace poznačilo 13 učitelů. 27 učitelů neuvedlo tituly učebnic**, přestože je ve výuce využívají.

Do kategorie „jiné“ byly zařazeny publikace: „Hudební nauka pro malé i větší muzikanty“ od Dagmar Lisé; různé tituly zaměřené na dějiny hudby; elektronické materiály a **učebnice či vlastní soubory digitálních učebních materiálů (DUM)**. Dále se zde objevili autoři učebnic, pracovních sešitů a **metodických materiálů**: Roman Miškovčič, Martin Vozar, Eva Jenčková, Lenka Pospíšilová, Jaroslav Mihule, Jindřich Brabec a Ivana Štíbrová; „ABC hudební nauky“ od Ludka Zenkla; v neposlední řadě také Jaroslav Jahoda se svými učebnicemi hudební výchovy pro zvláštní školy; Miloš Navrátil a Jaroslav Smolka; učitelé vlastnoručně vytvořené materiály. Tyto záznamy se vyskytovaly u **30 respondentů**.

36 odpovědí, nejasně nebo špatně vyplněných, se ze dvou třetin týkalo neurčitých zmínek, ze kterých nebylo možné vyčíst, zdali se jedná o učebnice či zpěvníky. Z jedné třetiny byly namísto učebnic uváděny zpěvníky „Já, písnička“ apod. Nermalou skupinu tvořilo 193 respondentů, kteří na otázku nereagovali.

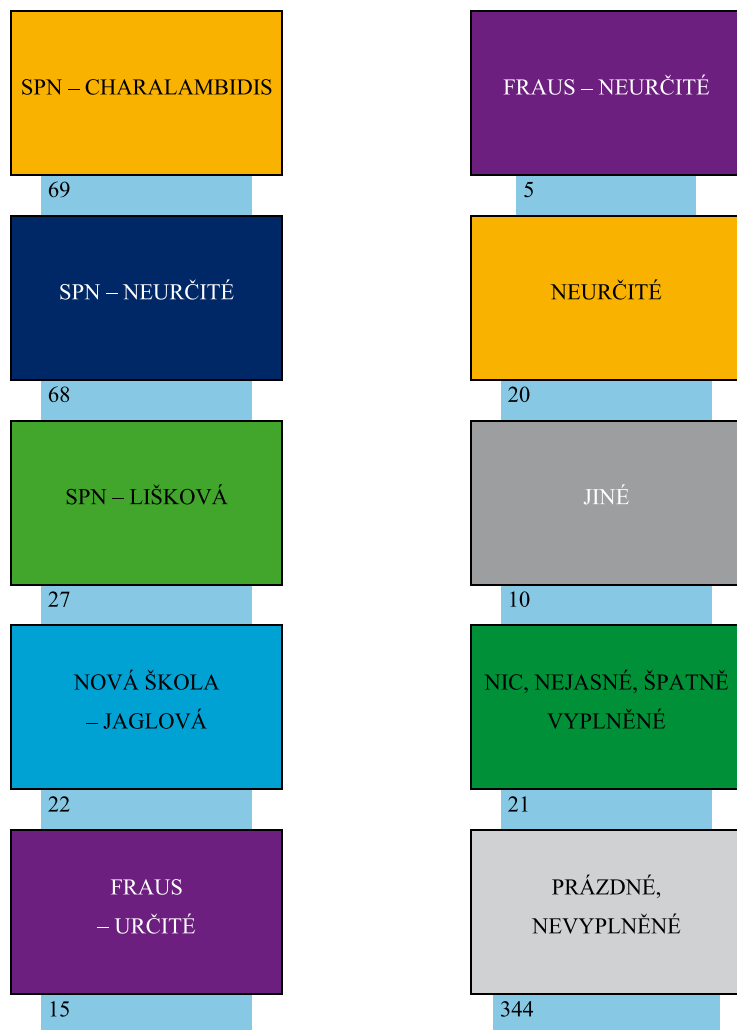
Graf 19. Výčet učebnic požívaných učiteli (odpovědi na otázku 3.a.)

Podobná zjištění byla zaznamenána v případě učebnic pro žáky, ovšem v menší míře. Nejčastěji vyučující zmiňovali opět řadu učebnic: Alexandros Charalambidis a kolektiv autorů, Státní pedagogické nakladatelství (69 odpo-

vědí). Téměř stejné zastoupení mají další učebnice téhož nakladatelství (68 odpovědí). Menší četnost byla zaznamenána u učebnic Marie Liškové (27 vyučujících) nebo Jindřišky Jaglové (22 učitelů).

Hudební výchovu – učebnici pro 6. a 7. ročník ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií od nakladatelství FRAUS autorů Jakuba Šedivého a Lucie Rohlíkové uvedlo 15 učitelů. Publikace nakladatelství FRAUS – bez uvedení názvu a autora – byly zmíněny pětkrát. 20 učitelů uvedlo, že ve výuce žáci využívají učebnice, ale nezmínili, které. 10 vyučujících poznačilo další publikace, např. elektronické učebnice (EuroDidact); dále učebnice Jaroslava Mihuleho, Miroslava Střeláka, Martina Vozara, Jaroslava Jahody nebo Pavla Jurkoviče.

Žáci také využívají materiály připravené jejich vyučujícími. 21 odpovědí, nejasně nebo špatně vyplněných, se z jedné poloviny týkalo neurčitých zmínek, ze kterých, obdobně jako u předchozí otázky, nebylo možné vyčíst, zdali se jedná o učebnice či zpěvníky, ve zbývajících části učitelé uváděli zpěvníky „Já, písnička“, nebo jiné publikace, které nemají povahu učebnice. Téměř 60 % respondentů (344 učitelů) na otázku nereagovalo.

Graf 20. Výčet učebnic používaných žáky (odpovědi na otázku 3.a.)

Na problematiku využívání učebnic se významně váže oblast názorů a zkušeností učitelů s uvedenými publikacemi. Tyto reakce však nebyly zaznamenány ve velké míře, vyučující reagovali stejně nebo velmi podobně v případě učebnic pro učitele nebo žáky, proto posuzujeme obě kategorie současně.

Vedle sebe byly postaveny dvojice odpovědí na otázky „Proč vyučující nebo žáci používají danou učebnici“ a na druhé straně „Proč vyučující nebo žáci učebnici nepoužívají nebo co v ní postrádají“. Pro lepší orientaci v hodnocení bylo sestaveno 7 kategorií, vyjadřujících pozitivní nebo negativní stanoviska učitelů. Obsahují názory na strukturu učebnic (struktura), teoretickou náplň (teorie), doplňující aspekty, zdali je publikace inspirující (inspirace), stav písňového materiálu (písňe), aktuálnost materiálů (aktuálnost) a ostatní komentáře (ostatní).

SPN – CHARALAMBIDIS

Jedná se o řadu učebnic Hudební výchova pro základní školy, jejímž hlavním autorem je Alexandros Charalambidis. Celkové pozitivní ohlasy čítají 181 hlasů oproti 122 výtkám, návrhům na zlepšení a poznámkám k tomu, co v učebnicích učitelé a žáci postrádají.

Učebnice byla hodnocena nejlépe z hlediska obsahu (50) a struktury (49). Dle respondentů je přehledná, snadno se v ní orientuje a je srozumitelná. Dále podává přiměřený výklad hudební nauky, obsahuje vyvážený poměr teorie a dějin, zahrnuje všeobecná shrnutí, průřez všemi hudebními žánry, nabízí pestrá témata, je propracovaná, interaktivní, informativní, je v ní vše potřebné pro výuku, pokrývá požadavky ročního plánu, obsahuje mezipředmětové vztahy, je v ní stále něco nového a jedná se o zdroj schválený MŠMT ČR.

Poněkud méně respondentů se o řadě učebnic vyjadřovalo vzhledem k jejich obsahu (24) a **struktuře (11) negativně. Respondenty je vytýkáno málo ucelených informací, zbytečně podrobné výklady o hudební teorii, dále chybí porovnávání žánrů, více pro žáky zajímavých hudebních témat, objevuje se nesrozumitelně podaná elementární hudební nauka, málo informací o české i zahraniční hudbě od osmdesátých let 20. století, ve vyšších ročnících chybí rozdělení na světovou a českou hudbu, opakují se stále stejné informace. Respondenti postrádají strukturované opakování základů notového zápisu a někteří z nich tvrdí, že jejich ŠVP učebnici neodpovídá.**

Další pozitivní názory se dotýkaly smyslu doplňujících aspektů v učebnici – „doplnění“ (29). Učebnice slouží učitelům jako osnova a zdroj nápadů pro výuku, obsahuje zajímavé články, návody, ukázky ke zpěvu a demonstraci hudebních stylů, je obohacena o CD, některým vyučujícím slouží i jako zpěvník a **žákům nabízí vhodné aktivity.**

V podobné míře jsme zaznamenali i negativní názory respondentů (21). Těm chybí pracovní listy, více návodů na aktivity v hodině, hudební hry pro 2. stupeň, dále postrádají zjednodušené instrumentální doprovody, návrhy na tance, skupinové i párové, vokalizy, rytmické rozcvičky, návody na využití boomwhackers, chybí jim kvízy, tajenky, křížovky s hudební tematikou, některé uvedené náměty v učebnici jim připadají příliš obtížné pro realizaci. Žák podle jejich mínění postrádá vhodný hudební materiál, chybí tu pro něj praktické úkoly, cvičení, poslech a partitury na různé doprovody.

S obsahem písňového materiálu v učebnicích je spokojeno méně respondentů (27), na rozdíl od těch, kteří by upřednostnili jiný výběr písní (34). Spokojení vyučující považují výběr písní za dostačující, vyvážený spolu s teorií a oceňují jeho vokální a instrumentální podobu. **Nespokojení zmiňují nejčastěji malé množství lidových písní, málo písní pro zpěv vůbec, špatné rozvržení notového záznamu (při zpěvu se musejí často otáčet stránky), dále podle jejich mínění obsahují spíše písně pro 1. stupeň ZŠ, písně pro žáky 2. stupně označují za nezajímavé a nevhodné, chybí jim zjednodušené instrumentální doprovody, moderní písničky, nejsou spokojeni s výběrem tónin u písní, v učebnicích shledávají nedostatek úprav lidových či populárních písní pro vícehlas.**

Znatelný rozptyl v hodnocení byl zaznamenán při posuzování aktuálnosti učebnic. Pouze malé množství respondentů považuje učebnici za aktuální či moderní (2). Mnohem větší počet hlasů se vyjadřuje k její zastaralosti (23). Vyučujícím a žákům **nevyhovuje, je nezajímavá a potřebuje aktualizaci směrem do kulturně-spoločenské praxe, oproti pouhému teoretickému výkladu.** Učebnicím této řady chybí aktuální témata, novodobější poznatky nebo nové prvky.

Pěti respondentům připadá učebnice inspirující. 19 učitelů uvedlo, že ji používají jen příležitostně, jelikož vyhovuje pouze částečně. Důvodem může být cokoli z výše zmíněného. Dalších 9 vyučujících dodávalo připomínky typu: „Pokud chci něco doplnit, není těžké si najít jiné zdroje, například internet (YouTube, různé texty písní, fotografie, obrázky.“ atd. Výjimku netvoří ani využívání digitálních učebních materiálů (DUMů).

SPN – NEURČITÉ

Učebnice Státního pedagogického nakladatelství byly obecně hodnoceny přívětivě. Pozitivní názory vyjádřilo 146 vyučujících, 85 učitelů mělo kritické

výtky, uvedlo poznámky k tomu, co v učebnicích učitelé a žáci postrádají, popř. návrhy na zlepšení.

Příznivé vnímání struktury (34) a teoretického obsahu (28) převažovalo nad **negativním hodnocením (struktura/13; teorie/5)**. **Kladná hodnocení obsahovala** např. komentáře: učebnice SPN jsou metodicky ucelené, mohou sloužit jako vodítko, jsou logicky sestavené, promyšlené, jejich náročnost se zvyšuje postupně, zaručují kvalitu na základě zkušeností, obsahují informace ze všech stylových období, zahrnují i dějiny populární a jazzové hudby, jsou stručné a **jasné**. **Negativní názory učitelů: učebnice jsou nepřehledné, neucelené, neexistuje návaznost na RVP, jsou nesystematické, s nevhodně se střídajícími kapitolami klasické a populární hudby, chybí jim moderní učivo. Děti z ní prý mohou pouze číst, další činnosti se nenabízejí.** Obsahuje nepřiměřené množství hudební nauky na úkor dalšího obsahu.

Více respondentů na učebnicích SPN oceňuje doplňující aspekty (27). Vyzdvihují příložené CD, pestrý výběr různorodých činností, poslechové skladby, hudební hry, možnosti pohybových ztvárnění a **dostatek zajímavých nápadů** pro celou vyučovací hodinu. Opačný názor vyjádřila menší skupina učitelů (17). Objevily se poznámky: chybí pracovní listy pro žáky, doprovody na Orffovy nástroje, náměty na jednoduché tance, praktická cvičení, akční metodické postupy (jak je uveřejněno na webových stránkách jaknahudebku.blogspot.com), křížovky, kvízy, aktivity na procvičování učiva, rytmická cvičení nebo jen zdařilejší obrázky.

Vyrovnaný počet pozitivních i **negativních názorů byl zaznamenán v oblasti souboru písní (29)**. Na jedné straně se objevovala mínění o dobrém výběru písní, jejich vhodném didaktickém zpracování, učitelé chválili pestrost doprovodů, zařazení různých žánrů **nebo sestavení písní dle ročního období**. Na druhé straně chybí učitelům známé písně a **náměty pro práci s nimi, dále aktuálnější autorské nebo oblíbenější lidové písně, poloha písní je příliš vysoká** apod.

Při posuzování aktuálnosti řady učebnic se všichni, kteří odpověděli, shodli na jejich zastaralosti (10). Postrádají větší začlenění kulturních projevů 21. století, považují učebnice za neatraktivní pro žáky, chybí jim moderní učivo, některé nevyhovují současným potřebám **žáků. Pouze 5 respondentů je učebnicemi inspirováno k dalším výukovým aktivitám.** Mezi dalšími odpověďmi (23) se objevuje poznámka, že jsou učebnice používány jen zřídka, některým vyhovují pouze pro 1. stupeň ZŠ, zatímco pro 2. stupeň již ne. Zbylé hlasy (11) zmiňují notové nepřesnosti nebo nutnost vybírat si z více druhů učebnic.

SPN – LIŠKOVÁ

Při hodnocení učebnic Marie Liškové převažovaly pozitivní ohlasy (82) oproti výtkám (22), návrhům na zlepšení a **poznámkám k tomu, co v učebnicích učitelé a žáci postrádají. Strukturu (18) a teoretický obsah (15) hodnotí** respondenti pouze kladně. Učebnice jsou dle nich přehledné a stručné, což vnímají jako pozitivum, jsou přizpůsobené věku dětí, dále vhodně metodicky i **tematicky strukturované a členěné, systematické, ucelené, využívají tzv. „spíralové“** výuky, jsou graficky hezky zpracované.

Učitelé oceňovali také doplňující prvky učebnic. Jejich hodnota převažuje (21) nad případnými deficity v dané oblasti (4). K dispozici jsou žádané skladby k poslechu **na CD i další hudební aktivity a rytmická cvičení. Je využívána** vhodná forma ilustrací, krátké navozující texty, kombinace rozmanitých aktivit. Dětem se učebnice líbí. V malém množství se zde objevují i hlasy kritické. Na CD nejsou všechny skladby z učebnic, učitelé postrádají úkoly pro procvičení hudební nauky, u **lidových písní chybí doprovody na nástroje Orffova instrumentáře.** Někdy jsou nesmyslně umístěny party s písněmi na dvě stránky a je nutné stále otáčet, chybí více poslechu a partitur s doprovody.

S písněmi to již tak jednoznačné není. Jejich výběr však vnímá pozitivně stále více respondentů (17) než těch, kteří k **němu mají připomínky (12).** Kladně je hodnoceno zařazení dvojhlasů, přítomnost instrumentálních doprovodů a výběr skladeb. Vyskytují se zde i méně jasné poznámky, např. „ve skutečnosti učebnice obsahují málo písní k opravdovému zpívání“, dále stále se opakující požadavek na více písní modernějšího rázu, například písní z pohádek nebo více písní k ročním obdobím, zvykům a tradicím.

Pouze tři respondenti jsou učebnicemi inspirováni k dalším výukovým aktivitám, dále dva respondenti vyjádřili výtky směrem k aktuálnosti publikace. Sedm učitelů učebnice používá pouze zřídka a čtyři je kombinují s jinými.

NOVÁ ŠKOLA – JAGLOVÁ

Učebnice Jindřišky Jaglové byly pozitivně hodnoceny 69 učiteli, 24 vyučujících vyslovilo výtky a **poznámky k tomu, co se žáky postrádají, popř. návrhy na zlepšení.**

Velmi dobrá hodnocení byla uvedena z hlediska struktury (19) a obsahu (14). Byla uvedena adjektiva: srozumitelné, obsahově vyvážené, systematické, propracované, stručné, přehledné, dobře vysvětlující apod. Učitelé oceňovali střídání úkolů, metodiku, vyvážený obsah, **přiměřené množství hudební teorie i náročnost, začlenění not a hudební nauky**. Postrádali zajímavě podané informace k hudební teorii, poslechu, skladatelům, hudebním žánrům apod. Podle jejich názorů zde chybí cílené procvičování znalosti not.

Doplňující kvality jasně převažují (10) nad chybějícími (1). Písňe jsou dobře didakticky zpracovány, učebnice jsou propojeny s metodickými průvodci, přiložena jsou CD s instrumentálními skladbami, vyskytují se zde hudební hry, obrázkové listy, náměty na cvičení a další zajímavé nápady, také náměty pro pohybová ztvárnění. Pro děti jsou učebnice graficky přitažlivé. Písňový materiál hodnotili vyučující převážně kladně (17), ale byly zaznamenány i nepříznivé komentáře (14). Učebnice poskytují dostatek písní, mezi kterými jsou zastoupeny lidové i umělé rovnoměrně. Zato jsou méně známé, některé je třeba transponovat a **bylo by třeba přidat více aktuálních, populárních písniček**. Aktuálnost je dle počtu hlasů rozporuplná, inspirující jsou učebnice jen podle tří respondentů.

FRAUS – URČITÉ FRAUS – NEURČITÉ

Komentáře vyučujících k učebnicím nakladatelství Fraus se s největší pravděpodobností vztahovaly (v obou variantách) k nejrozšířenější učebnici Hudební výchova – učebnice pro 6. a 7. ročník ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií autorů Jakuba Šedivého a Lucie Rohlíkové. Proto byly odpovědi z obou kategorií sloučeny. 57 učitelů vyjádřilo uspokojení s učebnicí, 22 učitelů uvedlo kritické výtky a poznámky k tomu, co v učebnicích chybí.

Ke struktuře (7) a obsahu (11) **publikace byla zaznamenána pozitivní hodnocení**: učebnice je jasná, systematická, přehledná, srozumitelná. Jeden z vyučujících uvedl: „Je naprosto dokonalá, perfektně zpracovaná, jsou zde bohatě zastoupeny mezipředmětové vztahy, obsahuje nabídku činností **potřebných k osvojení všech kompetencí v hudební výchově**.“ Negativní zkušenosti byly zaznamenány v zanedbatelné míře. Asi největší nevýhodou je stále neexistující pokračování pro 8. a 9. třídu.

Doplňující obsah učebnice byl hodnocen pozitivně častěji (17) než chybějící kvality (8). Učitelé uváděli, že učebnice obsahuje mnoho zajímavých podnětů, akti-

vit, vhodných ilustrací, je vnímána jako velký pomocník ve výuce. Zahrnuje prezentace hudebních nástrojů, náměty, jak **pracovat s hlasem, představuje mladší umělce** a myšlenky blízké dětem. Někteří učitelé postrádají více námětů ke zpěvu písní a hudebně-pohybovým hrám, chybí zde dostatek praktických cvičení nebo aktivit pro žáky, hádanky, křížovky, kvízy, pracovní listy apod.

Učebnice nakladatelství Fraus jsou inspirující (6), využitelné po stránce výběru písní (9), jsou aktuálnější (4). I v tomto případě se vyskytly názory, že by mohlo být zařazeno více atraktivnějších písní, bližších současnému mladému publiku (5).

Zbývající dvě kategorie „Neurčité“ a „Jiné“ **slučují odpovědi, které sice neobsahovaly zmínky o konkrétní učebnici, ale učitelé uvedli kladné či záporné postoje k nim.**⁴³

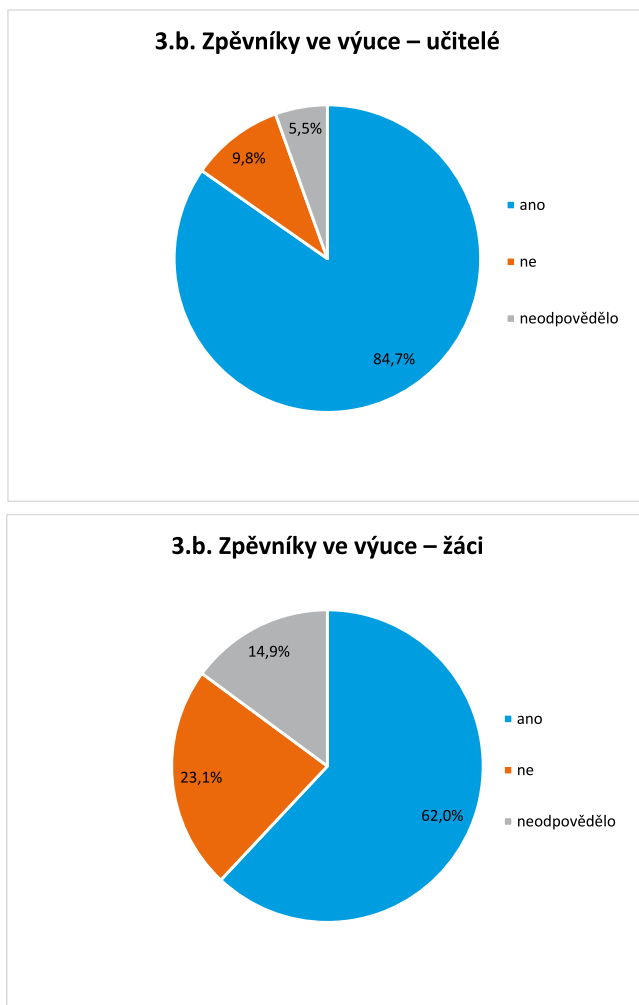
Shrnutí poznatků o uvedených učebnicích

Strukturu a obsah učitelé posuzovali ze svého pohledu i z úhlu prospěšnosti pro žáka. Všimli si, jak koresponduje daný materiál s jejich ŠVP a **představami o naplnění hodiny hudební výchovy**. Požadovali, aby byly zastoupeny různé oblasti hudby. Zdá se, že učitelé stále hledají učebnice, které by plně vyhovovaly plánu, náplni hodiny, mohly být použity snadno a rychle, obsahovaly by hudební teorii a dějiny, jež však nebudou podány příliš vyčerpávajícím způsobem a složitě.

Dále vyučující preferovali modernější hudební obsah, a to v textové i notové podobě, stejně jako na přiloženém CD. Požadovali pracovní listy, jejichž prostřednictvím **žáci procvičí učivo zábavnou formou. Učitelé by uvítali náměty pro pohybové aktivity, tance, návody, jak více zapojit Orffův instrumentář nebo boomwhackers.** Často učitelé považují za samozřejmé, že učebnice budou obsahovat dostatek písňového materiálu všeho druhu. V tomto směru jsou však významnými doplňky nejrůznější zpěvníky. Tyto didaktické materiály mohou být využity flexibilně, s **ohledem na potřebu žáků i učitele. Mezi respondenty byla velká skupina vyučujících upřednostňujících různé alternativní hudební materiály a zdroje.** Využívají mj. internetu a vytvářejí si vlastní zásobárnu hudebních námětů, které podle jejich hlediska lépe odpovídají současným kulturně-společenským proměnám.

⁴³ Přesto byly v kategorii „Neurčité“ uvedeny pozitivní (37) i negativní informace (29). Pozitiva převládala u struktury (9) a teorie (8) na rozdíl od kritických poznámek prvního (4) a druhého okruhu (7). Zrovna tak blízké, nerozhodné hlasování vzniklo u písní (9 oproti 8), učebnice jsou stejně jako u většiny ostatních příkladů brány již za zastaralé, inspirující jsou velmi málo a přidanou hodnotu učitelé hledají jinde. Odpovědi se velmi podobají dříve uvedeným a popsáním případům. U kategorie „Jiné“ byly zachyceny pozitivní ohlasy u 35 respondentů, naopak výtky u 20 učitelů. Povahou odpovědí se značně podobala předchozím.

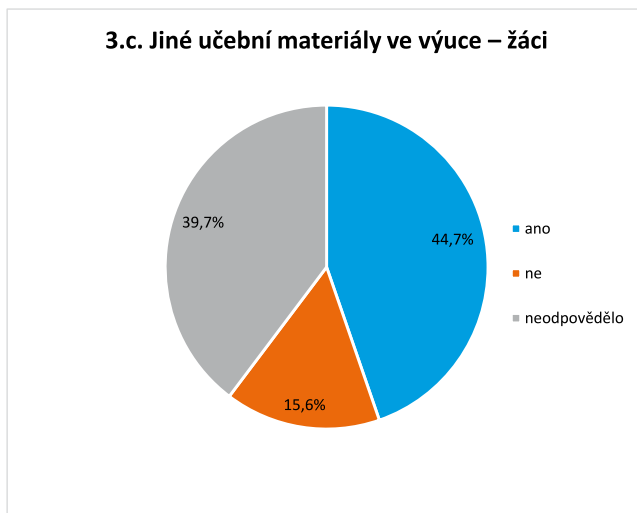
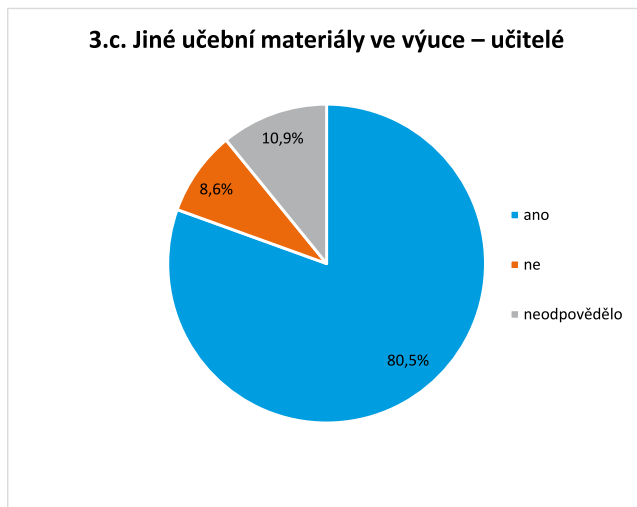
Odpovědi učitelů naznačily, že v hudební výchově jsou častěji využívány zpěvníky než učebnice. Relativní četnost v případě užití učiteli měla hodnotu 84,7 %, u žáků se jednalo o 62 % uplatnění.

Graf 21.a 22. Užívání zpěvníků učiteli a žáky (odpovědi na otázku 3.b.)

U posledního oddílu 3. otázky měli učitelé doplnit **jiné** než dříve určené **učební materiály**. Pozitivní odpověď v případě užití učiteli byla zaznamenána

na u 462 respondentů (80,5 %)⁴⁴, využití žáky méně často (u 257 respondentů, tj. 44,7 %). V případě používání „jiných“ učebních materiálů žáky respondenti ve značné míře nereagovali (neodpovědělo 230 učitelů) nebo uvedli, že tyto pomůcky ve výuce žáci neuplatňují (uvedlo 92 učitelů).

Graf 23. a 24. Užívání jiných učebních materiálů učiteli a žáky (odpovědi na otázku 3. c.)

⁴⁴ Negativně se vyjádřilo 45 učitelů, neodpovědělo 72 vyučujících.

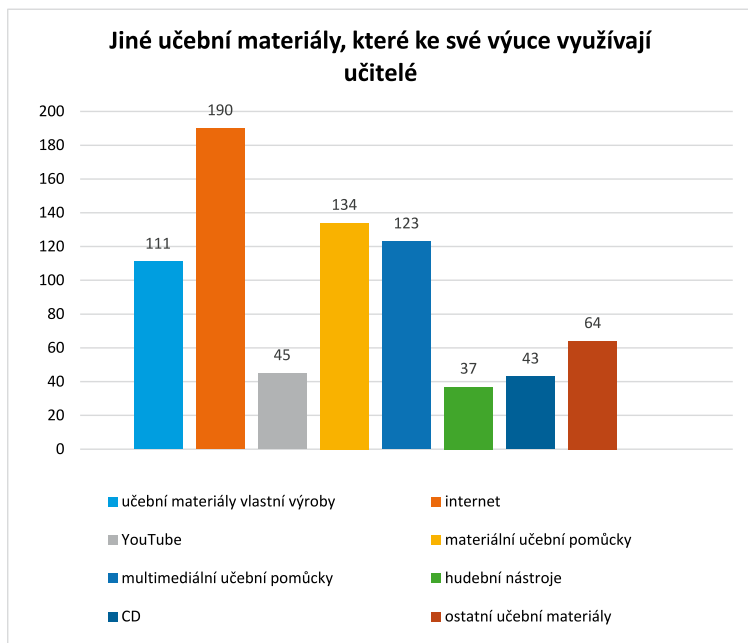
Zajímavé bylo zjištění, o jaké didaktické materiály se jedná. Tuto problematiku – v **případě jejich užití učiteli** – blíže specifikovalo **459 učitelů**. Z důvodu velké různorodosti odpovědí bylo vytvořeno 6 zástupných kategorií, které odpovědi shrnují a zpřehledňují. Z údajů vyplynulo, že učitelé různé materiály kombinují, jejich použití se velmi často vzájemně prolíná.

Učitelé uplatňují:

- 1. učební materiály vlastní výroby**, tedy vlastnoručně zhotovené pracovní listy, záznamy písní, partitury, prezentace apod. vytváří pro svoji výuku **111** učitelů. Nebo uplatňují pracovní listy získané od jiných učitelů, popř. se inspiroují v diplomových pracích absolventů oboru.
- 2. Internet** jako zdroj inspirace či přímý nástroj výuky využívá **190** učitelů. Často čerpají ze serverů: EURODIDACT, jaknahudebku.cz, DUMy. **45** respondentů ve své výuce využívá server **YouTube**.
- Uvedené „jiné“ učební pomůcky k výuce HV lze rozdělit na **materiální**, tedy knihy, encyklopedie, zpěvníky, kostky, kartičky, medailonky, pracovní listy a **multimediální** pomůcky, jako je interaktivní tabule, digitální učebnice, Kahoot, program Děčko apod. Z našeho výzkumu plyne, že **134** respondentů využívá materiální pomůcky a **123** respondentů pracuje s multimediálními pomůckami.
- Pouze **37** učitelů uvedlo, že využívá ve výuce **hudební nástroje, Orffovy nástroje a boomwhackery (4)**. Učitelé pravděpodobně neřadí hudební nástroje mezi učební materiály; v horším případě je ve výuce neuplatňují.
- 43** učitelů realizuje výuku s pomocí **CD** přehrávačů. Bylo zjištěno, že průměrná délka praxe učitelů, kteří používají CD přehrávače, je 38,05 let.
- 64** učitelů využívá didaktické materiály, které jsou pomocně zařazené do kategorie **ostatní učební materiály** – jedná se např. o:
 - materiály z hudebních seminářů a školení (8);
 - filmy (3);
 - materiály z hudební nauky (10);
 - inspirace konkrétními autory a odbornou literaturou (Marek, V.:

Hudba jinak⁴⁵; Holubec, J.; Prchal, J.; Reittererová, V.: Nebojme se klasiky⁴⁶; Herden, J.: My pozor dáme a nejen posloucháme,⁴⁷ Janečkova, E.; Pospíšilová, L. ad.);

- výukové programy, Nová škola, rádio ad.

Graf 25. Druhy „jiných“ učebních materiálů pro učitele (odpovědi na otázku 3.c.)

408 vyučujících uvedlo,⁴⁸ proč využívají vedle (nebo místo) učebnic a zpěvníků také „jiné“ učební materiály. Nejčastějším argumentem bylo doplnění, zpestření, obohacení a názornost ve výuce, a to jak v teoretické, tak v praktické rovině. Dalšími uvedenými důvody byly aktuálnost a flexibilita, kterou učebnice a zpěvníky neposkytují. Mezi učiteli se vyskytly

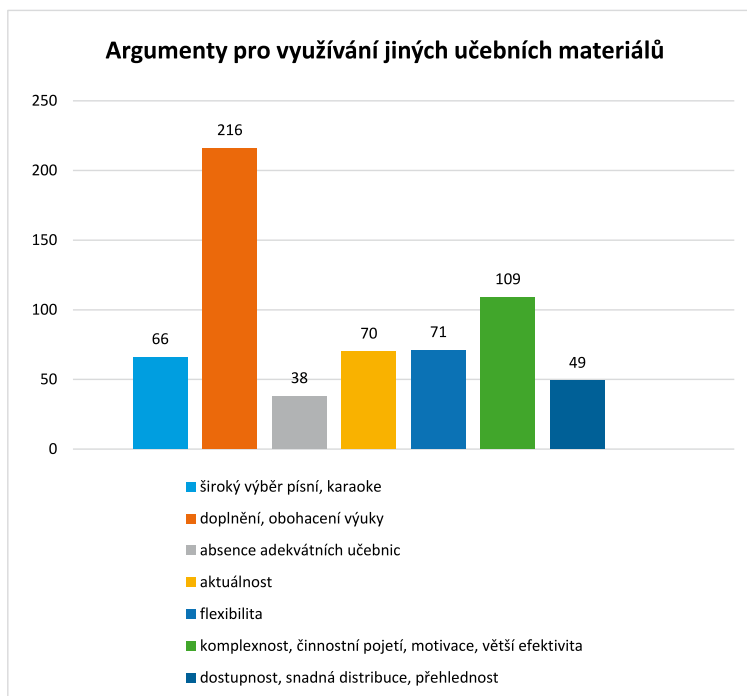
⁴⁵ MAREK, Vlastimil. *Hudba jinak*. Praha: Eminent, c2003. ISBN 80-7281-125-8.

⁴⁶ HOLUBEC, Jiří, Jan PRCHAL, Vlasta REITTEREROVÁ, et al. *Nebojme se klasiky: desítka hitů ve snadných úpravách pro neomezený počet hráčů na libovolné nástroje*. Praha: Editio Bärenreiter Praha, 2007. ISBN M-2601-0399-3.

⁴⁷ HERDEN, Jaroslav. *My pozor dáme a nejen posloucháme*. Praha: Scientia, 1997.

⁴⁸ 172 respondentů na tuto část otázky neodpovědělo.

i názory, že didaktické materiály zařazené do kategorie „jiné“ lépe odpovídají požadavkům dnešní doby, potřebám žáků i činnostnímu pojetí RVP. Výhodou je podle některých respondentů také jejich dostupnost a variabilita.

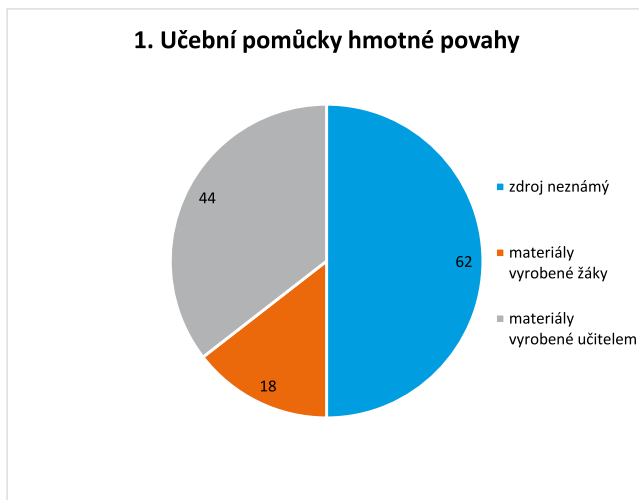
Graf 26. Argumenty pro využívání „jiných“ učebních materiálů učiteli (odpovědi na otázku 3.c.)

Zajímalo nás, s jakými dalšími učebními materiály pracují žáci v hodinách hudební výchovy. Rovněž v tomto případě byly odpovědi rozděleny do následujících kategorií:

1. Učební pomůcky hmotné povahy (pracovní listy, sešity, notové sešity, kartičky, medailonky, didaktické kostky ad.) uvedlo **124** učitelů. Konkrétně jsme zaznamenali:

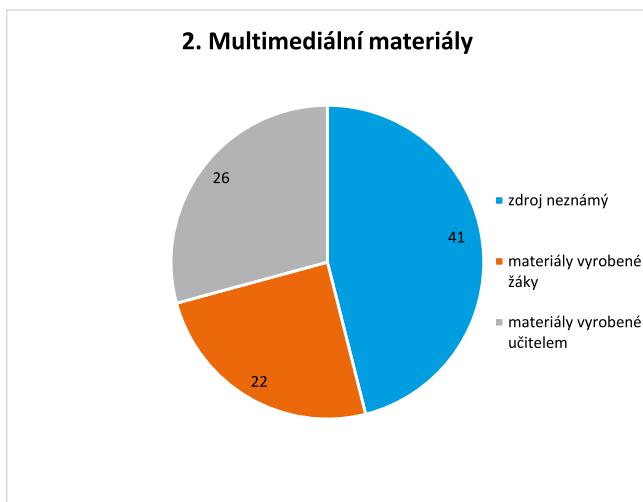
- Výskyt blíže nespecifikovaných pomůcek uvedlo 62 respondentů.

- Materiály pro výuku HV vyrobené samotnými žáky byly zmíněny 18krát. Nejčastěji se jednalo o sešity, kartičky nebo vlastnoručně zhotovené nástroje.
- Materiální podklady k výuce, které poskytuje žákům sám učitel, byly uvedeny u 44 respondentů.

Graf 27. Učební pomůcky pro žáky hmotné povahy (odpovědi na otázku 3.c.)

- 2. Multimediální materiály a pomůcky** (karaoke, prezentace, data-projektor, interaktivní tabule, počítače ad.). Využívání těchto materiálů žáky uvedlo 89 respondentů. Konkrétně jsme zaznamenali:
- Výskyt blíže nespecifikovaných pomůcek uvedlo 41 respondentů.
 - Multimediální pomůcky vyrobené žáky se vyskytly ve 22 případech, nejčastěji se jednalo o prezentace.
 - 26 respondentů vytváří tyto pomůcky pro žáky samo.

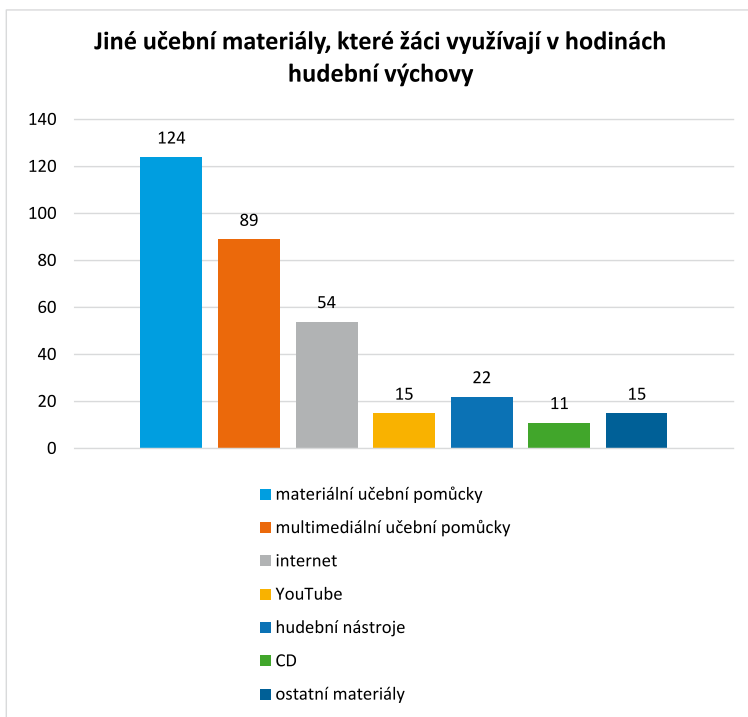

Graf 28. Multimediální materiály a pomůcky pro žáky (odpovědi na otázku 3.c.)

3. Využívání **internetu** žáky ve výuce uvedlo **54** respondentů; **15** vyučujících napsalo užívání serveru **YouTube**. **Multimediální učební pomůcky**, náležící do stejného odvětví moderních technologických prostředků, figurovaly v odpovědích coby druhé nejčastější učební materiály (**89**).
4. Pouze **22** učitelů uvedlo, že jejich žáci pracují ve výuce s hudebními nástroji. Orffovy nástroje: 12 respondentů; boomwhackeršy: 4 respondenti; ostatní hudební nástroje: 6 respondentů).
5. **CD přehrávač** pro žáky při výuce byl zaznamenán v malé míře (**11** učitelů).
6. Do skupiny **ostatní materiály** (**15**) bylo možno zařadit např. odpovědi:
 - písničky P. Jurkoviče nebo metodickou edici E. Jenčkové Hudba v současné škole;
 - Holubec, J. a J. Prchal: Populární hudba ve škole, 49 CD Populární hudba ve škole – Zpíváme a hrajeme;
 - Začínáme s hudební výchovou 1. ročník – pracovní listy, Nová škola.⁵⁰

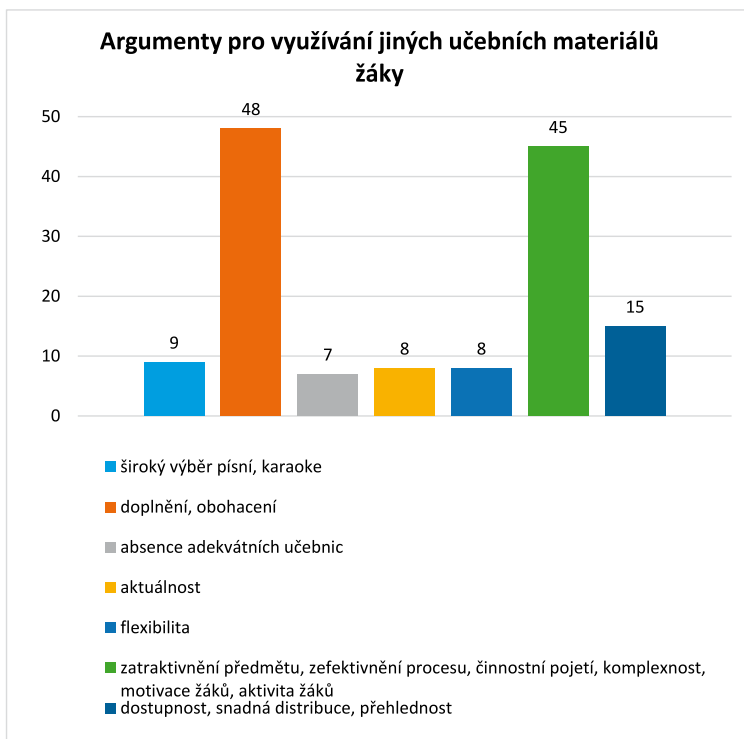
⁴⁹ HOLUBEC, Jiří a Jan PRCHAL. *Zpíváme a hrajeme: populární hudba ve škole*. Praha: Muzikservis, c1999. ISBN 80-86233-08-1.

⁵⁰ JAGLOVÁ, Jindřiška. *Začínáme s hudební výchovou: 1. ročník*. [Díl 1]. 2. upr. vyd. Brno: Nová škola, c1998. ISBN 80-85607-65-4.

Graf 29. „Jiné“ učební materiály pro žáky (odpovědi na otázku 3.c.)

Na otázku „Proč žáci ve výuce používají jiné učební materiály?“ odpovědělo pouze 167 respondentů, většina z nich nereagovala (412). Opět se zde vyskytovaly podobné argumenty, které zdůrazňovaly doplnění, zpestření, obohacení výuky a poskytnutí názorných ukázek žákům. Vyjádřilo se tak 48 respondentů. Dále se názory shodovaly v tom, že mnohé z těchto hudebních materiálů jsou pro žáky atraktivnější, jsou komplexní, zahrnují činnostní pojetí předmětu, motivují žáky a zefektivňují celý proces lépe než práce s učebnicí a zpěvníky. Tyto poznámky uvedlo 45 respondentů. Dalšími důvody jejich užívání je široký výběr písní, možnost využití karaoke. Tyto způsoby napomáhají větší flexibilitě pěveckých projevů žáků, učitelé jim mohou vybírat písně tzv. „na míru“, dále je tento materiál aktuální a snadno dostupný.

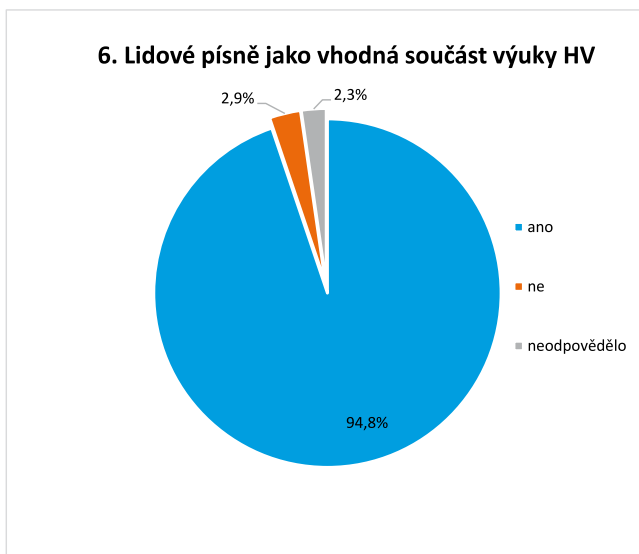

Graf 30. Kladné stránky kategorie „jiné“ učební materiály pro žáky (odpovědi na otázku 3.c.)

3.1.3 *Názory vyučujících na uplatňování lidových písní v hudební výchově a mimo rámec předmětu*

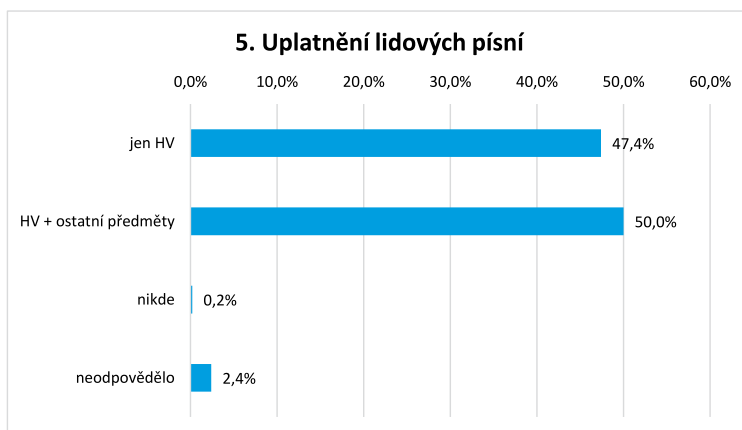
Postoje učitelů k tradiční lidové kultuře a jejich zájem o folklorní písňový fond či tradice jsou důležitým východiskem pro pedagogickou aplikaci těchto jevů do výuky. Na tento okruh aspektů byla zaměřena zvláště druhá polovina dotazníku pro učitele.

Odpovědi na šestou otázku „Myslíte si, že lidové písně jsou vhodnou součástí současné výuky HV?“ byly vesměs kladné. 94,8 % učitelů vyjádřilo přesvědčení o významu folklorních projevů v hudební výchově. Pouze 2,9 % dotazovaných je názoru, že lidové písně jsou pro žáky zastaralé, nezajímavé, nevhodné.

Graf 31. Lidové písně jako vhodná součást hudební výchovy (odpovědi na otázku 6)

S problematikou uplatňování lidových písní ve školním prostředí souvisí také otázka, zda a nakolik se folklorního okruhu písní využívá mimo rámec hudební výchovy. Bylo zaznamenáno, že učitelé uplatňují písně i v jiných předmětech; vyjádřila se tak polovina respondentů.

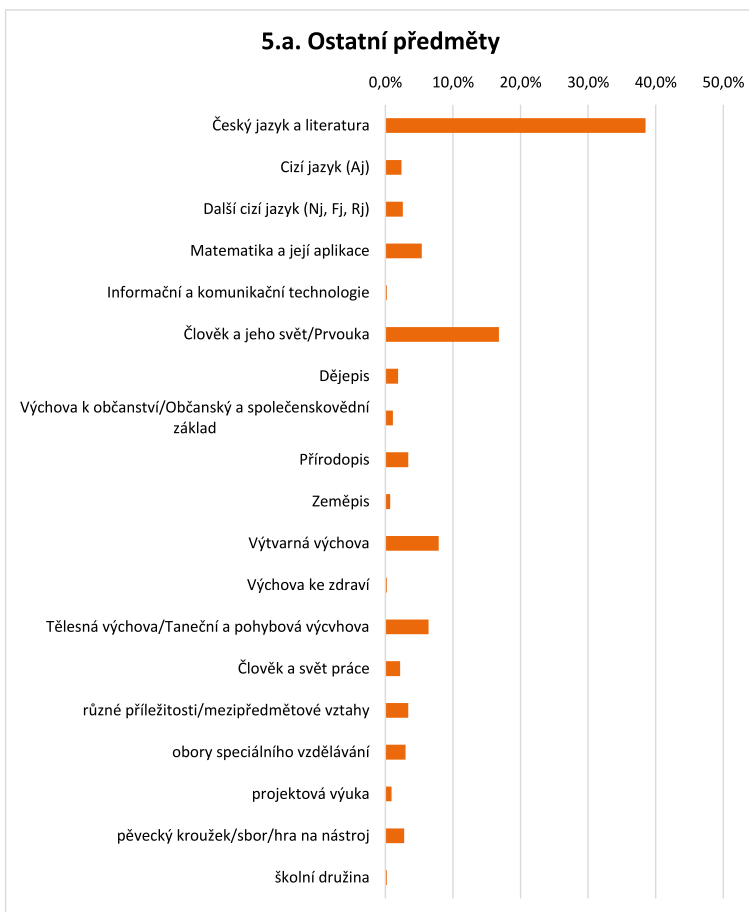

Graf 32. Uplatnění lidových písní v HV a mimo rámec předmětu (odpovědi na otázku 5)

Seznam předmětů uvedených nad rámec hudební výchovy byl velmi pestrý. Řada učitelů nalézala možné propojení lidové hudby ve více oblastech. Odpovědi respondentů byly seskupeny do okruhů podle vzdělávacích oborů stanovených Rámcovým vzdělávacím programem, alespoň tam, kde to bylo možné. Obory pak byly v několika případech doplněny dříve užívanými pojmy (např. prvouka).

Nejčastěji učitelé zmiňovali obor „Český jazyk a literatura“ (38,5 %). Propojení s **lidovou hudbou je zde možné především díky slovesným přesahům**, práci s textem a řadou dalších aspektů. Poměrně velká četnost byla zaznamenána ve vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět/Prvouka“ (16,8 %), týkající se učitelů 1. stupně. Někteří respondenti využívají lidových písní ve výtvarné výchově (7,9 %) a také tělesné/taneční a pohybové výchově (6,4 %). V obou zmíněných případech se jednalo o zpěv lidových písní v rámci výuky na 1. stupni ZŠ. Lidové písně zněly u dětí mladšího školního věku jako doprovodné aktivity při výtvarné činnosti. Podobně tomu bylo v **kontextu tělesné výchovy a propojení lidových písní s pohybem a tancem**.

Nelze nezmínit zpěv lidových písní v souvislosti s **obory speciálního vzdělávání** (3 %). Část učitelů uvedla, že písně zpívají při různých vzdělávacích a rehabilitačních činnostech. Někteří vyučující uvedli, že s žáky zpívají při každé vhodné příležitosti, často také na začátku školního dne (3,4 %). Různé příklady předmětů, kde je podle výpovědí učitelů uplatněn také zpěv lidových písní, naznačuje následující graf.

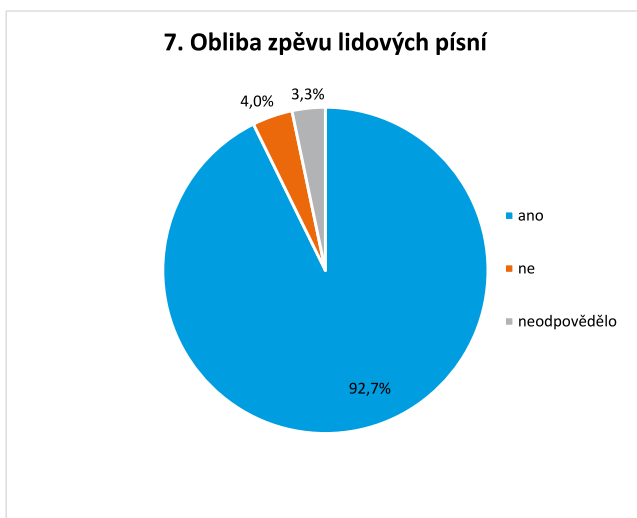
Graf 33. Uplatnění lidových písní v jednotlivých vzdělávacích předmětech (odpovědi na otázku 5.a.)

3.1.4 Obliba lidových písní učitelů

- Výsledky odpovědí na otázku: „Zpíváte rád/a lidové písně?“ naznačují výrazně převažující pozitivní vztah učitelů hudební výchovy ke zpěvu lidových písní. Odpovědělo 550 respondentů (tj. 96,7 %) a **zálibu ve zpěvu lidových písní**⁵¹ vyjádřilo 537 vyučujících (92,7 %). Negativní

⁵¹ Součástí dotazu bylo také zjišťování, jaké písně zpívají učitelé rádi. Tuto problematiku přibližujeme v příslušných pasážích kapitoly 3. 2., v níž analyzujeme výsledky podle vybraných kritérií.

odpověď byla zaznamenána u zbývajících 23 respondentů (4,0 %). Při porovnání s výsledky otázky o vhodnosti lidové písně pro současnou výuku HV bylo zjištěno, že 5 respondentů reagovalo negativně na oba dotazy. Dalších 17 vyučujících zpívá nerado lidové písně, jejich zařazování do současné výuky hudební výchovy však tito respondenti schvalují. Současně se mezi dotazovanými objevilo 12 učitelů, kteří se přesto, že zpívají rádi lidové písně, domnívají, že do současného pojetí výuky hudební výchovy nepatří.

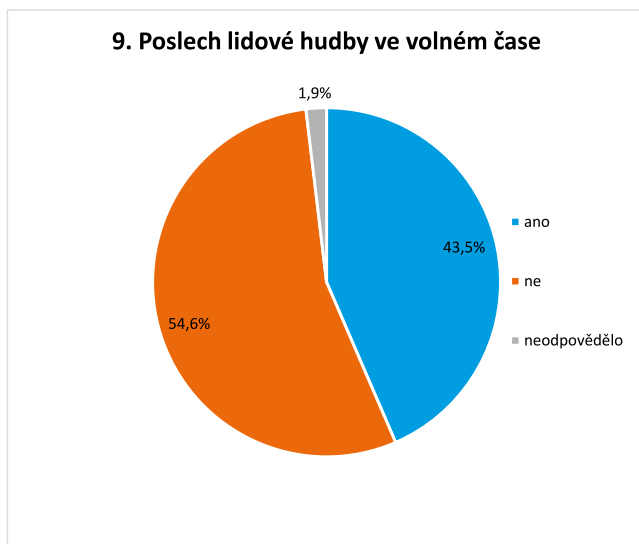
Graf 34. Obliba zpěvu lidových písní (odpovědi na otázku 7)

Na otevřenou otázku: „Při jakých příležitostech lidové písně zpíváte?“ reagovala většina dotazovaných (87,6 %), neodpovědělo 72 respondentů (12,4 %). Odpovědi 507 respondentů se různily nejen délkou, ale také pojetím. Tyto situace lze podle podobnosti rozdělit do pěti skupin. Učitelé většinou zmiňovali **více příležitostí, při nichž zpívají lidové písně**; jejich odpověď tak zasahovala do několika kategorií najednou.

Největší část odpovědí se týkala zpěvu ve **školním prostředí**, zejména hudební výchově. Učitelé odpovídali obecně, např.: „zpívám ve výuce HV“, nebo zmiňovali pěvecká vystoupení žáků, školní besídky, zpívání v domovech pro seniory a při jiných veřejných akcích. Dalším okruhem příležitostí pro zpěv lidových písní jsou podle odpovědí respondentů různá **přátelská a rodin-**

ná **setkání**, posezení „u ohně“, „v hospodě“ či „ve vinném sklepě“ a podobně. Třetí skupina odpovědí se týkala **prostředí domova**. Respondenti zmiňovali zpěv lidových písní při domácích pracích, při jízdě v autě, na výletech nebo obecně „kdykoli“ a „jen tak“. Několik učitelů uvedlo též zpěv lidových písní s vlastními dětmi či vnoučaty. Malá skupina vyučujících realizuje **aktivní zpěv** lidových písní v rámci aktivit pěveckého sboru či jiných hudebních uskupení. Část vyučujících zmínila také různé **kulturně-společenské akce**, např. slavnosti u příležitosti některých svátků, lidových slavností (masopust, hody, Vánoce), městské slavnosti, koncerty, plesy a jiné.

- Poslední uzavřená otázka se týkala **poslechu lidové hudby** mimo rámec výuky. Na otázku: „Posloucháte lidovou hudbu ve volném čase?“ kladně odpovědělo 43,5 % učitelů (252). Nadpoloviční většina respondentů (v počtu 316, tj. 54,6 %) se však vyjádřila negativně; neodpovědělo 11 vyučujících (1,9 %). Při porovnání s otázkou: „Zpíváte rád(a) lidové písně?“ (otázka č. 7) je zřejmé, že v hudebněfolklorním okruhu je výrazně oblíbenější zpěv lidových písní než jejich poslech. Tato situace plně souzní i s mírou uplatňování poslechu lidové hudby ve výchovně vzdělávacím procesu. Takový stav byl zachycen některými šetřeními už v minulosti.⁵²

Graf 35. Poslech lidové hudby (odpovědi na otázku 9)

⁵² K problematice se několikrát vyjádřila např. Judita Kučerová, viz poznámka č. 5, s. 6.

3.1.5 *Názory učitelů na význam a životnost lidové hudby v současnosti*

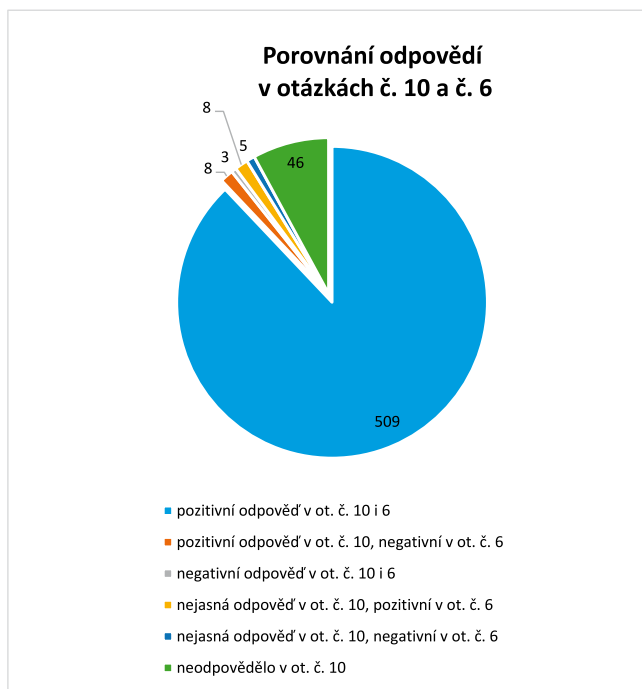
V oblasti pedagogické činnosti učitelů hraje důležitou roli postoj vyučujících k okruhu otázek, které jsou spjaty s životností lidové hudby a jejím významem v současné společnosti. **Bez vlastního přesvědčení o pozitivních hodnotách hudebněfolklorního dědictví** je učitelé mohou stěží předkládat a předávat mladé generaci.

Na dotaz „Co si myslíte o životnosti lidové hudby v dnešní společnosti? Má význam pro člověka i dnes?“ reagovalo 533 respondentů (92,1 %), zbývající část učitelů se nevyjádřila (7,9 %). Otázka obsahuje dva aspekty. Při vyjádření názoru na životnost lidové hudby byl zaznamenán přibližně stejný podíl skeptických i optimistických pohledů. Mezi nepříznivé jevy, kterými mnozí vyučující vysvětlují svou skepsi, řadili např. výrazný vliv médií, zprostředkovávajících často pokřivenou představu o lidové hudbě, dále zmiňovali ztrátu zpěvnosti v **rodinném zázemí a malou oblibu lidových písní** u mladé generace. Také uváděli potíže se zařazováním lidových písní v rámci školní hudební výchovy. Tyto reakce mj. naznačují jejich negativní zkušenosti při uplatňování zpěvu lidových písní v hodinách hudební výchovy. Optimistické **náhledy na životnost lidové hudby reflektovaly** naopak pozitivní zkušenosti při konfrontaci lidové písně se žáky a obecně s mladou generací. Někteří vyučující uváděli důležitost vlivu folklorních projevů v oblastech s živou lidovou tradicí. Jiní vyjádřili naději v popularizaci lidové hudby skrze moderně pojaté úpravy (např. Vlasty Redla, skupiny Čechomor aj.), jejichž prostřednictvím se lidová píseň dostává k mladé generaci. Mezi učiteli se ale objevovaly i kritické pohledy na tuto formu popularizace pro nedostatek autentičnosti.

Většina respondentů však zaměřila svoji odpověď spíše na druhou část dotazu. 517 učitelů (z 533) napsalo, že lidová hudba má význam pro člověka. Opačný názor vyjádřili pouze 3 respondenti a nejasnou odpověď uvedlo 13 vyučujících. Mnozí učitelé upozorňovali na význam lidové hudby z **hlediska kulturního a historického dědictví, uváděli, že je to „základ národní hudební kultury“**. Zmiňovali důležitou spojitost s tradicemi, životem předků, národní identitou, slovesností, lidovou moudrostí a významem pro vývoj osobnosti člověka. Zdůrazňovali význam lidové písně pro hudební edukaci, hudební cítění (vnímání melodiky, rytmu, intonace, tonality atd.)

a lásku k hudbě. Objevily se i názory o vlivu folklorních tradic na moderní populární hudbu.

Při sledování reakcí učitelů na význam lidové hudby pro člověka (otázka č. 10) se nabízí srovnání s jejich názory na vhodnost zařazování hudebněfolklorního okruhu do výuky (otázka č. 6.). **Srovnáním odpovědí** bylo zjištěno, že 8 respondentů, kteří se vyjádřili pozitivně k významu lidové hudby, nepovažují její zařazování do výuky za vhodné. Ze 13 učitelů, kteří ač dali na druhou část otázky č. 10 nejasnou odpověď, hodnotí 8 z nich zařazování lidové hudby do výuky kladně, 5 respondentů záporně. Tři vy-
učující, kteří nespátřují v lidové hudbě význam pro dnešního člověka, reagovalo negativně i na otázku č. 6 (viz následující graf). Porovnání odpovědí v otázkách č. 10 a č. 6).

Graf 36. Srovnání názorů na význam lidové hudby a její zařazování do výuky (odpovědi na otázku 10 a 6)

3.1.6 *Doporučení vyučujících, jak dnešní mládeži předkládat lidovou hudbu*

Poslední otázka byl zaměřená na vizi učitelů o možnostech didaktické aplikace hudebního folkloru do výuky. Svůj názor na dotaz „Jak byste vychovával/a v této oblasti dnešní mládež?“ sdělilo 493 respondentů, nevyjádřilo se 86 vyučujících. Největší množství odpovědí se shodovalo v doporučení **aktivně zapojovat** žáky do práce s lidovou písní, a **to nejen ve zpěvu, ale i při tvorbě doprovodů, pohybových aktivitách, poslechu a dalších činnostech**. V některých odpovědích byla zdůrazněna komplexnost vřazení tohoto učiva do kontextu celé hudební výchovy (intonace, vliv lidové hudby na klasickou a moderní hudbu a opačně) a **také potřeba zohlednění mezipředmětových vztahů (práce s textem, kulturně-historické hledisko, lidové tradice, regionální kultura aj.)**. Respondenti kladli také důraz na adekvátní výběr písní a vhodný způsob motivace. Významnou roli hrají v této oblasti aktivit i folklorní soubory a kroužky nebo pěvecké sbory. Nemalá část respondentů poukazovala na důležitost **příkladu učitele** a jeho zápalu pro lidovou hudbu, čímž pomáhá aktivovat pozitivní přístup i u žáků.

Učitelé podtrhovali, jak je pro děti důležité aktivně se setkávat s lidovou písní v **raném věku**. Zmiňovali výraznou úlohu rodinného prostředí pro vývoj kladného vztahu dítěte k lidové hudbě (podle některých respondentů je dnes tato složka velice opomíjena zejména ze strany rodičů). Dále vyučující kladli důraz na práci s lidovou hudbou v **mateřských školách a na prvním stupni základních škol**. Tento raný kontakt s lidovou hudbou podle některých respondentů předznamenává kladný přístup k lidové písni nejen během druhého stupně základní školy, ale i v průběhu dalšího života žáků. Pozitivní je v tomto ohledu i kontakt s folklorně živým prostředím.

Malá část respondentů upozornila i na význam **popularizace** lidové hudby v médiích a **prostřednictvím moderně zpracovaných lidových písní**. Několik respondentů se ve svých odpovědích upřímně přiznalo, že sami stále neví, jak v této oblasti mládež vychovávat.

V souvislosti s doporučeními pedagogů, jak vychovávat v oblasti lidové hudby dnešní mládež, jsme srovnávali názory vyučujících podle jejich oborového zaměření. Ačkoliv napříč všemi obory na tuto problematiku zaznívaly podobné či dokonce stejné názory, zaznamenali jsme u jednotlivých učitelů různých aprobačních rozdílů v charakteru a zejména četnosti názorů.

Učitelé byli rozděleni podle typu své aprobační skupiny (seřazených podle četnosti výskytu, nejpočetnější skupinou byli učitelé 1. stupně ZŠ):

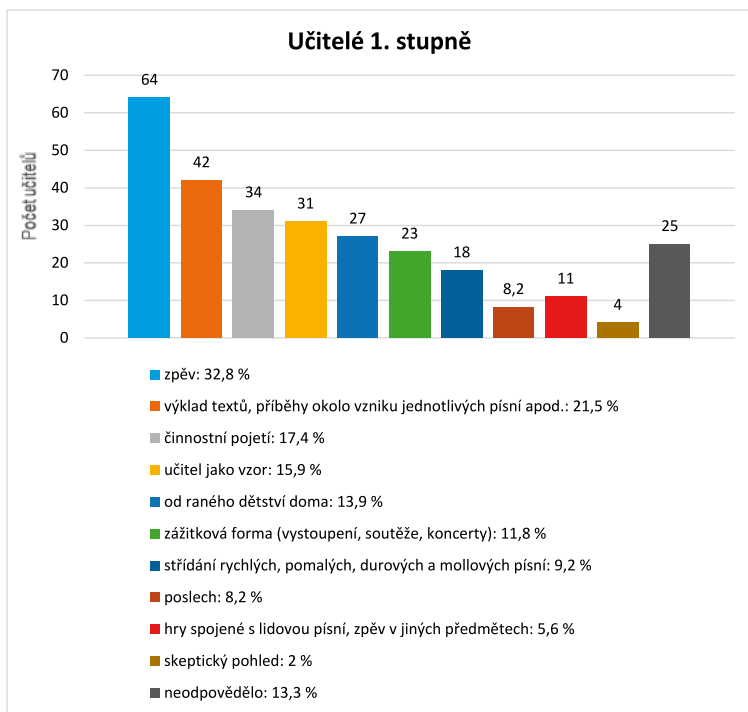
1. učitelství 1. stupně ZŠ;
2. aprobační Český jazyk a Hudební výchova;
3. neaprobovaní učitelé hudební výchovy;
4. učitelé cizích jazyků a hudební výchovy;
5. učitelé hudební výchovy, kteří získali vzdělání na uměleckých školách (konzervatořích a hudebních akademiích).

1. Nejvíce respondentů učí hudební výchovu na 1. stupni (34 %).⁵³ Tato skupina učitelů se vyjádřila k výuce lidové hudby ve valné většině velmi pozitivně. Zpěv lidových písní je do výuky pravidelně zařazován a žáci je zpívají rádi. Dle jejich názoru je zapotřebí budovat kladný vztah k lidové hudbě nenásilnou, hravou formou, a především vlastním příkladem. Je tedy důležité, aby učitel sám měl k lidové hudbě pozitivní vztah. Pokud tomu tak není, děti to velmi často rychle vycítí. Mezi konkrétní tipy a postřehy, které podle vyučujících pomáhají vychovávat žáky v této oblasti, patří zapojování hudebních nástrojů a tanečních projevů, návštěvy či organizace soutěží ve zpěvu a uplatňování pestrého fondu písní (střídání pomalých, rychlých, durových a **mollových písní**). **Někteří učitelé zdůrazňovali, že je třeba objasňovat význam obsahu písní.**⁵⁴ Jiní uvedli, že se svými žáky nacvičují i regionální tance na tradiční slavnosti v jejich kraji.⁵⁵ Názorovou jednotnost respondentů lze spatřit především v tom, že by se dle jejich zkušeností měly lidové písně zpívat pravidelně, a to již od raného dětství, aby si k nim děti vybudovaly vztah. Učitelé hudební výchovy na 1. stupni uvedli, že podstatnou složkou k získání vztahu k lidové hudbě je právě zpěv a poslech lidových písní od raného dětství, rodina však podle jejich názorů v tomto směru velmi často selhává.

⁵³ Jak bylo uvedeno dříve, čtyři z nich vyučují i na 2. stupni ZŠ.

⁵⁴ Uváděli: "Je třeba komentovat text písní, to znamená vyprávět příběhy a povídat o tradicích a životech našich předků."

⁵⁵ Regionálních slavností při výuce lidových písní využívají dle odpovědí 3 respondenti.

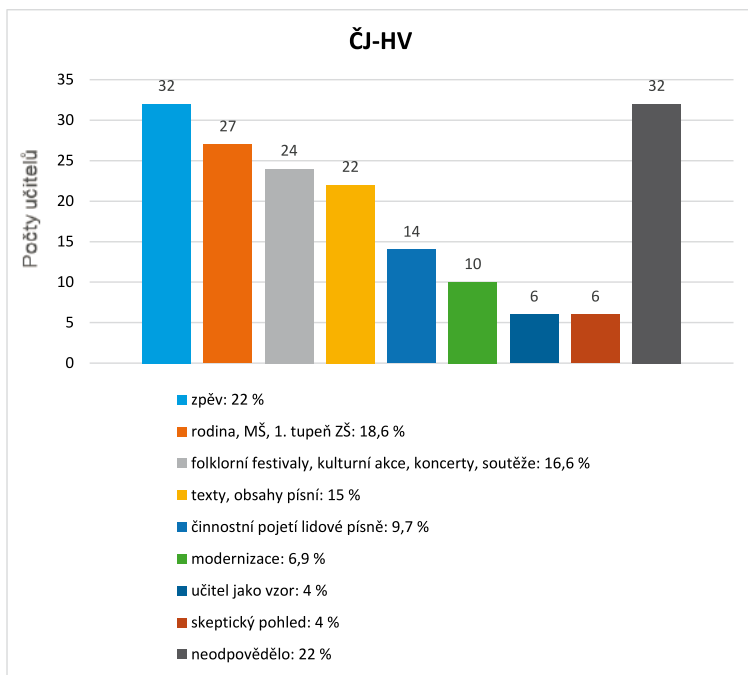
Graf 37. Doporučované didaktické metody v oblasti lidové písně (učitelé 1. stupně ZŠ)

2. Na druhém stupni ZŠ je v kombinaci s hudební výchovou velmi často vyučován český jazyk. Výzkumu se zúčastnilo celkem 145 učitelů s aprobační český jazyk a hudební výchova. Učitelé českého jazyka a hudební výchovy tak představují 25 % respondentů z výzkumu. Podle jejich výpovědí bylo zaznamenáno, že svým žákům přibližují lidovou hudbu výkladem textů a následnou diskuzí o životě našich předků a tradicích. Také využívají srovnávání textů lidových písní s písněmi moderními, jejichž témata jsou často velmi podobná. Další frekventovanou metodou je činnostní pojetí lidových písní, tedy propojení zpěvu s tancem, rytmickými a instrumentálními činnostmi. Dle respondentů je neopomenutelnou složkou vzdělávání v oblasti lidové hudby i návštěva tradičních kulturních slavností. Díky nim žáci mohou lidovou hudbu zažít a vnímat jako stále živý a nepostradatelný žánr naší kultury a společnosti. Na hudební struktuře lidových písní někteří učitelé demonstrují podobnosti nebo rozdíly v harmonii uplatňované v populárních písních. K poslechu někteří využívají

písňé skupiny Čechomor. Nejčastěji byl mezi učitelé zdůrazňován význam zpěvu lidových písňí.

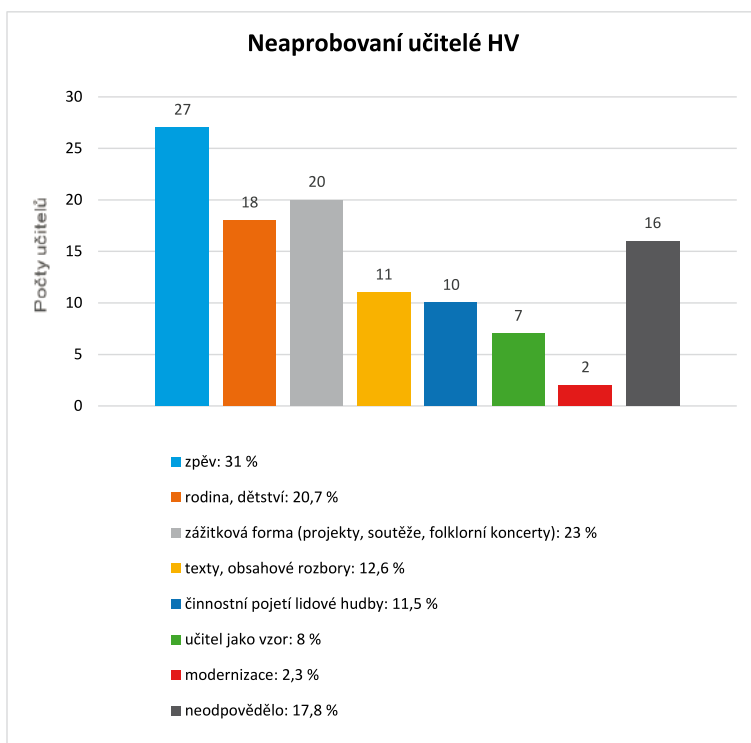
Stejně jako učitelé na 1. stupni zastávají i učitelé s kombinací český jazyk a **hudební výchova názor, že nejdůležitější pro vybudování vztahu k lidové písni** je získat k ní kladný postoj již v útlém věku, a **to nejlépe z rodinného prostředí** od rodičů a prarodičů. Lidová hudba má podle respondentů nezastupitelné místo především na 1. stupni ZŠ, kde je její postavení stěžejní. Učitelé uváděli, že žáky na 2. stupni ZŠ upoutá již menší spektrum písňí. Mezi oblíbené písňé na 2. stupni patří rytmické písňé, například *To ta Heřpa* nebo *Číže sú to koně*. Lidová písňé však nemá na 2. stupni základní školy většinové zastoupení.

Mezi skeptickými názory učitelů s kombinací český jazyk a **hudební výchova** zaznívalo např.: „Učitelé jsou na tuto úlohu v dnešní době dost často sami. Pomohla by větší popularizace tohoto tématu například skrze média.“ Charakter a četnost názorů vyučujících zachycuje následující graf.

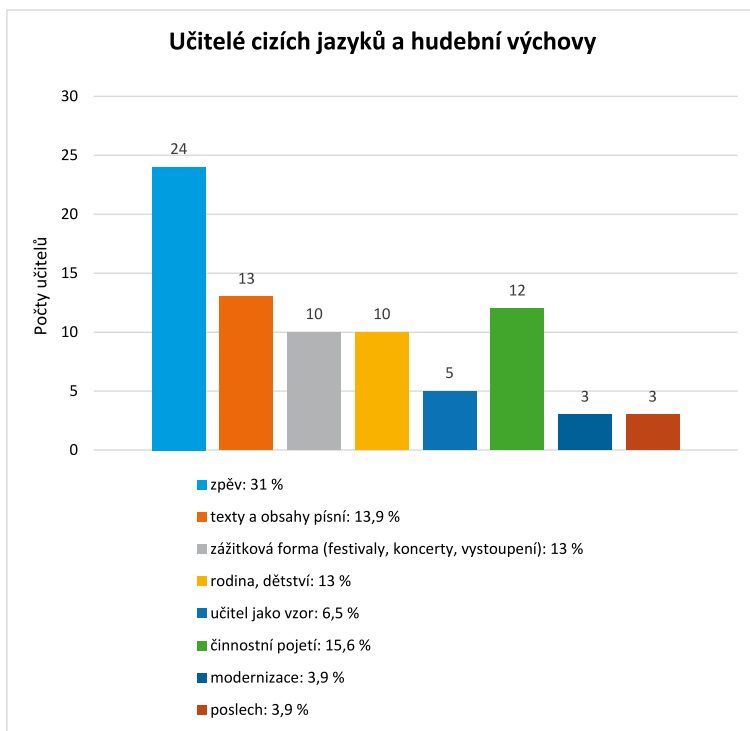
Graf 38. Charakter a četnost názorů vyučujících na didaktické metody v oblasti lidové písňé (učitelé ČJ-HV na 2. stupni ZŠ)

3. Třetí nejpočetnější skupinou byli učitelé, kteří hudební výchovu vystudovanou nemají; jednalo se o 87 vyučujících, tedy 15 % z celkového vzorku respondentů. Čtvrtinu z nich tvořili speciální pedagogové. Tito respondenti zastávají v oblasti lidových písní benevolentnější postoj, to znamená vést výuku nenásilnou formou, jít příkladem, aktivně zpívat a **propojovat** jednotlivé hudební činnosti. Dále bylo zmíněno využití moderních úprav lidových písní a **návštěvy kulturních akcí spojených s lidovou hudbou**. Stejně jako v ostatních skupinách, i **zde respondenti vyjádřili podstatnou** úlohu přímého kontaktu s lidovou hudbou již odmalička v rodinách, mateřských školách a na 1. stupni základní školy. Na 2. stupni ZŠ je pak zásadním aspektem kvalitní výuky takový učitel, který má sám k lidové hudbě kladný vztah.

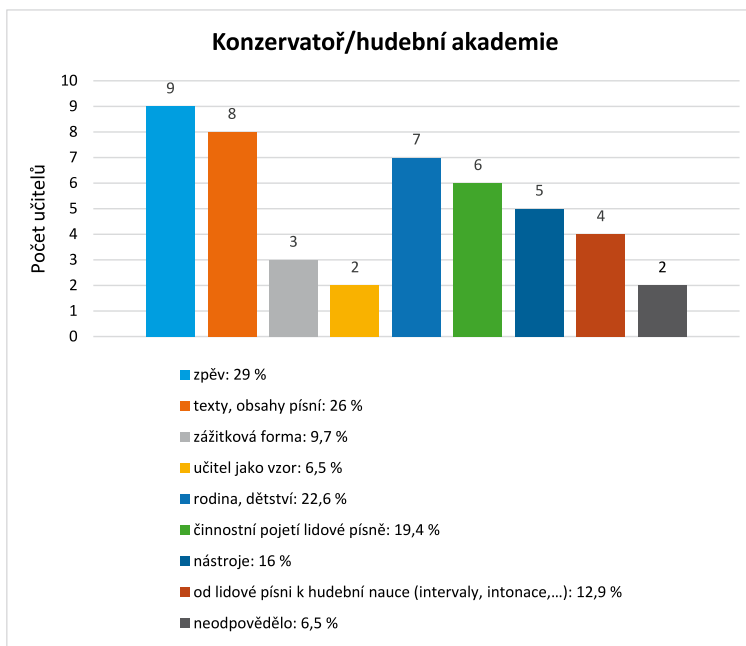
Graf 39. Charakter a četnost názorů vyučujících na didaktické metody v oblasti lidové písně (učitelé 2. stupně ZŠ, kteří nemají aprobaci HV)

4. Učitelé, kteří mají v kombinaci s hudební výchovou cizí jazyk, tvoří skupinu 77 respondentů. Jedná se o 13,3 % všech zúčastněných respondentů. Zastávají podobné názory jako ostatní, tedy začínat se zpěvem lidových písní již od dětství v rodině, jako pedagog vhodně motivovat a **jít v této věci příkladem**. Využívat nejrůznějších hudebních činností a **rozebírat texty písní (podobně jako u učitelů českého jazyka)** a v neposlední řadě ukazovat žákům, že se jedná o stále živý hudební žánr.

Graf 40. Charakter a četnost názorů vyučujících na didaktické metody v oblasti lidové písně (učitelé cizích jazyků a HV, 2. stupeň ZŠ)

5. Učitelé, kteří vystudovali konzervatoř či hudební akademii, doporučovali činnostní pojetí při uplatňování lidových písní, aktivní zpěv v hodinách, odkazování na tradice a obsahy písní, vhodnou motivaci a vzor v učiteli, který má k lidové hudbě blízko, ale především zdůrazňovali nutnost začínat s lidovou hudbou již od malička. Těchto respondentů bylo 31, tedy 5,3 %.

Graf 41. Charakter a četnost názorů vyučujících na didaktické metody v oblasti lidové písně (učitelé – absolventi uměleckých škol, 2. stupeň ZŠ)

V dotazníku se vyjádřilo také 21 učitelů, kteří mají aprobaci jen pro obor hudební výchova nebo hudební nauka vyučovaná v základních uměleckých školách. Často využívají lidové písně k procvičení intonace, tonálního cítění (33,3 %), ale také k rozezpívání a zkvalitnění vokálního projevu. Ke zpěvu lidových písní někteří připojují i další hudební činnosti.

13 respondentů mělo aprobaci **dějepis nebo základy společenských věd a hudební výchovu**. Na rozdíl od předchozích skupin, které ve valné většině jasně specifikovaly názory, jak mládež v oblasti lidové hudby vychovávat, se v rámci této skupiny objevovaly spíše myšlenky a odpovědi skeptického rázu:

- „V dnešní hektické době se ale většina rodičů dětem málokdy věnuje a převážně se soustředí na své životy a děti raději nechávají u elektroniky, jelikož je to méně náročné než s nimi např. zpívat, jezdit na výlety, sportovat apod.“
- „Osobně bych chtěla s žáky na ZŠ zpívat lidové písně více. Bohužel se ale jejich vztah k lidové písni na II. stupni ZŠ buduje již velmi těžko a narážím v praxi spíše na odpor.“

- „Je to složité, protože dnešní mládež nemá o tento druh kultury zájem, ale je to na nás, protože to je kulturní odkaz našeho vývoje a žití.“
- „Děti na prvním stupni lidové písně baví, a ještě do sedmé třídy jsou je ochotny zpívat (např. velkým hitem v 6. ročníku bývá píseň Tráva neroste). V 8. a 9. ročníku je zpíváme jen výjimečně.“
- „Jelikož učím převážně na druhém stupni HV, přesto si myslím, že je dobré lidové písně i lidové zvyky a tradice zařazovat do výuky obzvlášť na prvním stupni a také v 6. a 7. ročníku, kdy to děti ještě jakžtakž baví. Ovšem i v 8. a 9. ročníku je dobré o nich mluvit i nějakou lidovou píseň zařadit do výuky.“

Učitelé s aprobací výtvarná výchova a hudební výchova tvořili jen malou skupinu 11 respondentů. S předešlými vyučujícími se shodovali v tom, že by se měly lidové písně zpívat již od útlého věku a propojovat co nejvíce s hudebními činnostmi. Dále zmiňovali, že je důležité, aby se zpěv lidových písní co nejvíce uplatňoval v rámci školních akcí, vernisáží, vítání jara apod. Respondenti s méně častou kombinací matematika a hudební výchova nenabídli žádné nové odpovědi. Těchto respondentů bylo pouze 9. Ostatní kombinace oborů byly zastoupeny minimálně, podobně i názory učitelů.

Tabulka 1

Charakter a četnost doporučení vyučujících v oblasti lidové písně
- podle typu aprobace

	1. stupeň [%]	ČJ-HV [%]	Neaprobovaní pro HV [%]	Cizí jazyky-HV [%]	Konzervatoř/ Hudební akademie [%]
Zpěv	32,8	22	31	31	29
Obsahová rovina písní, práce s texty	21,5	15	12,6	13,9	26
Činnostní pojetí lidové písně	17,4	9,7	11,5	15,6	19,4
Vliv rodiny, MŠ	13,9	18,6	20,7	13,9	22,6
Učitel jako vzor	15,9	4	8	6,5	6,5
Zážitková forma (folklorní koncerty, soutěže, projekty apod.)	11,8	16,6	23	13	9,7
Modernizace (multimediální technologie, Čechomor apod)	-	6,9	2,3	3,9	-

Souhrnný komentář (vyhodnocení otázky č. 11: Jak by učitelé jednotlivých aprobací vychovávali dnešní mládež v oblasti lidové hudby):

Nejvíce učitelů všech aprobací zastává názor, že je třeba lidové písně co nejčastěji zpívat; mnozí z nich uváděli, že nejvhodnější je provádět tyto aktivity na 1. stupni základní školy. Třetina učitelů vyučujících mladší žáky (32,8 %) tento úkol zdůraznila. Navíc učitelé působící na 1. stupni základní školy uvedli, že jejich žáci zpívají lidové písně rádi.

Dále učitelé doporučují více se zabývat obsahovou rovinou písně, jejím významem a **prací s texty lidových písní (navrhovali také např. kreativní činnosti s texty, srovnávat je s moderními písněmi apod.)**. Nejčastěji takto odpovídali respondenti, kteří mají vystudovanou konzervatoř/hudební akademii. Tato skupina má vedoucí pozici i v oblasti činnostního pojetí lidové písně a vlivu rodiny a raného dětství na pozdější vývoj v této oblasti.

Role učitele jako zásadního výchovného aspektu byla nejčastěji zmiňována učiteli 1. stupně ZŠ (15,8 %), **nejméně často pak vyučujícími českého jazyka a hudební výchovy (4 %)**.

Metoda podněcování dětí prostřednictvím kulturních zážitků nabytých např. při návštěvě folklorního festivalu, tradiční lidové slavnosti, soutěže či využití projektové výuky se nejčastěji objevovala u neaprobovaných učitelů (23 %). Tento způsob naopak nejméně uváděli učitelé hudební výchovy, kteří své vzdělání získali na uměleckých školách (9,7 %). **Reakce u těchto dvou – z hlediska hudebního vzdělání diametrálně rozdílných skupin učitelů – byla v tomto aspektu výchovy odlišná.**

Učitelé českého jazyka a hudební výchovy také zmiňovali význam zpřístupňování lidové hudby v médiích a pořadech pro mládež, využívání vlivu slavných zpěváků, popularizace lidové hudby apod.

3.2 Analýza odpovědí učitelů podle vybraných kritérií

Dosud uvedený soubor informací se dotýkal názorů všech vyučujících na míru a způsoby uplatňování lidové hudby ve výuce. Pokud vycházíme z předpokladu rozmanitosti postojů učitelů k lidové hudbě a různorodosti jejich pedagogických přístupů, je třeba zabývat se otázkou, které faktory mohou na tuto proměnlivost

působit. Ve výchovně-vzdělávacím procesu hrají zásadní roli tři složky: žáci, učitel a učivo. Obsah učiva je vymezen rámcovými a školními vzdělávacími plány, přičemž školní specifikuje navíc zvláštnosti daného prostředí, zaměření, tradic apod. Žáci a učitelé se pohybují v určitém historicky podmíněném společenském prostoru, mají své kulturní potřeby a zájmy.

V centru naší pozornosti stojí učitel, jehož role je ve výchovně-vzdělávacím procesu zásadní. Důležitá je nejen míra jeho kvalifikace, zahrnující složku odbornou i pedagogickou, ale i osobnostní rysy, schopnost empatie a další vlastnosti. Ze souboru mnohočetných vnějších i vnitřních faktorů, které na způsob aplikace lidové hudby do výuky působí, bylo vybráno několik okruhů vlivů, podle nichž byli učitelé rozděleni do skupin a posuzováni zvlášť i vzhledem k celkovému vzorku respondentů.

3.2.1 Hledisko vlivu životnosti lokální tradice

Jedním z vlivů, který by mohl příznivě působit na míru a způsoby aplikace lidové hudby do školní výuky, je síla lidové tradice, resp. míra její životnosti v lokalitě působiště učitele, popř. jeho rodiště. S ohledem na silnější projevy folklorního hnutí v některých oblastech České republiky jsme vyčlenili zvlášť vyučující z jižních Čech a moravských etnografických regionů Haná, Slovácko a Valašsko.⁵⁶ Jejich výpovědi byly analyzovány odděleně a následně srovnávány s učiteli ostatních oblastí.

3.2.1.1 Učitelé z jižních Čech

Vymezené území zahrnuje širší oblast etnografického regionu jihočeská Blata. Z hlediska lidové tradice se zde vyskytuje typická architektura, kroj, jsou uchovány projevy lidové hudby a **obyčejového cyklu**. **Skupinu respondentů z oblasti jižních Čech** tvořilo 39 vyučujících, to představuje přibližně **7% zastoupení**. K problematice **významu lidové hudby** pro současného člověka většinou (85 %) uváděli, že se jedná o součást lidové kultury, která odkazuje na naši minulost a měla by se dále udržovat jako národní dědictví. Jeden z respondentů dokonce citoval slova jamajského novináře Marcuse Garveyho: „*Lid bez znalosti*

⁵⁶ Náhodný výběr těchto regionů podpořila také skutečnost, že jsme v jejich okruhu zaznamenali větší počet respondentů.

své historie, původu a kultury, je jako strom bez kořenů.“ Někteří učitelé ale vyjádřili obavy o uchování lidové hudby v jižních Čechách. Poukazovali na to, že na Moravě – na rozdíl od českých regionů – existuje větší zájem o folklor, tedy i **větší předpoklady pro uchování tradice. Proto zdůrazňují její zařazování do výuky**, a to alespoň v minimální míře a třeba i prostřednictvím popularizačních forem, jaké například používá skupina Čechomor.

Region jižních Čech disponuje bohatým fondem dochovaných lidových písní. Z reakcí respondentů vyplývá, že k nim mají kladný vztah a 32 z nich (82 %) také potvrdilo svou **zálibu ve zpěvu lidových písní**. Pouze 4 respondenti (10 %) se ke zpěvu lidových písní vyjádřili záporně, 3 vyučující neodpověděli vůbec. Vedle toho o **poslech lidové hudby** ve volném čase už tolik z dotazovaných učitelů zájem nejeví. Převažovaly negativní postoje (19 učitelů, tj. 48,7 %), kladně se v tomto směru vyjádřilo 17 vyučujících (43,6 %). **Na otázku neodpověděli 3 učitelé (7,7 %).**

Polovina učitelů z Čech (51 %) uvedla, že jsou **hudebně činní i ve svém volném čase**. Zaznamenané aktivity prostupovaly celým hudebním spektrem: jednalo se o působnost ve folklorním souboru (5,1 %), folkové kapele, hru na hudební nástroje (kytara, klávesy, akordeon, flétna) v různých hudebních uskupeních či korepetice v ZUŠ. Nejzastoupenější aktivitou byl jednoznačně sborový zpěv (16 respondentů, tj. 41 %).⁵⁷ Tři z těchto učitelů jsou sbormistry pěveckých těles.

Učitelé vyjádřili názor, že **využití lidové písně** má v podstatě neomezené možnosti. Někteří uváděli, že zpívat lze téměř kdykoli a kdekoli. Nejčastěji při samotné výuce, dále při různých společenských akcích jako jsou slavnosti, koncerty a **jiná veřejná vystoupení. Zaznamenaná byla ovšem i odpovědi respondentů**, kteří si zazpívají lidové písně jen tak sami pro radost nebo s dětmi a vnoučaty.

17 učitelů z jižních Čech uvedlo incipity písní, které si rádi zazpívají: 2 písně poznačil 1 respondent, 3–5 písní celkem 11 vyučujících (tj. 28 %), 6 a více písní uvedlo dalších 5 učitelů (tj. 13 %),⁵⁸ z toho jeden dokonce jmenoval 35 písní.

Z jihočeského repertoáru byly např. vyjmenovány písně: *Kdyby byl Bavorov; Žádnej neví, co jsou Domažlice; Okolo Třeboně; K Budějicům cesta; Když*

⁵⁷ Učitelé uváděli např. pěvecká tělesa Krákoráček, Slavíček, Sborissimo, Pěslav – Ozvěna, Sagitta, Festivia Chorus, ženský pěvecký sbor Závíš z Hluboké nad Vltavou ad.

⁵⁸ Těchto 5 vyučujících vyjmenovalo velké množství písní: 1. respondent 6 písní, 2. 8 písní, 3. 11 písní, 4. 12 písní, 5. 35 písní. Konkrétní písně nevyjmenovalo 12 vyučujících.

jsem já šel tou Putimskou branou; Široký hluboký; Když jsem šel vod Domažlic; Na třeboňských lukách; Ten třeboňskej můstek; Plzeňská věž; V Strakonících za oltářem; Už se ten Tálínskej rybník nahání. Mnohé z těchto písní byly jmenovány několika respondenty. Z českých písní se dále ve výčtu objevily: *Boleslav, Boleslav; U panského dvora; Na tom bošileckým mostku; Ó, řebíčku zahradnický; Ach synku, synku; Teče voda, teče; Nestarej se, ženo má; Měla jsem holoubka; Náchodský zámeček; Já jsem z Kutný Hory; Což se mně, má milá, hezká zdáš; Na rozloučení, mý potěšení; Kolíne, Kolíne; Kdybys měla, má panenka, sto ovec; Já jsem muzikant a přicházím k vám z české země; Kdyby tady byla taková panenka a Nezacházej slunce.*

Opomenuty však nezůstaly ani písně z Moravy: *Tráva neroste; Okolo Frýdku cestička; A te Réhradice; Když sem šel z Hradišta; Beskyde, Beskyde; Kdybych byla ptáčkem; Běžela ovečka hore do kopečka; Já husárek malý; Rožnovské hodiny; Už ty pilky dořezaly;* a Slovenska: *To ta Heľpa; Anička, dušička; Dobrú noc, má milá.*

Další, hojně jmenované písně by spadaly do kategorie „dětských“: např. *Kočka leze dírou; Pekla vdolky z bílé mouky; Ptala se Zuzana Kuby; Koulelo se, koulelo; Já mám koně, vraný koně; Kalamajka; Černé oči jděte spát; Červený šátečku; Na tom pražským mostě; Travička zelená; Adámku náš; Pec nám spadla; Rybička maličká.* Jeden respondent uvedl poměrně oblíbenou formu vícehlasého zpěvu za použití souznějících písní (*Neviděli jste tu mé panenky; Jede, jede, poštovský panáček; Pásla ovečky; Já do lesa nepojedu apod.*), které lze kombinovat a zpívat jako quodlibet.

Z hlediska vlastní **aktivní hudební praxe** jsou výsledky poměrně vyrovnané. O něco více však bylo těch, kteří se za aktivní hudebníky neoznačují (20, tj. 51,3 %). Naopak kladně odpovědělo 18 respondentů (46,2 %). Neodpověděl jeden respondent.

V souhlasu s celkovým výběrovým souborem je i mezi učiteli z jižních Čech nejčastěji zastoupená **aprobace** hudební výchovy v kombinaci s českým jazykem (18, tj. 46,2 %). Početnější skupinku dále představují učitelé prvního stupně (10, tj. 25,6 %), tři hlasy získala aprobace hudební výchova a anglický či ruský jazyk, dvakrát se objevila kombinace s německým jazykem. Zbylé kombinace zmiňovali pouze jednotlivci.⁵⁹

Převažující **délka praxe** u respondentů v tomto regionu je v rozmezí 21–30 let (12, tj. 30,8 %). Mezi 31 a 40 lety praxe se pohybuje 11 respondentů (28,2 %),

⁵⁹ Konzervatoř, Informační technologie, Ekonomie, bez aprobace Hudební výchova.

naopak mezi 11 a 20 lety 10 respondentů (25,6 %). Praxi do deseti let má 5 dotazovaných učitelů v této oblasti (12,8 %). Průměrná délka praxe je 23,4 let.

Nejoblíbenější **učebnicí** mezi těmito učiteli je jednoznačně řada učebnic pro jednotlivé ročníky 2. stupně základní školy autorského kolektivu pod vedením Alexandrose Charalambidise, vydávaná Státním pedagogickým nakladatelstvím (32 respondentů, tj. 82,1 %). **Nicméně učitelé často uváděli, že čerpají z více publikací**, proto lze dále jmenovat: učebnice Marie Liškové pro první stupeň ZŠ (6 respondentů, tj. 15,4 %) a Hudební výchova nakladatelství FRAUS (2 respondenti). 12 učitelů na otázku neodpovědělo. Ze **zpěvníků** učitelé z jižních Čech nejčastěji používají edici *Já, písnička / Já & písnička* (31 respondentů, tj. 79,5 %). **Vyzdvihují zejména její pestrost, zásobu písní v českém jazyce**, vhodnou volbu tónin pro zpívání, akordický doprovod a oblíbenost u žáků. Dva respondenti používají vlastní materiály a dva řadu „Hity“⁶⁰. Ostatní zpěvníky včetně internetových zdrojů jmenovali pouze jednotlivci.

Ve výuce učitelé uplatňují lidovou píseň zejména prostřednictvím pěvecké a instrumentální činnosti (obojí po 35 hlasech, tj. 89,7 % respondentů). Formou výkladu se lidové písní věnuje 20 učitelů (51,3 %) a v poslechových činnostech 18 (46,2 %). V tomto kontextu jsou zajímavé návrhy, **jak vychovávat v této oblasti dnešní mládež**. Zde učitelé mimo zpěvu (v hodinách HV i sboru) uvádějí také propojování lidové písně s pohybovými aktivitami. Zdůrazňují seznámení dětí s lidovou písní od útlého věku, dále návštěvu různých folklorních festivalů, zejména na Moravě. Jako problematickou vyhodnocují výchovu v této oblasti u starších dětí a mládeže, která je silně ovlivňována současnými trendy. Obzvláště skeptický názor přinesla jedna respondentka, která uvedla, že s výchovou k lidové hudbě si budou muset v tomto přetechnizovaném světě poradit média, protože *„jeden kantor s jednou dvěma hodinami hudebky to těžko zachrání“*.

3.2.1.2 Učitelé ze Slovácka (jihovýchodní Morava)

Skupinu respondentů ze Slovácka tvořilo 27 vyučujících, tj. necelých 5 % z celkového počtu dotazovaných. Přestože zastoupení tohoto regionu nebylo výrazné, zařadili jsme jej do výběru šetření, protože se jedná o etnografickou oblast na jihovýchodní Moravě s živými projevy lidové tradice. Tradiční lidová

⁶⁰ *České a slovenské hity 20. století. 1.-5. díl.* Cheb: G+W, 2000–2001. *Hity do 3. tisíciletí. 1.-5. díl.* Cheb: G+W, 2003–2014.

kultura je zde cílevědomě udržována nositeli folklorní tradice, některé z projevů mají i dnes spontánní charakter. Mnohé z nich se bezprostředně dotýkají také života dětí a **mládeže – a v institucionalizované podobě i pedagogické veřejnosti**, neboť učitelé se na přípravě a realizaci kulturních programů podílejí často nejvýrazněji. Součástí kulturně-společenského života jsou různé lidové slavnosti konané v průběhu kalendářního roku, folklorní festivaly, koncerty. Prostřednictvím výrazně rozvinutého folklorního hnutí se nabízejí možnosti naplnění zájmu o lidovou kulturu ve folklorních souborech, cimbálových muzikách nebo jiných hudebních uskupeních.

S ohledem na uvedené okolnosti byly zajímavé reakce na otázku, co si učitelé ze Slovácka myslí o **životnosti a významu lidové hudby**. Přibližně 85 % z nich se vyjádřilo, že lidová hudba má pro člověka hluboký a nezastupitelný význam a je součástí národního kulturního bohatství, které bychom měli uchovávat pro další mladé generace. Mezi učiteli se objevovaly názory, že lidová hudba je důležitým prostředkem rozvoje hudebnosti u dětí předškolního věku. Při správné interpretaci může dnešní mládeži posloužit jako studnice moudrosti, současně však i zábavy.

Skupina učitelů ze Slovácka se shodovala v názoru, že lidová hudba patří nedílně k projevům společenského života. Bez lidových písní se neobejde žádná kulturní událost. Respondenti uváděli, že jejich hodnota spočívá ve sdělnosti a přitom jednoduchosti a prostotě, ovšem málo se využívá jejich potenciál. Podle jejich názoru mnohdy záleží na rodinném zázemí a oblasti, ve kterých jedinec vyrůstá. V dnešních rodinách se obecně velmi málo zpívá, což vede postupně k poklesu zpěvnosti ve společnosti. Silným konkurentem folklorního písňového okruhu je např. lehce dostupná a všudypřítomná moderní hudba, která příslušníky mladé generace obklopuje na každém kroku. I **přes tyto skutečnosti** je podle učitelů z jihovýchodní Moravy stále mnoho lidí, kteří lidovou písní doslova žijí. Uvedli, že mládež má zájem o udržování folklorních tradic, proto nemají strach o životnost lidové hudby.

Vztah k lidové písni může do jisté míry naznačovat i **záliba v jejich zpěvu**. Je potěšující, že téměř 93 % učitelů ze sledované skupiny odpovědělo na otázku „Zpíváte rád(a) lidové písně?“ kladně. Zbývající respondenti se vůbec nevyjádřili. Podle výpovědí učitelů existuje mnoho příležitostí k provozování lidové hudby. Lidovou píseň lze využít prakticky kdykoliv. Může zpříjemnit každodenní práci doma i ve škole, často obohacuje kulturní a společenské akce. Odpovědi učitelů vážící se k pěveckým příležitostem přinášejí následující přehled:

- veřejná vystoupení žáků
- doma při práci (3 respondenti, tj. 11,1 %)
- tradiční lidové slavnosti a folklorní akce (6 respondentů, tj. 22,2 %):
 - Slovácké hody s právem, Mezinárodní folklorní festival ve Strážnici, Hornácké slavnosti, Slavnosti vína v Uherském Hradišti atd.
 - na kulturních a společenských akcích
 - koncert, beseda u cimbálu
 - vinobraní, vinařské slavnosti v Litoměřicích
 - výroční lidové obyčeje a slavnosti, besedy u cimbálu atd.
 - folklorní akce
- ve vinném sklepe (2 respondenti, tj. 7,4 %)
- rodinné oslavy (5 respondentů, tj. 18,5 %)
- setkání s přáteli (2 respondenti, tj. 7,4 %)
- výuka (5 respondentů, tj. 18,5 %)

z toho 2 učitelé uvedli výuku obecně, 2 výuku hudební výchovy, jedenkrát bylo uvedeno „klasifikace, výklad učiva“
- různé příležitosti (2 respondenti, tj. 7,4 %)

1 z učitelů napsal: „*kdykoli je možnost - ve škole, v rodině, s kamarády*“
- sami sobě pro radost (3 respondenti, tj. 11,1 %)
 - „*zpívám si stále (i ve frontě u pokladny)*“
 - „*sama sobě - lidové písně mám moc ráda*“
 - „*nejraději zpívám v autě a koupelně*“
- folklorní soubor (1 respondent, tj. 3,7 %)
- vedení školního sboru (1 respondent, tj. 3,7 %)
- vedení místních pěveckých sborů (1 respondent, tj. 3,7 %)
- výuka cimbálu (1 respondent, tj. 3,7 %)

Z uvedených odpovědí vyplývá, že nejčastěji lidové písně zaznívají při tradičních lidových slavnostech, folklorně zaměřených hudebních akcích, rodinných a přátelských oslavách a setkáních apod. Lidové hudební tradice mají v tomto případě výrazně společenskou, zábavnou, popř. reprezentativní funkci. Někteří učitelé napsali, že zpěv lidových písní jim přináší radost, uvolnění. Té-

měř pětina učitelů ze Slovácka uvedla, že zařazuje zpěv lidových písní do výuky; v jednom případě „v souvislosti s klasifikací, výkladem učiva“. Tato odpověď dokládá, že lidová píseň může být ve škole uplatněna nejen k výchovným cílům, ale i jako prostředek relaxace.

S oblibou zpěvu souvisela i otázka, **které lidové písně učitelé nejraději zpívají. Očekávaně se k dotazu vyjádřila menší část respondentů; byla to přibližně pětina dotazovaných.⁶¹ Většinou ovšem učitelé neuvedli konkrétní píseň. Jejich obecné odpovědi naznačují pozitivní vztah k fondu vlastního regionu nebo k moravským písním:**

- všechny písně z Podluží
- slovácké – ty, které znám z dětství ze školy
- podle národopisných oblastí, nejvíce Valašsko a Slovácko
- nejraději z Dolňácka a Horňácka
- písně našeho regionu
- písně z regionu Slovácka
- moravské, mollové
- hlavně moravské – ze Slovácka, Valašska
- moravské
- moravské, hlavně z Kyjovska
- slovácké

Nebo byly zaznamenány odpovědi:

- všechny – pomalé i rychlé, smutné i veselé
- české, moravské, ale i slovenské
- písně, které se váží k našemu kraji, slovenské, české, moravské
- prakticky všechny

Pouze šest učitelů uvedlo konkrétní incipity písní: 3 z nich (11,1 %) napsali 1 píseň, 4 písně uvedli 2 respondenti (7,4 %), 1 učitel (3,7 %) zapsal názvy 11 písní. Jednalo se většinou o slovácké písně: *Když jsem šel z Hradišťa; V srdéčku mřia, mamičko; Štyry koně, vraný lysý; Od Nového Mesta husáři jedú; Jano z hory jede; Prší,*

⁶¹ 21 učitelů (tj. 77,7 %) neodpovědělo.

prší, len sa leje; Na myjavském poli; Ej, láska, láska; Ej, od Buchlova; Zasela sem bazaličku; zlidovělá píseň V širém poli studánečka. Z jiných oblastí byla např. uvedena valašská píseň *A já su synek z Polanky; Beskyde, Beskyde nebo slovenské Týnom, tánom; Bodaj by vás, vy mládenci, čerti vzali.* Dále učitelé jmenovali: *Vysoký jalovec; Kdyby byla Morava; Čerešničky, čerešničky, čerešně; Co sa to šupoce za tú stodolú; Okolo Hradce; Nedaleko od Trenčína.*

Vztah k lidové písni vyjadřuje také míra frekvence jejich **poslechu ve volném čase**. Přibližně 63 % učitelů ze Slovácka uvedlo, že se poslechu lidové hudby věnuje. Zbývající část respondentů tento hudební žánr k poslechu nevyhledává.⁶²

Přibližně polovina učitelů ze Slovácka je mimo školní výuku **aktivně činná** v různých **hudebních uskupeních**. Většina z nich se věnuje ve volném čase pěveckým aktivitám, nejčastěji ve sboru, přibližně stejnou skupinu tvoří učitelé působící ve folklorních souborech, různých instrumentálních uskupeních nebo oblasti chrámové hudby. Někteří vyučující uváděli i více hudebních aktivit ve volném čase; 14 respondentů (tj. 51, 8 %) však vůbec neodpovědělo.

O mnohostranných hudebních aktivitách učitelů vypovídá následující přehled:

- vedoucí dětského folklorního souboru (3 respondenti, tj. 11,1 %)
- člen pěveckého sboru (5 respondentů, tj. 18,5 %); 3 učitelé uvedli konkrétní pěvecká tělesa: akademický sbor Žerotín, pěvecký sbor Singing friends, zpěv ve schole
- varhanická činnost (3 respondenti, tj. 11,1 %)
- sbormistrovská činnost (2 respondenti, tj. 7,4 %); 1 ze sbormistrů vede místní scholu
- hra na housle (2 respondenti, tj. 7,4 %); 1 z houslistů uvedl působnost v cimbálové muzice
- hra na klávesové nástroje (1 respondent, tj. 3,7 %)
- hra na cimbál (1 respondent, tj. 3,7 %)
- hra v amatérském symfonickém orchestru (1 respondent, tj. 3,7 %)
- sólový zpěv (1 respondent, tj. 3,7 %)
- zpěv v kapele (1 respondent, tj. 3,7 %)
- činnost v amatérském divadle (1 respondent, tj. 3,7 %)

⁶² Záporně odpovědělo 8 učitelů (29,6 %), nevyjádřili se 2 učitelé (7,4 %).

Sestava učitelů z hlediska jejich **aprobace** byla různorodá. Nejvíce byli zastoupeni vyučující hudební výchovy a **českého jazyka (9, tj. 33,3 %)**, dále učitelé 1. stupně ZŠ (6, tj. 22,2 %) a speciální pedagogové (3, tj. 11,1 %).⁶³ Z hlediska délky praxe se jednalo většinou o zkušené pedagogy.⁶⁴

Při sledování charakteru a obsahu výuky v hudební výchově na Slovácku bylo zjišťováno, jaké jsou uplatňovány v souvislosti s lidovou hudbou **učební metody a didaktické pomůcky**. S ohledem na uvedené možnosti v dotazníku bylo zjištěno, že vyučující nejčastěji zařazují zpěv písní; uvedlo to 67 % respondentů. Poměrně často využívají také hru na hudební nástroje (56 % učitelů) a metodu výkladu (52 % vyučujících). Poslech lidové hudby zaznamenalo 45 % učitelů, možnost „jiné“ hudební aktivity zvolilo 19 % respondentů (bližší informace neuvedli).

Z okruhu didaktických pomůcek pro 1. stupeň ZŠ byla nejvíce zastoupena **učebnice *Hudební výchova 1, 2, 3*** (pro 1.–3. ročník) nakladatelství Nová škola, jejíž autorkou je Jindřiška Jaglová (3 respondenti, tj. 11,1 %). Pro výuku na 2. stupni byly nejčastěji uváděny učebnice hudební výchovy A. Charalambidis a kol. z nakladatelství SPN (12 respondentů, tj. 44,4 %). Podle odpovědí učitelů jsou jiné učebnice⁶⁵ užívány méně často nebo v ojedinelé míře. Konkrétní učebnice neuvadlo 7 vyučujících. V oblasti **zpěvníků** byla největší četnost zaznamenána v používání publikace *Já, písnička / Já & písnička* Petra Jánského (14 respondentů, tj. 51,8 %). Čtvrtina respondentů ze Slovácka však na otázku použití zpěvníku neodpověděla; toto zjištění nebylo z hlediska očekávání příliš příznivé. Na druhé straně však 3 učitelé (11,1 %) uvedli, že využívají vlastní zpěvníky, stejné množství vyučujících napsalo „různě“ zpěvníky. Konkrétní údaje nebyly uvedeny, učitelé jen napsali, že tak mohou vybírat zajímavější a oblíbenější písně, které jsou pro žáky přitažlivější. Dále byly ojedinelé zaznamenány zpěvníky s písněmi Svěráka, Uhlíře⁶⁶, Mládka⁶⁷, Písnička I⁶⁸, Písnička

⁶³ Soubor respondentů dále tvořili učitelé s aprobací HV+AJ (7,4 %), HV+RJ (7,4 %), HV-MA (7,4 %), učitelství MŠ (3,7 %), ČJ+DĚ (3,7 %), dramatická výchova (3,7 %), učitelství odborných předmětů pro SŠ (3,7 %), ČJ+OV (3,7 %), HV+VV (3,7 %), HV+DĚ (3,7 %), specializovaná HV (3,7 %).

⁶⁴ Zastoupení skupiny učitelů ze Slovácka podle délky pedagogické praxe: 0–10 let / 3 učitelé (11 %), 11–20 let / 11 učitelů (41 %), 21–30 let / 7 učitelů (26 %), 31–40 let / 4 učitelé (15 %).

⁶⁵ Jednalo se o učebnice: *Hudební výchova pro základní školy* (M. Lišková, L. Hurník), 1 učitel (3,7 %); *Hudební výchova pro gymnázia 1* (Charalambidis, Císař, Hurník), 2 učitelé (7,4 %); *Hudební výchova*, nakladatelství Fraus (6.–7. ročník ZŠ), 2 učitelé (7,4 %).

⁶⁶ UHLÍŘ, Jaroslav. *Zpěvník: Největší hity*. Praha: Fragment, 2008. ISBN 978-80-253-0666-6.

⁶⁷ MLÁDEK, Ivan. *Zpěvník: Největší hity*. Praha: Fragment, 2008. ISBN 978-80-253-0565-2.

⁶⁸ SVOBODOVÁ, Markéta a Bohumil POLÍVKA. *Písnička: zpěvník pro 1. stupeň základní školy*. 1. Praha: Ottovo nakladatelství, 1999. ISBN 80-7181-303-6.

II⁶⁹, České a slovenské hity 20. století, 1.-5. díl.⁷⁰ V okruhu uvedených zpěvníků nebyly jmenovány regionální prameny.

Názory na charakter učebnic a zpěvníků se nelišily ve srovnání s učiteli jiných regionů České republiky; celkový přehled je uveden v příloze č. 2.

K perspektivě hudebněfolklorního dědictví se učitelé vyjadřovali v odpovědích na otázku „Jak by vychovávali v oblasti lidové hudby dnešní mládež?“ Jejich postoje bylo možné zařadit do následujících okruhů:

- zpěv lidových písní (11 respondentů – 40,7 %)
- výchova k udržování tradic (5 respondentů – 18,5 %)
- podpora zájmové činnosti (5 respondentů – 18,5 %)
- tanec (6 respondentů – 22,2 %)
- poslech lidových písní (4 respondenti – 14,8 %)
- zpěv v rodině (4 respondenti – 14,8 %)

Přestože se názory na způsoby výchovy mládeže k lidovým hudebním tradicím různily, velká část vyučujících se shodla, že je třeba **zpívat lidové písně** ve výuce a pěvecké aktivity propojovat s tancem a lidovými tradicemi (hody, Vánoce, masopust, Velikonoce ad.). Zpěv lidových písní doporučují podporovat již u nejmladších dětí a postupně pak i starších žáků. Podle některých učitelů se bohužel jejich vztah k lidové písni na 2. stupni ZŠ buduje již velmi těžko a **naráží** v praxi spíše na odpor. Učitelé poznamenali i zkušenosti z praxe, např. se stává, že k lidovým písním se někdy vracejí žáci devátých tříd a jejich zpěv vyžadují. Pěvecké aktivity v tomto okruhu se mají provádět hlavně nenásilnou a **přitažlivou formou**. Pro žáky je **klíčové přenášet lidové písně do běžného života**, tímto způsobem se může zabránit tomu, že budou považovány za něco archaického či podřadného. Respondenti doporučují rozebírat text lidových písní a obohacovat ho doprovodem na rytmické nástroje.

Další doporučení pedagogů se dotýkala výchovy k **udržování tradic**. Jeden z respondentů uvedl, že s nimi připravuje Slovácké hody s právem, nacvičuje hodové pásmo, besedu na Krojový ples. Již od 1. třídy vede žáky v hu-

⁶⁹ SVOBODOVÁ, Markéta a Bohumil POLÍVKA. *Písnička: zpěvník pro II. stupeň základní školy*. 2. Praha: Cesty, 2000. ISBN 80-7181-414-8.

⁷⁰ DVORNÍK, Petr. *České a slovenské hity 20. století*. 1. díl. Cheb: G & W, 2000. ISBN M-706509-21-1; *České a slovenské hity 20. století*. 2. díl. Cheb: G + W, 2000. ISBN M-706509-22-8; *České a slovenské hity 20. století*. 3. díl. Cheb: G + W, 2000. ISBN M-706509-23-; *České a slovenské hity 20. století*. 4. díl. Cheb: G + W, 2001. ISBN M-706509-24-; *České a slovenské hity 20. století*. 5. díl. Cheb: G + W, 2001. ISBN M-706509-25-9.

dební výchově k tanci. Učí je regionální tance, které pak předvedou na různých kulturních akcích v obci. Jiný respondent uvedl, že je učí polku a valčík, tyto tance podle něj v budoucnu využijí. Stejná četnost názorů byla zaznamenána u doporučení podporovat **zájmové folklorní aktivity mládeže**, např. činnost ve folklorním souboru, kde dochází k propojení lidové hudby, písní a tanců. Na Slovácku se nachází široká síť folklorních souborů, včetně dětských, tyto aktivity jsou mnohostranně podporovány.

V souboru doporučení se objevil také **poslech lidových písní**. Někteří vyučující **navrhovali využívat nahrávky nebo videozáznamy ze soutěží a festivalů**, díky kterým můžeme nastínit současné a aktuální folklorní dění v blízkém i vzdáleném okolí.

Zpívat lidové písně ve škole - **i přes snahu učitele - je občas velmi těžké**, protože děti nezpívají doma a lidové písně jim tak nejsou blízké. **Hlavním a důležitým je zpěv v rodině**. Kromě toho je podstatná **i motivace ze strany učitele**. Když žáci uvidí, že učitel má písně rád, poznají to a budou k tomu možná i někteří jinak přistupovat. Vychovávat mládež v oblasti lidové hudby pouze teoreticky je skoro nemožné nebo zbytečné. S žáky by se mělo zpívat, hrát a tancovat.

3.2.1.3 Učitelé z Valašska (východní Morava)

Ani učitelé z Valašska nebyli ve skupině respondentů výrazně zastoupeni; jednalo se o 29 vyučujících (tj. přibližně 5 % z celkového počtu respondentů). Rovněž Valašsko patří k regionům s rozvinutým folklorním hnutím, dalo se tedy očekávat, že v míře a způsobu aplikace lidové hudby do výuky by mohly být zaznamenány příznivější hodnoty. Podobně jako na Slovácku i v tomto regionu jsou součástí kulturně-společenského života lidové slavnosti, folklorní festivaly nebo koncerty. V okruhu zájmových činností se nabízejí možnosti kulturní realizace ve folklorních souborech, cimbálových muzikách nebo jiných hudebních uskupeních.

Názory učitelů z Valašska na **životnost a význam lidové hudby** byly sice různé formulovány, většina dotazovaných však uvedla, že lidová hudba má pro člověka velký význam. Nejen že ovlivňuje jeho každodenní situace, ale má vliv i **na jeho budoucnost**. **Někteří učitelé napsali, že se celkově vztahuje k počátečnímu vývoji hudby a spolupůsobí při rozvoji společenského a kulturního života**.

Lidová hudba je součástí kulturního dědictví a přináší s sebou hodnoty, které bychom měli zachovávat a **předávat budoucí generaci**. **Veškerá lidová tvorba** vyjadřuje sílu našeho národa, jehož zvyky a tradice by měli znát všichni lidé. Dotazovaní taktéž zmiňovali, že dnešní generace mládeže neuznává důležitost lidové hudby. Jedním z důvodů by mohlo být to, že mladí lidé nechápou obsah lidových písní, neznají význam mnoha slov v textu písní, nerozumí výrazům v nářečí. Tento jev může způsobovat do jisté míry i dnešní výchova v rodině, kdy většina rodičů nevede děti k poznávání tradiční lidové kultury a uznávání jejích hodnot. Někteří učitelé uváděli, že melodie lidových písní jsou většinou jednoduché, proto jsou i lehce zapamatovatelné a zpívatelné.

V textech se odráží celá škála emocí a pocitů. Interpretace lidových písní rovněž pomáhá člověku prožívat veselé i smutné chvíle každodenního života. Díky udržování lidových písní je uchováno nářečí a zvyklosti, které jsou typické pro každou oblast. Svou jednoduchostí melodie a textu plní lidová píseň úlohu při stmelování kolektivu. Mnoho názorů učitelů bylo podobných v tom, že je třeba dětem předkládat lidovou kulturu už od dětství, a **to přijatelnou a zajímavou formou**, například i prostřednictvím aktivit v dětském folklorním souboru.

K oblíbenosti **zpěvu lidových písní** se na Valašsku vyjádřilo téměř 97 % učitelů (četnost pozitivních odpovědí byla poněkud vyšší než na Slovácku); zbývající část vyučujících neodpověděla.

Příležitosti ke zpěvu lidových písní je podle vyučujících mnoho, u některých učitelů byl jejich výčet pestrý. Odpovědi se nejčastěji týkaly spontánních situací v kruhu rodiny či přátel. Nejvíce respondentů uvedlo, že zpívají lidové písně při rodinných oslavách a **běžných setkáních s přáteli (12 respondentů, tj. 41,4 %)**. Druhou nejčastější odpovědí podle četnosti výskytu byl zpěv lidových písní ve výuce hudební výchovy (9 respondentů, tj. 31 %). 4 učitelé (tj. 13,8 %) také uvedli, že si usnadňují domácí práci zpěvem lidových písní, 4 vyučující poznamenali, že zpívají při kulturních akcích (na koncertech, plesech, v divadle, při lidových slavnostech a **folklorních akcích**), **další 3 respondenti (tj. 10,3 %)** uvedli vystoupení s pěveckým sborem. 2 vyučující (tj. 6,9 %) si zpívají lidové písně sami pro radost a 1 učitel zpívá při výuce hry na cimbál (3,4 %). Nicméně téměř 14 % respondentů se k této otázce vůbec nevyjádřilo.

Na otázku „Které lidové písně zpíváte rád/a?“ odpovědělo asi 28 % učitelů z Valašska.⁷¹ Většinou se vyjadřovali obecně, z jejich výpovědí je patrný pozitivní vztah k písním vlastního regionu. Zaznamenali jsme odpovědi:

⁷¹ Nevyjádřilo se 21 respondentů, tj. 72 %.

- písně týkající se okolí, ve kterém žiji
- valašské – z našeho kraje
- lidové písně z Valašska
- valašské
- místní regionální
- písně našeho kraje

Širší rámec repertoáru naznačovaly reakce:

- zpívám ráda, především valašské lidové písně, ale také slovenské a romské
- všechny písně (2 respondenti)
- lidové, umělé
- moravské (2 respondenti)
- moravské, valašské lidové písně
- valašské a slovenské lidové písně
- písně ze Slovákka a Valašska

Písňové incipity uvedlo pouze 6 vyučujících; 4 z nich (13,8 %) napsali 1–2 písně, 1 respondent (3,4 %) uvedl 7 písní, 1 učitel zapsal názvy 10 písní. Z valašského repertoáru byly uvedeny jen 3 písně: *Černá vlnka na bílom beránku; Beskyde, Beskyde; A vy páni muzikanti*. Další zmíněné písňové incipity vyjadřovaly oblibu slováckých písní, např.: *Ej, od Buchlova větr věje; Bude večer, už zapadá slunéčko; Dybych byla vtáčkem; Prší, prší, len sa leje, nebo slovenských: To ta Heľpa; Anička, dušička; Čerešničky, čerešničky, čerešně*. Dále byly uvedeny písně z Čech: *Karlíku, Karlíku; Já ne, já ne; U panského dvora; Na rozloučení; Ó, řebíčku zahradnický; Teče voda z javora; Voděnka studená; Až já pojedu přes ten les; Široký, hluboký*, nebo píseň z Hané *Ten chlumecký zámek*. Také byla zaznamenána oblíbená zlidovělá píseň *V šírém poli studánečka kamenná*, umělá píseň *Kdyby byla Morava* a 2 písně folkové produkce: *Nezacházej slunce; Kdyby tady byla taková panenka*.

Nadpoloviční většina (15 respondentů, tj. 51,7 %) také ráda **lidové písně poslouchá**, 13 učitelů (44,8 %) poslech lidové hudby nevyhledává, 1 respondent neodpověděl.

Podle výpovědí učitelů z Valašska je pouze necelá třetina z nich (31 %) aktivně činná v různých **hudebních uskupeních**. 62 % respondentů se mezi

aktivní hudebníky nezařadilo, zbývajících 7 % učitelů na otázku neodpovědělo. Byly zaznamenány následující hudební aktivity učitelů:

- působnost v dechové hudbě, orchestru (4 respondenti, tj. 13,8 %)
- hra na klávesové nástroje v bluesových, rockových a folkových kapelách (2 respondenti, tj. 6,9 %)
- hra na kytaru v bluesových, rockových a folkových kapelách (1 respondent, tj. 3,4 %)
- zpěv, Fleret Vizovice (2 respondenti, tj. 6,9 %)
- sborový zpěv (1 respondent, tj. 3,4 %)
- hra v cimbálové muzice (1 respondent, tj. 3,4 %)
- výuka v ZUŠ Karolinka (1 respondent, tj. 3,4 %)

Z přehledu o **kvalifikaci pedagogů** z Valašska vyplývá, že nejvíce byli zastoupeni učitelé pro výuku na 1. stupni ZŠ (31 %) a vyučující českého jazyka a hudební výchovy (31 %).⁷² Tři čtvrtiny z nich se řadili délkou praxe ke zkušeným vyučujícím.⁷³

Podle výpovědí učitelů jsou v **souvislosti s lidovou hudbou využívány** různé učební metody a hudební aktivity.⁷⁴ Z jejich přehledu vyplývá, že všichni učitelé uváděli zpěv písní, **téměř všichni také instrumentální činnosti**:

- zpěv, instrumentální aktivity, poslech, výklad – 14 učitelů (48,3 %)
- zpěv, instrumentální aktivity, poslech – 3 učitelé (10,3 %)
- zpěv, instrumentální aktivity – 6 učitelé (20,7 %)
- zpěv – 2 učitelé (6,9 %)
- zpěv, instrumentální aktivity, výklad – 1 učitel (3,4 %)
- zpěv, poslech, výklad – 1 učitel (3,4 %)

⁷² Menší četnost byla zaznamenána u aprobací: AJ + HV – 3 (10,3 %); RJ + HV – 1 (3,4 %); MA + ZE – 1 (3,4 %); specializovaná HV – 2 (6,9 %); učitelství MŠ + HV – 1 (3,4 %); absolutorium konzervatoře – 1 (3,4 %). Neodpověděl 1 vyučující.

⁷³ Zastoupení učitelů z Valašska podle délky pedagogické praxe: 0–10 let: 7 učitelů (24,1 %), 11–20 let: 8 učitelů (27,6 %), 21–30 let: 10 učitelů (34,5 %), 31–40 let: 4 učitelé (13,8 %).

⁷⁴ Dva učitelé na uvedenou otázku nereagovali.

Téměř tři čtvrtiny vyučujících z Valašska (21 učitelů, tj. 72 %) používá **učebnice** hudební výchovy. Zbývající respondenti se **vyjádřili záporně**. Pro výuku na 1. stupni ZŠ byly nejvíce zastoupeny **učebnice hudební výchovy** pro základní školy (1.-5. ročník) z **nakladatelství Nová škola**. Tuto učebnici uvedlo téměř 25 % učitelů. Podle získaných odpovědí je srozumitelně a přehledně napsaná, obsahuje dostatek známých písní a mimo jiné i dobře zpracovanou hudební nauku. Je přiměřeně náročná vzhledem k věku žáků. Byly zaznamenány také negativní ohlasy, podle některých učitelů je učebnice málo pestrá, obsahuje málo moderních písní a chybí v ní více základů hudební teorie.

Pro výuku na 1. stupni ZŠ byla ještě větším počtem učitelů (28 %) **uvedena řada učebnic hudební výchovy** vydaná **Státním pedagogickým nakladatelstvím**. Jejich autory jsou **M. Lišková a L. Hurník**. Učebnice jsou dostačující obsahem a strukturou učiva, slouží jako vhodná inspirace pro pedagogy. Dávají volnost k vlastnímu rozšíření učiva. Dle pedagogů jsou velmi přehledné, navíc doplněné o CD. Nicméně podle některých názorů jsou zastarale zpracované a neobsahují skoro žádné moderní písně.

V případě výuky na 2. stupni ZŠ byla uvedena učebnice **Hudební výchova pro 6. a 7. ročník ZŠ** od **nakladatelství Fraus** (10 % učitelů). Podle názoru učitelů je učebnice velmi moderní a interaktivní. Pro výuku na gymnáziích učitelé využívají učebnice **Hudební výchova pro gymnázia** autorského kolektivu **A. Charalambidis, Z. Císař, J. Pilka, D. Matoška** ze **Státního pedagogického nakladatelství**. Vyjádřilo se tak 17 % respondentů. Učebnice jsou podle jejich reakcí inspirativní pro výuku, jsou **přehledné, stručné a obsahují dobře zpracovanou hudební teorii**. Chybí jim ovšem více aktuálních poznatků z dějin hudby a větší počet písní.

Přibližně stejné množství vyučujících používá ve výuce také **zpěvníky** (76 %); na otázku neodpovědělo 14 % respondentů. Nejčastěji uváděný zpěvník *Já, písnička / Já & písnička* poznamenalo 16 respondentů (tj. 55 %) z Valašska. Podle jejich mínění zpěvník obsahuje vhodný výběr písní všech hudebních žánrů. Je přehledně rozdělený podle věku a **každá píseň je doplněna o vhodný akordový doprovod**. Nicméně není úplně aktuální a obsahuje málo populárních písní.

Přibližně pětina učitelů (21 %) **uvedla, že ve výuce používají různé zpěvníky**, z nich jmenujme např. zpěvníky od Michala Tučného, Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře, *Veselé písničky* od Z. Petržely, *Zpívánky*⁷⁵, Zpěvník T. Houšky

⁷⁵ Knižní podoba televizního pořadu pro děti. LINHART, Radim. *Zpívánky*. Praha: Česká televize, 2006. Edice: Česká televize. ISBN 80-85005-67-0.

apod. Výhodou využívání různých zpěvníků je nepřeborné množství nových písní. Mezi publikacemi se nevyskytoval žádný zpěvník lidových písní z Valašska.

Názor na **výchovu dnešní mládeže v oblasti lidové hudby** vyjádřilo téměř 83 % vyučujících z Valašska; neodpovědělo 5 respondentů (tj. 17 %). Většina učitelů uváděla, že nejlepším způsobem, jak vychovávat mládež k lidové hudbě, je její přímé zapojení do aktivního muzicírování, tzn. vést děti ke zpěvu lidových písní, jejich hře na hudební nástroje či ke sborovému zpěvu. Jiní učitelé zdůrazňovali, že je třeba pěstovat kladný vztah k hudbě „i ve výuce hudební výchovy“. Aby měli žáci povědomí o lidové hudbě, je vhodné jim představit všechny hudební žánry. Díky tomu si mohou uvědomit jejich pestrost a na základě toho si utvoří vlastní preferenci.

Objevovaly se také názory, že kromě zpěvu lidových písní je vhodné do výuky zařadit čtení textů lidových písní, žáci se tak setkají s nářečím, kterému se budou snažit porozumět. Učitelé navrhovali i besedy o folkloru, na nichž je možné seznamovat žáky s lidovými kroji, tradicemi a hudebními nástroji. Dále je určitě přínosné propojovat společné aspekty v rámci předmětů hudební výchova, český jazyk a dějepis.

Někteří respondenti zmínili, že je vhodné být pro žáky vzorem. Když jste aktivní hudebník a provozujete lidovou hudbu i mimo školu, můžete na žáky zapůsobit a daleko lépe je motivovat, než když jim o lidové hudbě budete pouze povídat. Podle učitelů má smysl žáky vést k tomu, aby kromě ZUŠ navštěvovali i folklorní soubory, kde se úzce setkají s lidovou hudbou a mají šanci si k ní vybudovat kladný (či záporný) vztah.

Mezi respondenty se vyskytly i **skeptické reakce**. Podle některých učitelů mají žáci k lidové hudbě spíše negativní vztah, a proto je velmi těžké najít způsob, který by tento postoj změnil. Většina žáků totiž zpívá lidové písně jen proto, že musí.

3.2.1.4 Haná (střední Morava)

Respondenty z etnografického regionu Haná na střední Moravě zastupovalo 46 vyučujících, to bylo přibližně 8 % z celkového vzorku respondentů. Většinou se jednalo o zkušené vyučující; **pedagogickou praxi** v délce 11–40 let⁷⁶ uvedlo více než 80 % učitelů z Hané; přitom třetinu z celé skupiny zastupovali učitelé,

⁷⁶ Učitelé s délkou praxe do 10 let měli zastoupení 17,4 %.

kteří působí ve škole 31–40 let. Z hlediska **aprobace** se většinou jednalo o vyučující 1. stupně ZŠ (téměř 37 %), další početnou skupinou byli učitelé českého jazyka a hudební výchovy na 2. stupni ZŠ (téměř 35 %; někteří z vyučujících získali aprobaci i **pro 3. předmět, většinou cizí jazyk**). Pouze 4 respondenti nejsou aprobováni v hudební či jiné umělecké oblasti. Jiné kombinace aprobací se vyskytovaly spíše v ojedinělé míře.⁷⁷

Přibližně 41 % respondentů z Hané je **aktivními hudebníky**. O druzích hudební aktivity, popř. typech souborů a hudebních žánrech vypovídá následující přehled (seřazeno podle největší četnosti):

- pěvecké sbory – 7 respondentů (15,2 %)
- kapela – 5 respondentů (10,9 %)
- sbormistr – 3 respondenti (6,5 %)
- sólový zpěv – 2 respondenti (4,3 %)
- varhaník – 2 respondenti (4,3 %)
- folklorní těleso – 2 respondenti (4,3 %)
- houslista – 2 respondenti (4,3 %)
- dirigent orchestru – 1 respondent (2,2 %)
- schola – 1 respondent (2,2 %)
- komorní soubor – 1 respondent (2,2 %)
- kytarista – 1 respondent (2,2 %)
- klavírista – 1 respondent (2,2 %)
- bubeník – 1 respondent (2,2 %)
- saxofonista – 1 respondent (2,2 %)
- klarinetista – 1 respondent (2,2 %)
- hudební duo (klávesy, zpěv) – 1 respondent (2,2 %)
- aranžér – 1 respondent (2,2 %)
- „vše“ – 1 respondent (2,2 %)

⁷⁷ RJ + HV – 4 respondenti (8,7 %); MA + HV – 2 respondenti (4,3 %); MA + HV + IVT – 1 respondent (2,2 %); HV + ZE – 1 respondent (2,2 %); AJ + HV – 1 respondent (2,2 %); ČJ + OV – 1 respondent (2,2 %); ČJ + SPP – 1 respondent (2,2 %); MA + FY – 1 respondent (2,2 %); SPP + ČJ + Dějiny umění – 1 respondent (2,2 %); Hra na klarinet – 1 respondent (2,2 %); Geografie + Hudební věda – 1 respondent (2,2 %).

Nejčastěji byly uváděny pěvecké aktivity (většinou ve sborových tělesech). Mezi dotazovanými se také vyskytli 3 sbormistři a 1 dirigent orchestru. 9 učitelů uvedlo konkrétní hudební nástroj, jemuž se aktivně věnují. Jisté zastoupení měly i kapely různého zaměření, činnost ve folklorním uskupení zmínili jen 2 respondenti.

Z reakcí učitelů vyplývá, že většina z nich uplatňuje při **výuce lidové hudby** zpěv (95,7 %). Ve vysoké míře učitelé využívají rovněž hry na hudební nástroje (93,5 %). V pořadí třetí nejčastější aktivitou je výklad (69,5 %), dále poslech (65,2 %) a pět respondentů (10,9 %) uvedlo jinou možnost (bez bližší specifikace).

Učebnice v hodinách HV používá přibližně 72 % respondentů, zbývající učitelé odpověděli záporně nebo se nevyjádřili. Nejčastěji uváděnými učebnicemi byly publikace Hudební výchovy pro jednotlivé ročníky vydané Státním pedagogickým nakladatelstvím. Respondenti oceňovali věku přiměřené množství hudební teorie, vysvětlení základních pojmů, zajímavé názvy kapitol, kterými je možno žáky motivovat, a obecně také to, že učebnice splňují vše potřebné pro výuku. Vyučující by však ocenili větší nabídku písní a zařazení více písní modernějších. Mnohokrát byly jmenovány učebnice Alexandrose Charalambidise. Zde respondenti chválí především průřezovost a pestrost. Kritiku v tomto případě sklidily v učebnici obsažené zjednodušené instrumentální doprovody, tance, skupinové a párové aktivity, vokalizy a rytmické rozcvičky. Pro výuku HV na 2. stupni ZŠ, popř. víceletá gymnázia, byla několikrát uvedena učebnice nakladatelství Fraus. I zde je respondenty vyzdvihována pestrost, ale kritizovány příliš snadné doprovody k obsaženým písním.

Poměrně často respondenti uváděli také učebnice hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ nakladatelství Nová škola, u nichž oceňují stručnost a přehlednost. Postrádají však více zajímavě podaných a **vhodněji zvolených informací k teorii**, poslechu, skladatelům či hudebním žánrům, dále zařazení „klasických“ písniček a materiál k procvičení znalosti not.

Mezi dotazovanými byli i pedagogové, již ve svých hodinách využívají různé učebnice, které kombinují. Několik respondentů **napsalo, že vedle učebnic** využívají i vlastní učební materiály, protože učebnice nemůže obsahovat všechno. Někomu učebnice dokonce nevyhovují vůbec.

Kromě výše uvedených učebnic, které jsou mezi učiteli hudební výchovy využívány patrně nejčastěji, byla zmíněna také *Hudební teorie a nauka* Romana

Miškovčička (2007) a sada *Hudební výchova pro zvláštní/speciální školy* Jaroslava Jahody⁷⁸, která je dle respondenta obsahově zastaralá.

Důležitými doplňkovými učebními materiály pro výuku HV jsou **zpěvníky**. Pouze dva vyučující (4,3 %) z Hané uvedli, že je v hodinách hudební výchovy nevyužívají. O charakteru používaných zpěvníků vypovídá následující přehled:

- *Já, písnička / Já & písnička* – 29 respondentů (63 %)
- různé / vlastní zpěvníky – 8 respondentů (17,4 %)
- zpěvníky Svěráka a Uhlíře – 5 respondentů (10,9 %)
- zpěvníky *DO-RE-MI* – 2 respondenti (4,3 %)
- písně z učebnic HV SPN – 2 respondenti (4,3 %)
- písně z publikace *Hudba v současné škole* – 1 respondent (2,2 %)
- *Spirituál kvintet* – 1 respondent (2,2 %)
- *Písnička 1* (zpěvník pro 1. stupeň ZŠ) – 1 respondent (2,2 %)

Více jak polovina dotazovaných využívá ve výuce zpěvníky *Já, písnička / Já & písnička*. Za pozitiva respondenti považují zejména velký výběr písní různých žánrů, dále jejich uspořádání, rozmanitost a jednoduché doprovody. Oceňují rovněž to, že jsou zpěvníky často součástí vybavení školy nebo že obsahují písně, které se dětem líbí a **jsou vhodné i pro žáky 1. stupně**. Kritizovány jsou chyby v akordech a textech, nevyhovující tóniny doprovodů či absence moderních písní.

78 Jedná se o sadu učebnic a metodických příruček vydávanou Státním pedagogickým nakladatelstvím, novější a úplná řada od 1. do 9. ročníku pak nakladatelstvím Septima: JAHODA, Jaroslav a STŘELÁK, Miroslav. *Hudební výchova: učebnice pro 6. a 7. ročník zvláštní školy*. 1. vyd. Praha: SPN, 1986. 30, 27 volných listů.; JAHODA, Jaroslav a STŘELÁK, Miroslav. *Metodická příručka k hudební výchově pro 6. a 7. ročník zvláštní školy*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. 124 s.; JAHODA, Jaroslav a JURKOVIC, Pavel. *Hudební výchova pro 8. ročník zvláštní školy*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 36 listů.; JAHODA, Jaroslav a JURKOVIC, Pavel. *Metodická příručka k hudební výchově pro 8. ročník zvláštní školy*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 84 s.; JAHODA, Jaroslav, VÁŠOVÁ, Jana a RAJMON, Radko. *Metodická příručka k hudební výchově pro 4. ročník zvláštní školy*. 1. vyd. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1989. 141 s.; JAHODA, Jaroslav, RAJMON, Radko a VÁŠOVÁ, Jana. *Metodická příručka k Hudební výchově pro čtvrtý a pátý ročník zvláštní školy*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989. 141 s. Metodické příručky k učebnicím. ISBN 80-04-21199-2.; JAHODA, Jaroslav. *Hudební výchova pro 1.-3. ročník speciálních škol: metodická příručka*. 1. vyd. Praha: Septima, 1993. 64 s. ISBN 80-901446-8-3.; JAHODA, Jaroslav. *Hudební výchova pro 4.-6. ročník speciálních škol: metodická příručka*. 1. vyd. Praha: Septima, 1993. 139 s. ISBN 80-85801-05-1.; JAHODA, Jaroslav a NOUZA, Zdeněk. *Hudební výchova pro 7.-9. ročník speciálních škol: metodická příručka*. 1. vyd. Praha: Septima, 1994. 159 s. ISBN 80-85801-24-8.

Poměrně často se mezi odpověďmi vyskytly také zpěvníky Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře. Jeden z respondentů uvedl, že obsahují pěkné písně. Dva respondenti dále zmínili zpěvník *DO-RE-MI* Marie Liškové pro žáky 1. stupně ZŠ, u nějž oceňují obsažené známé lidové písně. Jednou se objevila také *Hudba v současné škole* od Evy Jenčkové, která podle respondenta obsahuje spoustu hudebních aktivit, zpěvník *Písnička* zahrnuje podle dalšího učitele dobré ukázky vážné hudby.

Mezi učiteli z Hané se vyskytlo osm učitelů, kteří využívají různé nebo své vlastní zpěvníky. Tři z nich uplatňují také internetové zdroje. **Jedenkrát byly zmíněny rovněž různé písně z filmů a pohádek, písně Jiřího Voskovce, Jana Wericha a Jaroslava Ježka, Jaromíra Nohavici, Karla Kryla, Tomáše Kluse a další.**

Také velké množství vyučujících z Hané (93,5 %) uvedlo, že **zpívají rádi lidové písně**, zbývající respondenti se nevyjádřili. Na otázku „Které?“ reagovali mnozí v obecné rovině; vyskytovala se např. označení vážící se k různým národům, např. písně: české, slovenské, anglické, skotské (zastoupení mezi respondenty bylo ojedinělé), nebo písně různých regionů: moravské – 2 učitelé (4,3 %); jihočeské – 3 učitelé (6,5 %); hanácké – 2 respondenti (4,3 %); slovácké – 3 učitelé (6,5 %), **valašské – 4 učitelé (8,7 %); všechny regiony – 1 vyučující (2,2 %)**. Některé výpovědi byly velmi všeobecné, např.: „všechny“ – 4 učitelé (8,7 %); „*je jich mnoho*“ – 4 učitelé (8,7 %) nebo se vázaly k charakteru či žánru písně, „*veselé*“ – 2 učitelé (4,3 %); „*rytmické*“ – 3 učitelé (6,5 %); „*temperamentní*“ – 1 učitel (2,2 %); koledy – 2 učitelé (4,3 %); čardáše – 1 učitel (2,2 %) apod.

Mezi konkrétními lidovými písněmi byly uvedeny incipy:

- *Vyletěla holubička ze skály* – 5 respondentů (10,9 %)
- *Dobrá noc, má milá* – 5 respondentů (10,9 %)
- *Černé oči jděte spát* – 5 respondentů (10,9 %)
- *Ach synku, synku* – 4 respondenti (8,7 %)
- *Kdybys měla, má panenka, sto ovec* – 3 respondenti (6,5 %)
- *Beskyde, Beskyde* – 3 respondenti (6,5 %)
- *Ó, řebíčku zahradnický* – 3 respondenti (6,5 %)
- *Čerešničky, čerešničky, čerešně* – 3 respondenti (6,5 %)
- *To ta Heřpa* – 2 respondenti (4,3 %)
- *Marjánko, Marjánko* – 2 respondenti (4,3 %)
- *Koulelo se, koulelo* – 2 respondenti (4,3 %)

- Široký, hluboký – 2 respondenti (4,3 %)
- Ej, láska, láska – 2 respondenti (4,3 %)
- Na tom bošileckým mostku – 2 respondenti (4,3 %)

Dále byly ojediněle jmenovány písně: *Ovčáci, čtveráci; To je zlaté posvícení; Když jsem husy pásala; Lásko, bože, láska; Chodíme, chodíme; Spadla mi šablíčka; Tráva neroste; Tovačov, Tovačov; Petrovický zámek; Já husárek malý; Měla jsem holoubka; Sviť misjačku; Teče voda, teče; Daleká, široká; Aj, vyrostla mi jablunečka; Eště si já pohár vína zaplatím; Eště som sa neoženil; Na tych panských lukách; Když sem šel z Hradišťa; Za tú horú, za vysokú; Zdálo sa ně, zdálo; Zpíváte vážanští kohóti; Už se ten Tálinskej rybník nahání; Až já pojedu přes ten les; Černá vlnka na bílém beránku; Náchodský zámeček; Cib, cib, cibulenka; Když jsem já sloužil; U panského dvora; Andulko šafářova.; Boleslav, Boleslav; Pásala volky; Koupím já si koně vraný; Vysoký jalovec; Okolo Súče voděnka teče; Co to tam šupoce za tú stodolú; Rožnovské hodiny; Bodaj by vás, vy mládenci; Ej, zalužicki poľo; Kdyby byl Bavorov; Bejvávalo, bejvávalo; Kdyby byla Morava; Já jsem muzikant; Muzikanti, co děláte; Na tý louce zelený; Už ty pilky dořezaly; A já su synek z Polanky; A vy páni muzikanti; Tráva neroste; A ja taka dzivočka; Číže sú to koně; Nane cocha; O poštaris avel.*

V jednom případě učitel vyjmenoval až 150 lidových písní různého charakteru. Jeden dotazovaný v rámci odpovědi „je jich mnoho“ dodal, že je otázka nešikovně položená. Další z respondentů navíc uvedl, že hraje v cimbálové muzice, tudíž lze předpokládat, že dotýčný zná velkou škálu lidových písní. Vyučující v některých případech uvedli také písně ve folkových úpravách Čechomoru (*Proměny, Velické zvony, Mezi horami*), Hradištanu (*Modlitba za vodu*) nebo Vlasty Redla (*Husličky; Sbohem, galánečko*). Zmíněna byla také kapela AG Flek.

Co se týká **příležitostí ke zpěvu lidových písní**, vyučující uvádějí ve stejné míře výuku hudební výchovy nebo rodinná a přátelská setkání (20 respondentů, tj. 43,5 %). Dále zmiňovali různé koncerty pěveckých sborů či folklorních těles. Někteří si spontánně zaspívají doma (např. při vaření, s dětmi, na zahradě), na výletech, v autě, během svátků, ve vinném sklepe apod.

Dále se ukázalo, že ačkoliv většina dotazovaných ráda zpívá lidové písně, **poslech lidové hudby** je zálibou pouze necelé poloviny. Odpovědi se zdržel jeden respondent.

K otázce „Co si myslíte o životnosti lidové hudby...? Má význam pro člověka?“ se většina respondentů vyjádřila, že **lidová hudba pro člověka vý-**

znam jednoznačně má. Blíže svůj názor nespecifikovali (41,3 %). Někteří další učitelé svůj kladný postoj vysvětlili takto:

- jde o národní kulturní dědictví – 11 respondentů (23,9 %)
- je důležité zachovávat tradice – 8 respondentů (17,4 %)
- důležité pro uvědomění si národní identity – 4 respondenti (8,7 %)
- na LP se dobře učí intonace, dvojhlas, dur-moll apod. – 3 respondenti (6,5 %)
- důležité pro rozvoj osobnosti – 2 respondenti (4,3 %)
- ano, ale spíše v oblastech, kde je to přirozené – 2 respondenti (4,3 %)
- ano, text jako pramen informací o tehdejší životě – 1 respondent (2,2 %).

Negativní reakce měly přibližně tuto podobu:

- „*Mladá generace raději zpívá současné populární písně.*“ – 2 respondenti (4,3 %)
- „*Dnes již pouze okrajově, leckteré písně dětem nemají co sdělit (některé skutečnosti již neexistují, nebo je děti neznají).*“ – 1 respondent (2,2 %)
- „*S vyšším věkem žáci nemají zájem o lidové písně.*“ – 1 respondent (2,2 %)

Mezi odpověďmi na otázku, jak by respondenti **vychovali dnešní mládež k lidové hudbě**, převažoval názor, že je nezbytné vést děti především ke zpěvu (37 %), a to pokud možno již v rodinném prostředí od útlého věku (28,3 %). **Velký význam dotazovaní přikládají také pedagogům a hodinám hudební výchovy ve školách (30,4 %), ve dvou případech navíc s důrazem na mezipředmětové vztahy (např. propojení s českým jazykem a literaturou vzhledem k obsahové stránce textů písní).** Několik respondentů se dále shodovalo, že je vhodné vést děti k lidové hudbě nenásilně, přirozeně a využívat k tomu dobrou motivaci. Vedle zpěvu někteří považují za důležitý i **tanec, instrumentaci a poslech**. Další možností, jak děti přivést do styku s lidovou hudbou, jsou dětské folklorní soubory, sbory, kroužky nebo kluby. Mimo to byl zmíněn také význam zážitku dětí z vypravování, seznamování s tradicemi, důležitost povědomí o rozmanitosti hudebních žánrů apod.

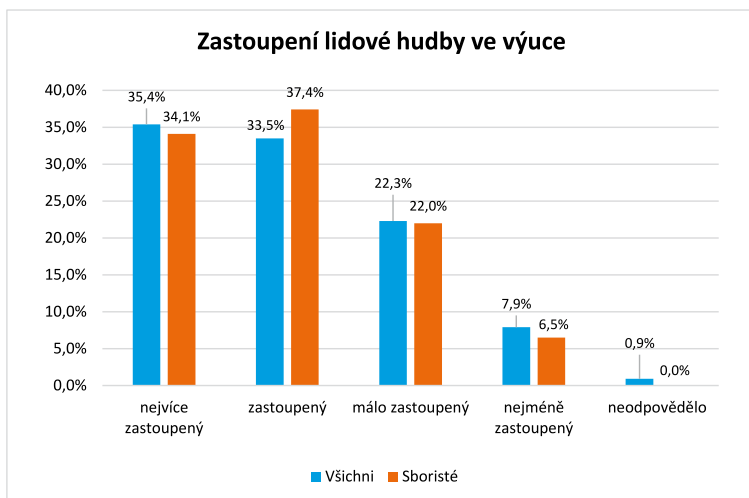
3.2.2 Hledisko typu hudební aktivity učitele ve volném čase

3.2.2.1 Učitelé, kteří se věnují sborovému zpěvu (jako sbormistři a zpěváci)

Mezi respondenty byli poměrně silně zastoupeni učitelé hudební výchovy, kteří se ve volném čase věnují sborovému zpěvu. Na základě odpovědí nelze ve většině případů s jistotou určit, zda působí jako sbormistři, či sboroví zpěváci. Proto pojmáme tuto skupinu jako jeden celek.

Z celkového počtu respondentů (579) se ke sborovému zpěvu přihlásilo 123 učitelů, což je přibližně každý pátý vyučující (21,2 %). Omezíme-li výběr na aktivní hudebníky, jichž bylo celkem 243, znamená to, že podíl sborových zpěváků, případně sbormistrů, v tomto souboru lehce přesahuje 50 %. Jejich vztah k lidové hudbě se ve většině položek zásadně nelišil od ostatních dotazovaných (průměrných hodnot v rámci celku).

V otázce č. 1, zaměřené na **zastoupení lidové hudby ve výuce**, zařadilo 34,1 % vybraných respondentů tento hudební žánr na první místo, 37,4 % na druhé místo, 22 % na třetí místo a 6,5 % až na přičku poslední (tj. za vážnou hudbu, moderní populární a jazz). Průměrná hodnota v tomto vzorku byla tedy 2,0, což znamená, že učitelé – sboristé kladou lidovou hudbu v souladu s odpověďmi celého zkoumaného vzorku na druhé místo.

Graf 42. Relativní četnost zastoupení lidové hudby ve výuce (učitelé – sboristé x celkový vzorek respondentů)

V problematice používání **zpěvníků** se tato skupina mírně liší od ostatních respondentů: 112 učitelů, zabývajících se ve volném čase sborovým zpěvem, odpovědělo, že používá zpěvníky. Jedná se o 91,1 % učitelů z této skupiny; z celkového počtu respondentů byla stejná odpověď zaznamenána jen v 84,7 % případů. Nejčastějším používaným zpěvníkem je *Já písnička / Já & písnička*⁷⁹; reagovalo tak 95 učitelů ze 112. Z dalších odpovědí se vícekrát objevily zpěvníky Jaroslava Uhlíře a Zdeňka Svěráka a zpěvníky *Písnička I a II*⁸⁰. Pouze sedm respondentů z této skupiny odpovědělo, že používá buď výhradně, či ve spojení s jiným zpěvníkem písňové edice podle vlastního výběru a jedenkrát se objevila specifikace „lidové písně“ (ovšem znovu ve spojení s Uhlířem/Svěrákem a **písničkami z pohádek**). U používání zpěvníků žáci obvykle učitelé odpovídali podobně.

Otázka č. 4 byla zaměřena na **poměr zastoupení lidové a populární písně ve výuce**. I zde jsou výsledky srovnatelné s celkovým vzorkem, byť hovoří mírně ve prospěch lidové hudby. Na otázku vůbec neodpovědělo 1,6 % učitelů – sboristů, v celku to bylo 1,7 % **respondentů**. Jen nepatrný rozdíl nastal u možnosti „vyrovnaný poměr“: učitelé – sboristé tak odpovídali ve 40,7 % případů, celkový soubor ve 41,3 %. „Moderní píseň převažuje“ zvolilo 34,1 % učitelů – sboristů (celek 36,6 %), kdežto „lidová hudba převažuje“ zvolilo naopak 23,6 % těchto učitelů, zatímco v celku to bylo jen 20,4 %.

⁷⁹ *Já, písnička: pro 1.-4. třídu: zpěvník pro žáky základních škol*. 1. díl. Cheb: Music Cheb, 1993.

Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol: pro 5.-9. třídu. 2. díl. Cheb: Music Cheb, 1993.

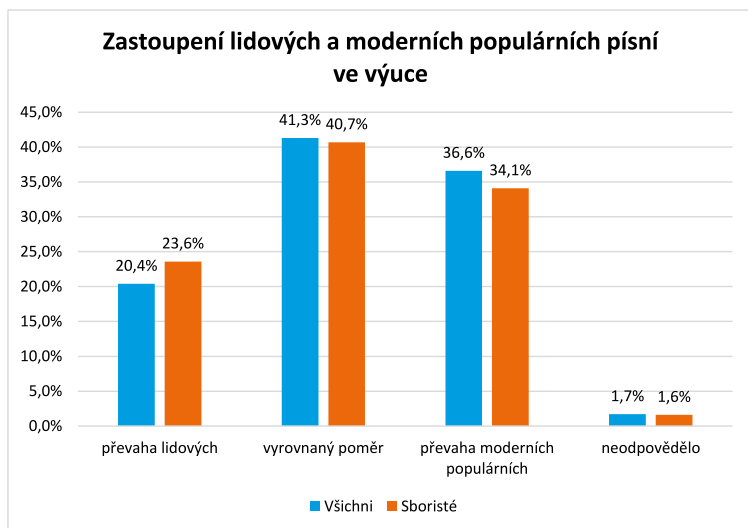
Já, písnička: zpěvník pro žáky středních škol. III. díl. Cheb: Music Cheb, 1995. ISBN 80-85925-03-6.

Já & písnička: zpěvník pro žáky středních škol. 4. Cheb: G & W, 2008. ISBN M-706509-66-2.

Já & písnička: zpěvník pro žáky základních škol. 5. Cheb: G + W, 2013. ISBN 979-0-706509-91-4.

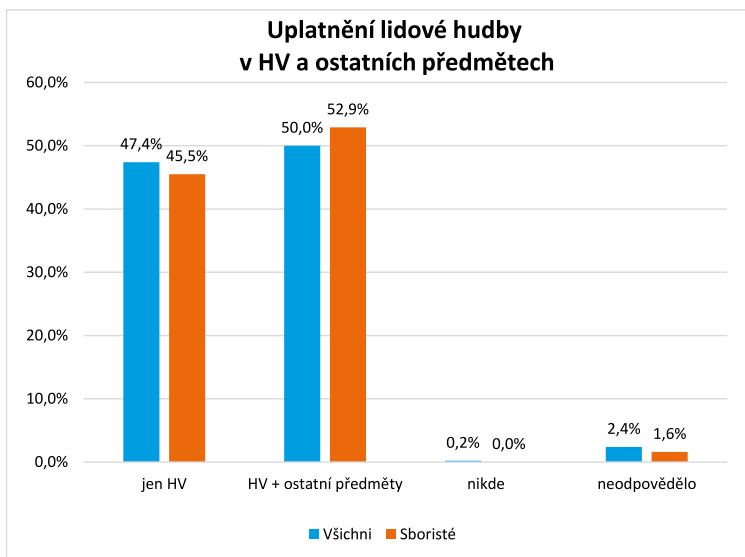
⁸⁰ SVOBODOVÁ, Markéta a Bohumil POLÍVKA. *Písnička: zpěvník pro I. stupeň základní školy*. 1. Praha: Ottovo nakladatelství, 1999. ISBN 80-7181-303-6.

SVOBODOVÁ, Markéta a Bohumil POLÍVKA. *Písnička: zpěvník pro II. stupeň základní školy*. 2. Praha: Cesty, 2000. ISBN 80-7181-414-8.

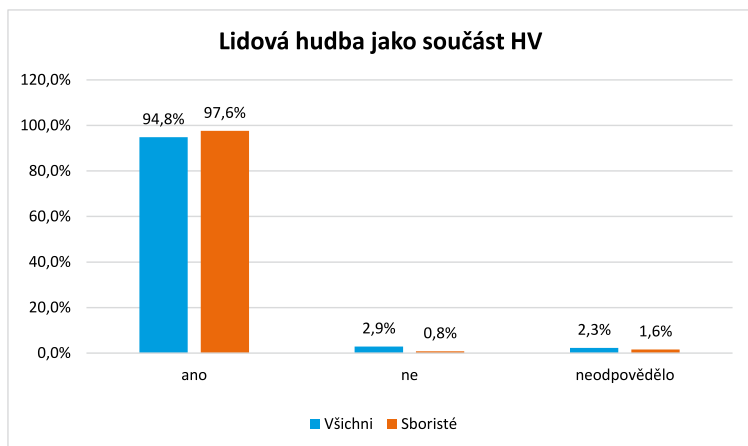
Graf 43. Relativní četnost zastoupení lidových a moderních populárních písní ve výuce (učitelé – sboristé x celkový vzorek respondentů)

Dále nás zajímala otázka, zda učitelé **uplatňují lidovou píseň** jen v hodině hudební výchovy, nebo i **v dalších předmětech**. Při srovnání výsledků mezi skupinou učitelé – sboristé a všichni respondenti jsme dospěli k závěru, že učitelé – sboristé mají nepatrně větší tendenci uplatňovat lidovou hudbu napříč vyučovacími předměty. Odpověď „lidovou píseň uplatňuji jen v hodinách HV“ dalo 45,5 % učitelů – sboristů (v celku 47,4 %). K aplikaci lidové písně také v ostatních předmětech se přihlásilo 52,9 % učitelů – sboristů (průměrná hodnota u všech respondentů činila 50,0 %). Tito učitelé nejčastěji uváděli, že lidovou píseň využívají v českém jazyce, dále prouce a vlastivědných předmětech, výuce cizích jazyků atd. Situace je obdobná také u ostatních respondentů. **Rozdíly se očekávaně projevíly v tom, že učitelé – sboristé uplatňují lidovou píseň i ve sborovém zpěvu**. Na druhé straně tito vyučující uváděli méně často předmět výtvarná výchova, tělesná výchova atd. Žádný z učitelů – sboristů ne zvolil odpověď „lidové písně neuplatňuji vůbec“.

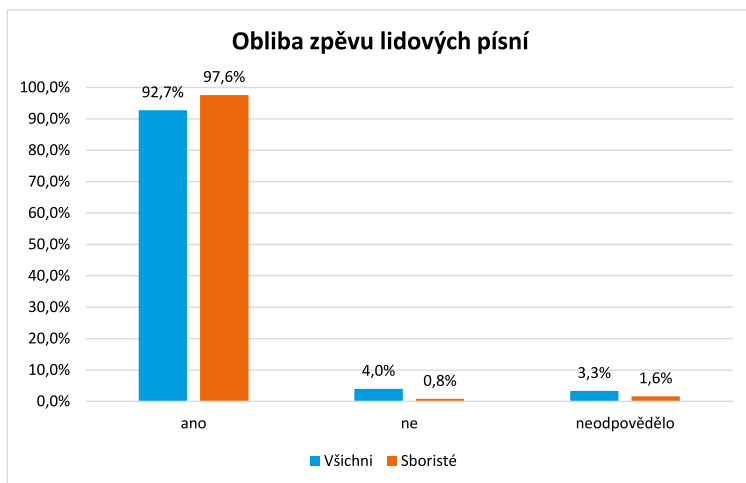
Graf 44. Relativní četnost uplatnění lidové hudby v HV a ostatních předmětech (učitelé – sboristé x celkový vzorek respondentů)

Ani v odpovědích na otázku č. 6, zda jsou **lidové písně vhodnou součástí hudební výchovy**, se učitelé – sboristé výrazně neodchylují od průměrné hodnoty v rámci celku: kladně odpovědělo 97,6 % (v celkovém vzorku 94,8 %), záporně pouze jediný respondent (v celkovém vzorku 17). Záporná odpověď je však v kontextu dalších odpovědí tohoto respondenta zarážející, patrně se jedná o omyl. Tento učitel totiž lidovou hudbu umístil na první místo mezi žánry, které ve výuce používá (otázka č. 1), poměr písní lidových a populárních označil za vyrovnaný a uvedl, že lidové písně používá i mimo hudební výchovu, byť nevedl, ve kterých předmětech. Na otázku č. 6 vůbec neodpověděli dva lidé (v celkovém vzorku 13).

Graf 45. Názory vyučujících na vhodnost lidové hudby ve výuce HV (učitelé – sboristé x celkový vzorek respondentů)

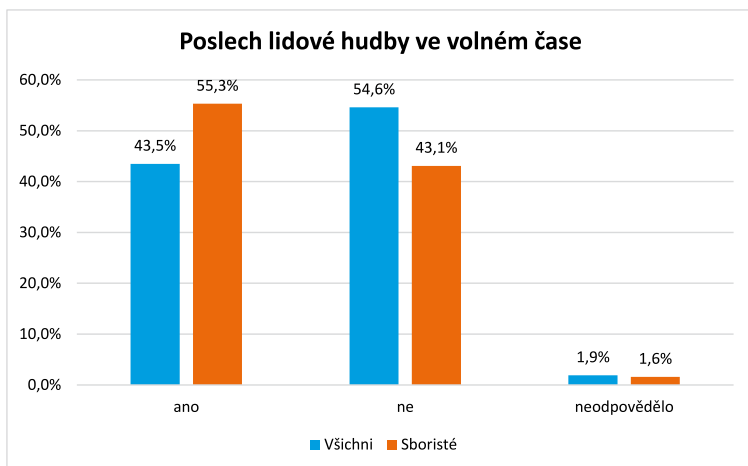
Obdobně jediná záporná odpověď se vyskytla i v otázce č. 7 zjišťující, zda učitelé sami **rádi zpívají lidové písně**. Zde je pravděpodobné, že tato odpověď byla záměrná. Respondent uvádí, že populární písně převyšují ty lidové a moderní populární hudba v jeho výuce zaujímá mezi jinými žánry první místo. V celkovém vzorku na tuto otázku záporně odpovědělo 23 učitelů. Na otázku neodpověděli dva z učitelů – sboristů (v celku 19) a kladně odpovědělo 120 učitelů – sboristů, tj. 97,6 %, zatímco v celkovém souhrnu to bylo 92,7 %.

Graf 46. Obliba zpěvu lidových písní (učitelé - sboristé x celkový vzorek respondentů)

Při výčtu oblíbených lidových písní se pak etnografický původ písně z části shodoval s rodištěm či pracovištěm učitele, mnohdy se však jednalo o **směs písní českých, moravských i slovenských**. Pokud respondent zasadil písně do etnografického regionu (např. uvedl písně valašské, slovácké apod.), pak tato preference obvykle souvisela s původem respondenta.

Nejvýraznější rozdíly mezi skupinou učitelů - sboristů a **celým výběrovým souborem** nastaly v otázce **poslechu lidové hudby** ve volném čase (otázka č. 9). Lidovou hudbu poslouchá 55,3 % učitelů - sboristů, neposlouchá ji 43,1 % a neodpovědělo 1,6 %. To znamená, že je zde poměr vůči odpovědím celku přesně opačný: z celkového souboru lidovou hudbu poslouchá 43,5 %, neposlouchá 54,6 % (a neodpovědělo 1,9 %).

Graf 47. Poslech lidové hudby ve volném čase (učitelé – sboristé x celkový vzorek respondentů)

V otázce č. 10 byl zjišťován názor vyučujících na **význam lidové hudby** v dnešní době. Většina učitelů – sboristů se v tomto kontextu vyjádřila kladně. Mnohdy spatřovali její význam v podobě kulturního dědictví, upozorňovali na sepětí tradic a národní identity, poměrně často vyjadřovali i názor, že lidová hudba napomáhá základům hudebnosti. Dvakrát se objevila poznámka, že význam lidové hudby klesá, dva respondenti napsali, že je nutno ji předkládat mládeži moderní formou (například po vzoru skupin Hradišťan a Čechomor), dva učitelé uvedli, že má smysl ji propagovat v regionech, kde je lidová tradice dosud živá. V tomto případě se jednalo o respondenty, kteří žijí v pohraničí bez projevů folklorní tradice. Zde pak shledávají „násilné“ uplatňování lidové hudby za zbytečné. Jeden respondent považuje lidovou hudbu za vhodnou a prospěšnou specificky v období mladšího školního věku.

Souhrn poznatků

Mezi skupinou učitelů – sboristů a **odpověďmi celého výběrového souboru** jsme tedy ve většině oblastí nezjistili zásadní rozdíly. Odchylku pozorujeme v tom, že tito učitelé zpravidla na otázky důsledněji odpovídali, ve větší míře používají ve výuce zpěvníky (i když víceméně jen publikace Já, písnička). Největší odchýlení od celkového vzorku respondentů však byla u učitelů – sboristů očekávaně zaznamenána při zjišťování jejich zájmu o zpěv a poslech lidové hudby. V těchto aspektech byly kladné hodnoty nejvýraznější.

3.2.2.2 Učitelé, kteří se věnují nástrojové hře

Instrumentálními aktivitám se ve svém volném čase věnuje ještě větší množství respondentů; do výzkumného šetření přispělo 138 aktivních hráčů (tj. 23,8 %). Uplatňují se v nejrozmanitějších hudebních uskupeních nebo při různých příležitostech jako sólisté. Někteří uváděli hudební žánr nebo typ hudby, kterou provozují, jiní uvedli pouze hudební nástroje, na něž hrají. Několik vyučujících uvedlo, že působí nejen v **jedné hudební sestavě. 22 respondentů napsalo, že jsou aktivními instrumentalisty, ale z jejich odpovědí nebylo patrné, kterému hudebnímu žánru se věnují nebo na jaký hudební nástroj hrají.** Při vyhodnocování odpovědí jsme nahlíželi na získané údaje v rámci celé skupiny instrumentalistů a také podobností či rozdílů podle typů instrumentálních aktivit.

Na základě typu hudebního uskupení nebo žánru učitelé uvedli:

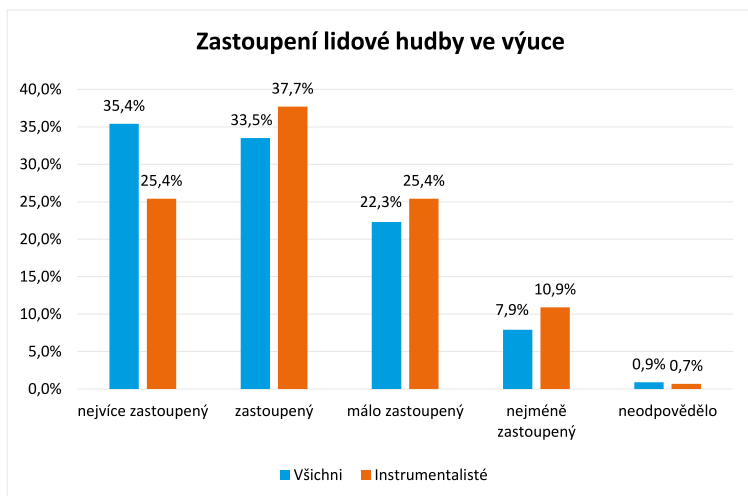
- aktivity ve folklorních muzikách (18 vyučujících)
- varhanickou činnost, aktivity v oblasti církevní hudby (14 dotázaných)
- činnost v symfonickém nebo komorním orchestru (13 učitelů)
- působnost v rockové hudbě (11 učitelů)
- ve folkové kapele (9 učitelů)
- v dechovém orchestru (8 dotázaných)
- v zábavní kapele (5 učitelů)
- v country muzice (5 učitelů)
- 3 dotázaní uvedli, že se věnují gotické a renesanční hudbě
- ojedinele byla uvedena činnost v akordeonovém souboru, big-bandu, jazzových sestavách, v bluesové, popové, metalové či keltské kapele

Pokud učitelé naznačili své hudební aktivity ve volném čase jenom typem nástroje, bylo zaznamenáno:

- nejpočetnější skupinou byli klavíristé (velkou část tvořili korepetitoři, jeden pianista hraje v baru); jednalo se o 19 vyučujících
- dále kytaristé (11 respondentů), houslisté a violisté (10 respondentů), hráči na flétnu, klarinet (10 respondentů)
- ojedinele se vyskytli hráči na bicí nástroje
- 4 učitelé se zmínili o svých aranžérských, popř. kompozičních aktivitách

- dva dotázaní se věnují muzikoterapii
- dva vyučující zmínili svou dirigentskou činnost nebo pozici vedoucího hudebního souboru

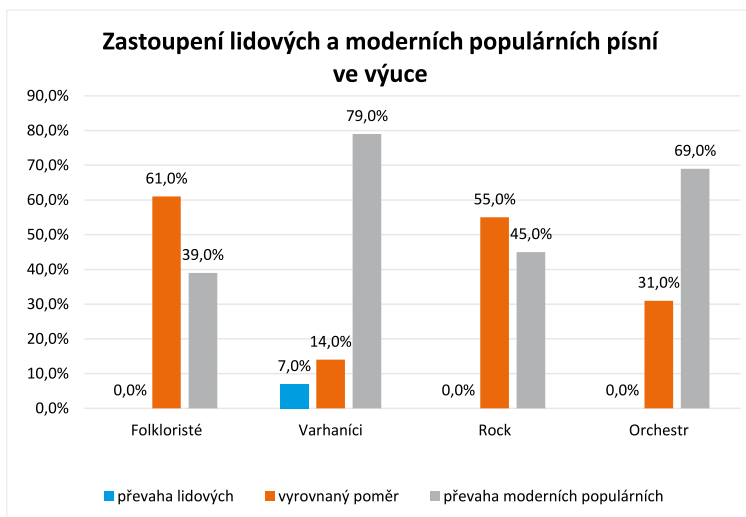
V první otázce, kde respondenti vyjadřovali **zastoupení lidové hudby ve výuce** v porovnání s ostatními nabízenými žánry (hudba vážná, jazzová a moderní populární), zařadilo 25,4 % učitelů – instrumentalistů lidovou hudbu shodně na první i **třetí místo, 37,7 % na druhé místo a 10,9 % na místo poslední** (0,7 % respondentů neodpovědělo). Průměrná známka pro lidovou hudbu v tomto vzorku tudíž byla 2,2. Z toho plyne, že také učitelé věnující se hře na nástroj, stejně jako učitelé – sboristé, v souladu s celkovým souborem kladou lidovou hudbu na druhé místo.

Graf 48. Relativní četnost zastoupení lidové hudby ve výuce (učitelé – instrumentalisté x celkový vzorek respondentů)

Při srovnávání dalších sledovaných údajů u **vyučujících, kteří byli rozdělení** na skupiny podle typu své hudební aktivity, jsme zaměřili pozornost na uskupení s nejpočetnějším zastoupením a žánrovou odlišností. V centru zájmu stáli učitelé, kteří se profilují jako folkloristé, učitelé aktivní v církevní hudbě (varhaníci), učitelé provozující rockovou hudbu a učitelé, kteří hrají v symfonickém nebo komorním orchestru.

Na otázku, jak jsou zastoupeny **lidové a populární písně ve výuce**, uvedlo 61 % folkloristů vyvážený poměr mezi oběma žánry, podle výpovědi zbývajících učitelů (39 %) moderní písně ve výuce převažují. Mezi varhaníky byly výsledky následující: necelých 7 % uvedlo, že v jejich výuce převažuje lidová píseň, u 14 % je poměr písní vyrovnaný a 79 % uvedlo, že převažují ve výuce moderní písně. Ze skupiny učitelů, kteří se jako aktivní hráči věnují rockové hudbě, 45 % z nich ve své výuce preferuje moderní písně a 55 % uvedlo, že je jejich poměr ve výuce rovnoměrný. V posledním sledovaném vzorku hudebníků, a to u hráčů v symfonickém nebo komorním orchestru, se dozvídáme, že 31 % z nich v hodinách hudební výchovy volí písně tak, aby jejich poměr byl vyvážený, a u 69 % převažují moderní písně.

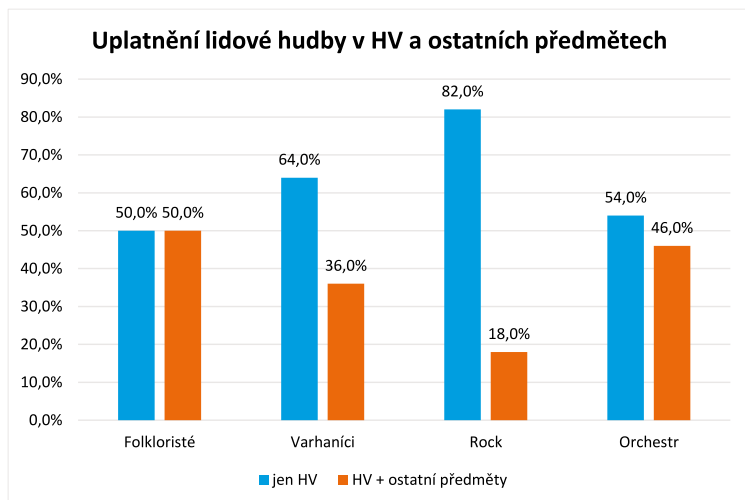

Graf 49. Relativní četnost zastoupení lidových a moderních populárních písní ve výuce (učitelé instrumentalisté – 4 skupiny)

S uplatňováním lidových písní ve výuce souvisí také otázka, zda s nimi učitelé pracují **jen v hudební výchově, nebo i v jiných předmětech**. Většina učitelů hrajících v orchestru (54 %) využívá lidovou píseň pouze v hudební výchově, zbývajíc část (46 %) ji zařazuje i do jiných předmětů. Ještě výrazněji byly tyto tendence zaznamenány u skupiny dotázaných učitelů – rockerů; 82 % z nich se věnuje lidové písni pouze v hodinách hudební výchovy, 18 % z nich je zařazuje i do ostatních předmětů. Rovněž varhaníci zařazují lidovou píseň převážně jen do výuky hudební výchovy (64 %), 36 % z nich ji uplatňuje také

v ostatních předmětech. U učitelů folkloristů byl procentuální poměr vyrovnaný, obě odpovědi získaly 50% zastoupení.

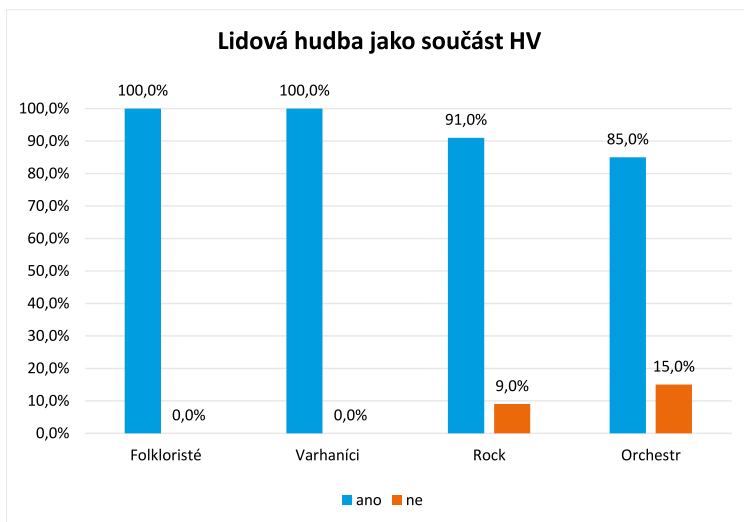
Pokud učitelé tento aspekt dál rozvedli, uváděli, že lidovými písněmi nejčastěji zpestřují výuku v českém jazyce, dějepisu nebo občanské výchově. Někteří zmiňovali anglický jazyk, výtvarnou výchovu nebo matematiku.

Graf 50. Relativní četnost uplatnění lidové hudby v HV a ostatních předmětech (učitelé instrumentalisté – 4 skupiny)

Na otázku č. 6, zaměřenou na **vhodnost lidových písní v současné výuce**, reagovala většina respondentů ve všech 4 skupinách kladně. Rozdíly v názorech podle vytčených skupin učitelů byly následující:

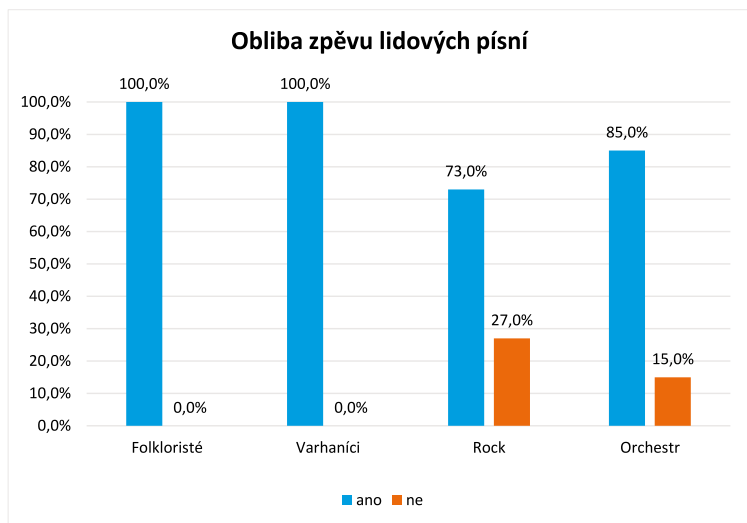
- o vhodnosti lidových písní v současné výuce jsou přesvědčeni všichni folkloristé a varhaníci
- záporný názor vyjádřilo 9 % z dotázaných rockerů a 15 % učitelů, hrajících v orchestru. Shodli se v tom, že lidová píseň do současné výuky hudební výchovy nepatří.

Graf 51. Názory vyučujících na vhodnost lidové hudby ve výuce HV (učitelé instrumentalisté – 4 skupiny):

Zájem učitelů o lidovou hudbu do jisté míry naznačují odpovědi na otázku, zda **zpívají rádi lidové písně**. Bylo zjištěno, že:

- všichni folkloristé a varhaníci odpověděli „ano“
- u skupiny učitelů – rockerů tak reagovalo 73 % respondentů, 27 % z nich vyjádřilo záporný postoj ke zpěvu lidových písní
- ve skupině učitelů hrajících v orchestru se negativně vyjádřilo 15 % respondentů

Graf 52. Obliba zpěvu lidových písní (učitelé instrumentalisté – 4 skupiny)

K otázce, **ktelé lidové písně rádi zpíváte**, se očekávaně nejčastěji vyjádřili učitelé – folkloristé (44 %). Většinou jejich odpovědi měly obecnou povahu a naznačovaly příklon k regionálnímu písňovému fondu. Vyskytovaly se zde např. odpovědi: „písně z Podluží“, „hanácké“, „chrudimský folklor“, „nejraději Dolňácko a Horňácko“, „regionální – lidové písně hlavně z regionu jižních a jihozápadních Čech“, „valašské a slovenské lidové písně“ apod. V žádné jiné skupině už respondenti regionální písně – kromě slováckých – neuváděli. Oblibu slováckých písní uvedlo 21 % varhaníků, 22 % folkloristů, 9 % rockerů a 15 % orchestrálních hráčů. Dále vyučující zmiňovali obecně písně moravské. Učitelé také mají v oblíbě písně od skupiny Čechomor nebo jmenovali lidové písně ze zpěvníků *Já, písnička / Já & písnička*. Konkrétní lidové písně byly uvedeny většinou jen u folkloristů, např. *A ja taka dziewočka*; *Číše sú to koně ve dvore*, nebo 2 písně romské *Nane Socha*, *O poštaris avel* a další. Učitelé nejčastěji uváděli, že lidové písně zpívají při posezení s přáteli, ve vinném sklípku, na oslavách a kulturních akcích, ve škole při výuce nebo doma pro sebe či pro své děti. Uvádíme několik příkladů výpovědí:

- „Vánoce, Velikonoce, vynášení smrtky, kácení máje atd.“
- „Někdy zpívám lidovky během výuky klasické HV, samozřejmě ve sboru na ZŠ tvoří lidovky většinu repertoáru, při výuce cimbálu také pracuji velmi často s lidovou písní (při hraní i zpíváme), na lidovkách stavím

učení se vícehlasu, např. v ženském sboru, který vedu. Spolupracuji s místními pěveckými sbory (v naší obci máme momentálně 5 pěveckých spolků) a samozřejmě nejraději zpívám v autě, koupelně a na rodinných a folklorních akcích.

- „Zřídka během hudební výchovy, častěji na různých akcích a oslavách.“
- „Při rozezpívání, při nácvičku kánonu či jednoduchého dvojhlasu. Při výuce hry na flétnu. Setkání s přáteli, pedagogy; oslavy - narozenin, ČR; v rámci církevního roku (Vánoce)...“
- „Doma při práci, když je mi veselo/smutno, dětem před spaním... Při vystoupeních s muzikou.“

Poslech lidové hudby nepatří většinou k vyhledávaným aktivitám učitelů. Pouze folkloristé (s výjimkou jednoho učitele) uvedli, že lidovou hudbu poslouchají ve volném čase. U varhaníků byly pozitivní i negativní odpovědi zastoupeny ve stejném poměru (50 % + 50 %). Lidovou hudbu ve volném čase neposlouchá podle výpovědí 72 % učitelů - rockerů, ještě větší četnost negativních odpovědí byla zaznamenána u učitelů - orchestrálních hráčů; 77 % z nich se poslechem lidové hudby nezabývá.

Názor vyučujících na **význam lidové hudby** v dnešní době byl jednoznačně (až na jednoho učitele) **kladný, a to napříč všemi skupinami učitelů** - instrumentalistů. Nejčastěji uváděli, že je to naše kulturní bohatství, a většinou víceméně vyjádřili, že nemají o životnosti lidové hudby pochybnosti. Někteří dokonce poznamenali, že je lidová píseň na vzestupu, a to i u mladé generace. Převážně takto odpovídali respondenti z oblastí, kde se folklorní tradice stále drží (jižní Morava, jižní Čechy, Valašsko, Slovácko). Optimistické vize zastupují např. výroky:

- „Lidová hudba - identita, duše národa. Velmi důležitá součást nejen v hudební výchově, ale v českém jazyku - kultura jazyka (nářečí). Lidovou hudbou se inspirovali hudební skladatelé, věřím, že i dnes je aktuální, je třeba s ní **umět zacházet, pracovat, měla by člověka provázet prakticky - od narození po smrt**. Jsou v ní vyjádřeny veškeré emoce, je v ní popsán život předků, od radostných událostí po smutek, žal, rituály. Na základě lidové hudby - písní - se výborně děti učí intonovat, neznám lepší metodu.“
- „Význam má v každé době, také dnes - pokud jí lidé rozumějí a **umí v ní hledat nejen krásu melodie, ale i moudrost a třeba i hu-**

mor našich předků. Nemám strach o omezenou životnost lidové hudby. Nemyslím si, že by přežívala jen díky lidovým souborům. Učitelé HV mají netušené možnosti: lid. píseň a lid. hudbu dětem zprotivit, nebo přesně naopak. Ne vše, co je vydáváno za lidovou hudbu, lidovou hudbou opravdu je. Člověk někdy nevěří vlastním očím a uším.“

K životnosti lidové písně jsou skeptičtější učitelé z velkých měst nebo oblastí, kde folklorní tradice nežijí. Svědčí o tom např. následující výpověď: *„Bohužel lidová hudba v dnešní společnosti upadá, hlavně u nás na severu Čech, proto se snažím, aby aspoň naši žáci znali několik lidových písní. Lidová hudba tvoří kořeny naší hudby. Každý by měl vědět, čím se bavili naše babičky a dědečkové, jak žili, jaké nosily kroje, jaké písně zpívali.“*

Podobné názory měly tuto podobu:

- *„Žiji a pracuji v oblasti bez folklorních tradic (dosídlené pohraničí) a historických kořenů. Je to znát. Občas si postesknou, proč nejsem na Valašsku, Slovácku, na Hané... Tam by to snad bylo snazší. Folklor, národopis - určitě! Ale asi jen tam, kde je to přirozené. Uměle to někam roubovat to asi není ono.“*
- *„Má. Ale v oblastech, kde folklorní hudba není součástí běžného života (Ostrava), velmi těžko oslovuje mladého člověka, nechápe ji jako základ své kultury.“*
- *„Lidová píseň má stále určité své nenahraditelné místo v **naší** společnosti. Málo se ale využívá její potenciál. Vše záleží na rodinném zázemí a oblasti, ve které jedinec žije. Nermalou roli hraje i škola, včetně mateřské. Když se vztah k lidové písni nepodchytí v útlém dětství, dohání se to pak těžko. V neprospěch lidové písně hraje i moderní hudba, která je velmi populární a díky internetu i lehce dostupná. Klíčovou roli má to, že se v rodinách a často ani ve škole nezpívá, což má za následek vzrůstající nezpěvnost společnosti. To v praxi znamená, že jedinec často nemá hlasovou dispozici, aby si lidovou píseň zazpíval. Je pro něj moc těžká. Proto raději sáhne po lehčí hudbě dnešních rádob zpěváků a raperů. Naštěstí alespoň u nás je ještě lidí milujících lidovou píseň stále dost. Zatím.“*

Negativní postoje k životnosti a významu lidové hudby nevyjádřilo mnoho učitelů, vyskytla se však např. tato tvrzení:

- „Význam asi má stejně jako v minulosti ústní lidová slovesnost, ale mě nijak neoslovuje, je pro mě z **hudebního hlediska nezajímavá (moc jednoduché, často se opakující motivy).**“
- „Nemá. Je to archaismus, lidé jim nerozumějí.“

Většina respondentů v souvislosti s **předkládáním hudebněfolklorního dědictví mládeži** uvedla, že pro vytváření pozitivního vztahu k lidové písni jsou důležité praktické hudební činnosti, tedy zpěv, hra na nástroje nebo tanec. Často se objevovaly i odpovědi, že láska k lidové hudbě se rodí v rodinách, kde se zpívá, a rodiče by měli doma s dětmi muzicírovat. Velký vliv na vztah k lidové písni vidí respondenti ve výuce od raného dětství, tzn. v mateřských školách nebo na prvním stupni. Uvádíme několik výpovědí učitelů:

- „Zpěvem lidových písní, výkladem o lidových zvycích a tradicích. Praktickou ukázkou lidových zvyků, nástrojů.“
- „Nabízím žákům písně líbivé, moderně upravené - Čechomor, se zajímavými texty...“
- „Nejde o to je cíleně vychovávat nějakým směrem. Jde o to jim nabídnout přehled a znalosti tak, aby si mohli sami vybrat.“
- „Tak, aby vnímali lidovou hudbu jako přirozenou součást našich kulturních tradic, aby si dokázali „lidovku“ zazpívat zahrát anebo na ni zatancovat. Největší vliv má ale bezesporu rodina.“
- „Děti by měly slyšet lidovky již od svých mamínek, rozvoj by měli podporovat ve školách a školách. **Měli bychom nabízet krajová specifika. Udržovat lidovou hudbu v povědomí tím, že ji nebudeme z učebního procesu vyřazovat.**“
- „Vlastním příkladem: zpěvem, hraním na nástroje, rytmikou, pohybem. Pokud učitel není zapálený, pak těžko může předávat něco, co mu není vlastní. Od jara do zimy se mohou lidové písně používat ve vystoupeních (např. vánočních, velikonočních aj.). Je to umění zaujmout dnešní mládež, výzva. Lidová hudba je nevyčerpatelný zdroj naší bohaté kultury, která je tak specifická, jedinečná, je to neocenitelné dědictví našich předků a **také nedoceneně.** Žel, učitelé neumí, nechťejí a často se bojí zpívat, vlastním příkladem motivovat, což je nezměrná škoda. Používání kánonů, quodlibetů aj. forem práce s lidovou písni, to je zážitek, radost, zábava.“
- „Hlavním a důležitým je zpěv v rodině.“

Závěry

Analýza výpovědí 579 učitelů hudební výchovy v českých základních školách, gymnáziích a středních pedagogických školách přinesla dílčí poznatky o postoji pedagogů k hudebněfolklornímu dědictví, míře a způsobu uplatňování lidové hudby ve výuce a jejich zkušenostech v této výchovně-vzdělávací oblasti. I když zvolená výzkumná technika (on-line dotazník) neumožňuje proniknout příliš do hloubky problému, snažili jsme se nahlížet na zachycená fakta z různých úhlů. Nejdříve byly jednotlivé údaje sledovány z hlediska celkového vzorku respondentů, v další fázi byly tytéž elementy posuzovány v rámci dílčích skupin učitelů, vybraných podle stanovených předpokladů. Očekávali jsme, že na základě shledaných analogií či diferencí se podaří vytvořit plastičtější obraz o aplikaci lidové hudby do výuky.

Pro potřeby hodnocení byly stanoveny dvě základní a dílčí hypotézy, které byly ověřovány v průběhu interpretace výsledků výzkumu. Základní předpoklady se dotýkaly významu lidové hudby jako součásti národního kulturního dědictví a postojů učitelů k této problematice z hlediska jejich pedagogické praxe. Dílčí premisy směřovaly do oblasti vlivů působících na uplatňování lidové hudby ve výuce. Hlavní pozornost byla zaměřena na učitele, neboť jeho osobnost v procesu výchovy a vzdělávání je klíčová. Zvláště v oblasti tradiční lidové kultury, jejíž projevy se dnešní mládeži – vzhledem k dynamickým proměnám ve společnosti – víceméně vzdalují, je zapotřebí cílevědomé výchovy v institucionalizované podobě. Na tento požadavek dlouhodobě upozorňují odborníci nejen z okruhu etnologických disciplín, ale také kulturní a hudební historie, estetiky a hudební pedagogiky.

1.

Ve výchovně-vzdělávacím procesu záleží především na odborných a pedagogických schopnostech učitele, jeho osobních vlastnostech (včetně vztahu k žákům), ale také na zájmu o dostupné poznatky v rámci daných oborů. Tato zainteresovanost se vyvíjí na základě vnitřních i vnějších vlivů, které napomáhají procesu působících při vytváření názorů a postojů. Při sledování míry a způsobu aplikace lidové hudby do výuky byla stěžejní základní otázka, jaký spatřují učitelé význam v lidové hudbě, jak se dívají na její živostnost s ohledem

na kulturní vývoj současné společnosti (v dotazníku otázka č. 10). Posuzování tohoto jevu napomohla v obecné rovině verifikace první hlavní hypotézy (HH 1): **Učitelé hudební výchovy si uvědomují význam českého hudebně-folklorního dědictví pro rozvoj osobnosti žáků, kulturně-společenského života i pedagogické činnosti. Jsou přesvědčeni o jeho kulturních hodnotách a výchovně-vzdělávacím potenciálu.**

S tímto předpokladem je těsně spojena druhá hlavní hypotéza (HH 2): **Učitelé hudební výchovy zařazují lidovou hudbu do výchovně-vzdělávacího procesu, třebaže dnešní žáci nepřijímají spontánně tuto oblast příliš příznivě.**

Na podkladě získaných informací bylo prokázáno, že většina dotazovaných vyučujících je přesvědčena o pozitivních hodnotách lidové hudby. K její životnosti a významu se vyjádřilo 92,1 % respondentů (533 učitelů). Pouze tři vyučující uvedli opačný názor, u 13 učitelů byla zaznamenána nejednoznačná odpověď. Kladné názory pedagogů obsahovaly aspekty zdůrazňující význam lidové hudby z hlediska kulturního vývoje, pedagogické praxe i potřeb současné mládeže. Mezi reakcemi učitelů se objevily např. výroky:

- „*lidová hudba je základ národní hudební kultury*“;
- „*lidová hudba je spjatá s tradicemi, životem předků, národní identitou, slovesností a lidovou moudrostí, má význam pro vývoj osobnosti člověka*“;
- „*přináší s sebou hodnoty, které bychom měli zachovávat a předávat budoucí generaci*“;
- „*vyjadřuje sílu našeho národa, jehož zvyky a tradice by měli znát všichni lidé*“.

Někteří vyučující upozorňovali na význam lidových písní pro hudební vzdělávání a lásku k hudbě.

Tato poměrně zřetelná jednoznačnost v pozitivních názorech učitelů na význam lidové hudební tradice neplatila v druhé části otázky, zaměřené na její životnost. Domníváme se však, že sledování tohoto aspektu neovlivňuje celkový obraz postojů učitelů k významu lidové hudby. Má spíše doplňující charakter - např. pro etnologické bádání, může však v aplikované podobě pomoci také hudební pedagogice. Při analýze názorů na životnost lidové hudby byl zaznamenán přibližně stejný podíl skeptických i optimistických pohledů. Do okruhu nepříznivých vlivů řadili učitelé např. působnost médií, zprostředkovávajících často pokřivenou představu o lidové hudbě, absenci zpěvnosti

v rodinném prostředí, malou oblibu lidových písní u **mladé generace a s ní související** potíže se zařazováním lidových písní do školní hudební výchovy. Mezi učiteli se vyskytly názory, že jedním z důvodů, proč mládež neuznává hodnoty folklorního fondu, je to, že nerozumí obsahu písní.

Optimistické náhledy na životnost lidové hudby reflektovaly naopak pozitivní zkušenosti při konfrontaci lidové písně se žáky. Někteří vyučující poukazovali na příznivý vliv folklorních projevů v oblastech s živou lidovou tradicí. Jiní spatřují možnosti oživení lidové hudby v **její popularizaci třeba i prostřednictvím** nejrůznějších úprav odpovídajících kulturním potřebám dnešní mladé generace. **K tomuto způsobu přibližování lidové hudby mládeži měli ale z hlediska ztráty autentičnosti někteří učitelé kritické** výtky.

S názory učitelů na význam lidové hudby ve školním vyučování do jisté míry souzní i reakce na otázku:

- „Myslíte si, že lidové písně jsou vhodnou součástí současné výuky HV?“ (otázka č. 6) Téměř 95 % učitelů vyjádřilo přesvědčení o vhodnosti folklorních projevů v hudební výchově. Opačný názor byl zaznamenán u 3 % dotazovaných; podle jejich výpovědí jsou lidové písně pro žáky zastaralé, nezajímavé a nevhodné.⁸¹
- „Jak byste vychovával/a v oblasti lidové hudby dnešní mládež?“ (otázka č. 11). Svá doporučení vyjadřující pedagogický optimismus sdělilo 85 % respondentů.⁸² Například jeden z vyučujících na gymnáziu v jižních Čechách se trefně vyslovil: „*Žádné „byste“ – děláme to každý den. Zpíváme a zpíváme – a snažíme se zpívat to, co jen tak v rádiu neuslyší. Hlavně ať slyší jeden druhého a mají z toho radost.*“

Zdůrazňování zpěvu jako efektivní metody, účinné v okruhu hudebně-folklorních aktivit ve škole, dokládají také výsledky analýzy, záměrně provedené s ohledem na typ aprobace učitelů. Zajímalo nás, zda se přitom neprojeví aspekt širšího uplatnění folklorního fondu, např. v rámci mezipředmětových vztahů. Učitelé byli rozdělení do 5 skupin: 1. vyučující na 1. stupni ZŠ, 2. učitelé českého jazyka a hudební výchovy, 3. učitelé cizích jazyků a hudební výchovy, 4. učitelé neaprobovaní pro hudební výchovu, 5. učitelé – absolventi konzervatoří a hudebních akademií. Jejich

⁸¹ Zbývající učitelé (2 %) na otázku neodpověděli.

⁸² Mezi odpověďmi se nevykytly žádné pochybnosti o smyslu výchovy v okruhu lidové hudby. Na otázku nereagovalo 15 % vyučujících.

doporučení se týkala poměrně stabilního okruhu činností, rozdíly byly zaznamenány pouze v relativní četnosti názorů (přehled doporučených aspektů je seřazen podle nejvyšší četnosti, současně vyjadřuje rozptyl v názorech):

1. zpěv písní	22–32,8 % vyučujících
2. obsah písní, práce s texty	12,6–26 % vyučujících
3. aktivity v raném věku (vliv rodiny, MŠ)	13,9–22,6 % vyučujících
4. zážitková forma (koncerty, vystoupení atd.)	9,7–23 % vyučujících
5. činnostní pojetí HV	9,7–19,4 % vyučujících
6. učitel jako vzor	4–15,9 % vyučujících
7. modernizace (technologie, aranžmá písní)	2,3–6,9 % vyučujících

Povšimneme-li si nejvýraznějších jevů, je evidentní, že požadavek péveckých aktivit dominoval ve všech skupinách vyučujících; přitom nejmenší četnost tohoto názoru byla zachycena u vyučujících ČJ-HV. Poměrně často učitelé upozorňovali na význam obsahu písní, práci s jejich textem. Tento požadavek zazníval nejvýrazněji u vyučujících – absolventů uměleckých škol a učitelů 1. stupně ZŠ. Naopak nebyl tak často uváděn učiteli jazyků, přestože zejména v rámci českého jazyka a literatury lze uplatňovat širokou škálu vzájemných souvislostí a **mezipředmětových poznatků**. **Není překvapivé**, že pedagogové zdůrazňovali význam zařazování nejrůznějších hudebních aktivit, jejich názory zasahovaly také oblast motivace prostřednictvím kulturních zážitků na koncertech, vystoupeních apod. „Zážitkovou metodu“ nejčastěji doporučovali učitelé, kteří nejsou aprobováni pro obor hudební výchova. Podle vyučujících na 1. stupni ZŠ má být učitel i **ve folklorní oblasti** vzorem pro své žáky. Přestože se zaznamenaná doporučení v některých aspektech odlišovala, uvedené poznatky dokládají, že učitelé nepochybují o významu lidové hudby ve výchově a mají představy, jak se žáky v této oblasti pracovat a jak je zaujmout.

S ohledem na získané poznatky lze konstatovat, že hlavní hypotéza č. 1 – **Učitelé hudební výchovy si uvědomují význam českého hudebně-folklorního dědictví pro rozvoj osobnosti žáků, kulturně-společenského života i pedagogické činnosti. Jsou přesvědčeni o jeho kulturních hodnotách a výchovně-vzdělávacím potenciálu. – byla potvrzena.**

2.

Na otázku, do jaké míry a jakým způsobem jsou tyto postoje reflektovány v pedagogické praxi, lze odpovědět prostřednictvím analýzy výpovědí, které se dotýkaly míry zastoupení lidové hudby ve školní výuce, příslušných didaktických metod a prostředků. Tento okruh informací souvisí s oběma hlavními předpoklady, výsledky analýzy však můžeme uplatnit ve větší míře při ověřování druhé hlavní hypotézy (HH 2): **Učitelé hudební výchovy zařazují lidovou hudbu do výchovně-vzdělávacího procesu, třebaže dnešní žáci nepřijímají spontánně tuto oblast příliš příznivě.** Současně vycházíme z očekávání, že míra a způsob uplatňování lidové hudby ve výuce se u jednotlivých vyučujících liší. Proto byly verifikovány také obě dílčí hypotézy (DH 1–2), které vycházely z premisy o působnosti souboru vlivů podmiňujících přístupy učitelů k aplikaci lidové hudby do výuky:

1. **Přístup učitele k lidové hudbě a způsob její aplikace do výuky ovlivňuje životnost tradiční lidové kultury a folkloru v lokalitě působnosti, popř. rodiště učitele. (DH 1)**
2. **Na přístup učitele k lidové hudbě a způsob její aplikace do výuky má vliv typ jeho hudebních aktivit ve volném čase. (DH 2)**

Pro potřeby ověřování hypotéz byly k dispozici zejména poznatky o míře zastoupení lidové hudby ve výuce a uplatňovaných hudebních aktivitách ve folklorním okruhu.

• Míra zastoupení lidové hudby ve výuce (otázka č. 1)

Frekventovanost lidové hudby v předmětu hudební výchova byla posuzována na základě reakcí učitelů vyjadřujících poměr folklorního okruhu k jiným hudebním žánrům.⁸³ Podle nejvyšší relativní četnosti ve sledovaném souboru respondentů se lidová hudba vyskytovala na 2. místě. Tato tendence se jeví s ohledem na poznatky výzkumů z minulosti jako poměrně stabilní.⁸⁴ Odchytky podle jednotlivých skupin vyučujících nebyly

⁸³ Široké spektrum hudebních žánrů bylo pro podmínky výzkumu rozděleno na čtyři zastupující kategorie: vážnou, lidovou, moderní populární a jazzovou hudbu.

⁸⁴ Ke stejnému výsledku v oblasti lidové hudby jsme dospěli např. při výzkumu ve výuce hudební nauky v základních uměleckých školách. KUČEROVÁ, Judita, Terezie ČERTKOVÁ, Martina DVOŘÁKOVÁ, Hana HAVELKOVÁ, Renata HORÁKOVÁ, Alžběta HRBÁČOVÁ, Ondřej MUSIL, Radka NEPAUEROVÁ, František OSTRÝ, Markéta OTTOVÁ, Kristina RAFAILOV, Jaroslava RODIČOVÁ, Marek SEDLÁČEK, Markéta SZENDIUCHOVÁ, Pavel ŠURANSKÝ, Kateřina VAŠÍČKOVÁ a Zdislava VOBORNÁ ZÁLESKÁ. *Současné trendy hudebněteoretické výuky v základních uměleckých školách České republiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 99 ad.

velké. Z hlediska celkového vyhodnocení odpovědí byl však zaznamenán neblahý jev – moderní populární hudba se ocitla na 1. příčce v zastoupení hudebních žánrů ve výuce. Oblast vážné hudby byla učiteli odsunuta na 3. místo.⁸⁵

- **Uplatnění lidových písní rovněž mimo předmět hudební výchova** (otázka č. 5)

S problematikou začleňování lidových písní do výuky souvisela také otázka, zda je učitelé využívají i mimo rámec hudební výchovy. Odpovědi naznačovaly určité výkyvy: v rámci celkového vzorku respondentů bylo zaznamenáno, že vyučující zařazují lidové písně mimo výuku hudební výchovy také do jiných předmětů. Při rozboru odpovědí z hlediska typu hudebních aktivit pedagogů se ukázalo, že lidovou hudbu zařazují do výuky v širším měřítku nejčastěji učitelé – folkloristé, nepatrně ještě více učitelé – sboristé. Naopak vyučující zaměření na rockovou hudbu a varhaníci zařazují lidovou píseň převážně jen do hodin hudební výchovy. Toto zjištění odpovídá očekávání, že jistou roli v uplatňování lidové hudby ve škole hraje otázka typu hudební aktivity učitele. Tento faktor však nemusí být jediný, nezanedbatelný není ani typ aprobace učitele. Aplikace lidových písní i mimo hudební výchovu byla výrazná u pedagogů hudební výchovy a českého jazyka a vyučujících na 1. stupni ZŠ (zařazují písně do prvouky).

Tabulka 2

Uplatnění lidových písní v rámci i mimo předmět hudební výchovy

RESPONDENTI	JEN HV [%]	HV + OSTATNÍ PŘEDMĚTY [%]
všichni	47,4	50
sboristé	45,5	52,9
hráči v orchestru	54	46
roceři	82	18
varhaníci	64	36

⁸⁵ Výzkumy z minulých let (kromě šetření v ZUŠ) ukazují, že moderní populární hudba zaujímá – na úkor vážné hudby – výrazné místo v hudební výchově.

• **Míra zastoupení lidových a moderních populárních písní ve výuce**
(otázka č. 4)

V souvislosti s interpretačními aktivitami žáků ve výuce nás zajímal poměr zastoupení lidových a moderních populárních písní. Poznatky z pedagogické praxe, minulých výzkumů i současného šetření vypovídají o poměrně časté převaze moderních populárních písní ve výuce nad lidovými, zvláště u starších žáků. Tento jev někteří vyučující označovali jako nepříznivé východisko pro vlastní účinnou aplikaci lidové hudby v případě, že předchozí učitel se žáky zmíněný žánr zanedbával. Jiní upozorňovali, že se jedná o častý úkaz, který je důsledkem různých neblahých vlivů.

Tabulka 3

Zastoupení lidových a moderních populárních písní ve výuce

ZASTOUPENÍ LIDOVÝCH A POPUPÁRNÍCH PÍSNÍ	VŠICHNI [%]	SBORISTÉ [%]	INSTRUMENTALISTÉ [%]
převaha lidových písní	20,4	23,6	-
vyrovnaný poměr	41,3	40,7	61
převaha populárních písní	36,6	34,1	39
neodpovědělo	1,7	1,6	-

• **Aktivity uplatňované v souvislosti s lidovou hudbou** (otázka č. 2.a)

Struktura aktivit v hudební výchově se proměňuje s ohledem na didaktické cíle, věk, dovednosti a potřeby žáků a do jisté míry i schopnosti a zaměření učitele. V oblasti lidové hudby byla podle výpovědí učitelů zaznamenána následující četnost jednotlivých hudebních aktivit (seřazeno podle největšího počtu výskytu):

1. zpěv písní	97,6 %
2. instrumentální aktivity (doprovod písní či jiné hudební úkoly spojené s písní)	89,2 %
3. hudebně-pohybové aktivity spojené s písní, tanec	63,9 %
4. výklad	58,0 %
5. poslech písní	54,9 %

Podle očekávání se ukázalo, že lidová hudba je v rámci předmětu hudební výchova uplatňována v podobě praktického muzicírování. V okruhu interpretačních aktivit se nejčastěji využívá zpěvu písní, jejich instrumentálního doprovodu či pohybových aktivit. Naopak poslech představuje nejméně používanou činnost ve folklorním okruhu. Tyto tendence ve výuce byly stejné – bez ohledu na životnost lokální tradice, typ hudební aktivity učitele i jeho aprobaci. Odpovídá to i zjištění, že poslech lidové hudby není obecně příliš vyhledáván ani učiteli, i když mezi skupinami respondentů byly shledány diference. Přehled o relativní četnosti nabízí následující tabulka:

Tabulka 4

Poměr vybraných aktivit uplatňovaných v souvislosti s lidovou hudbou

RESPONDENTI	ZPĚV PÍSNÍ [%]	POSLECH PÍSNÍ [%]
všichni	92,7	43,5
jižní Čechy	82	43,6
Slovácko	93	63
Valašsko	97	51,7
Haná	93,5	47,8
sboristé	97,6	55,3
folkloristé	100	100
varhaníci	100	50
rockeri	73	28
hráči v orchestru	85	23

Z přehledu je zřejmé, že očekávané byla nejvyšší četnost zaznamenána u učitelů, kteří jsou folklorně činní. V pořadí dále následovali vyučující ze Slovácka, učitelé zabývající se pěveckými aktivitami ve sboru, až potom se zařadili respondenti z dalších etnografických regionů. Nejméně vyhledávají lidovou hudbu k poslechu učitelé působící v rockových a orchestrálních uskupeních. Na druhé straně výpovědi učitelů o jejich folklorních pěveckých aktivitách byly vesměs příznivé. V tomto směru nebyly zaznamenány výrazné výkyvy z hlediska zastoupení regionů (nejvyšší hodnoty byly zjištěny u učitelů z Valašska, nejnižší z jižních Čech), ale spíše z hlediska typu hudebních aktivit. Oblibu

ve zpěvu lidových písní uvedli všichni učitelé – folkloristé a varhaníci, nejmenší četnost byla zachycena u učitelů – rockerů.

Oblast folklorního repertoáru učitelů se podařilo zachytit víceméně v obecné rovině. Jen část respondentů uvedla konkrétně své oblíbené písně. Nejčastěji učitelé uváděli regionální zastoupení písní, např. slovácké, valašské, „všechny z Podluží“, z jižních Čech apod., nebo jen jednoduše napsali „moravské, české a slovenské“. Pokud byly vyjmenovány písňové incipity, jednalo se o písně ze Slovácka, a to u všech respondentů bez ohledu na příslušnost k regionu. Učitelé z Valaška a jižních Čech jmenovali písně vlastního regionu méně často, ještě v menší míře se vyskytovaly ve výčtech respondentů z Hané. Někteří vyučující uváděli písně, které se tradičně vyskytují v učebnicích hudební výchovy nebo nejpoužívanějších zpěvnících (včetně folkové nebo zlidovělé produkce); dětské písně typu *Skákal pes, Já do lesa nepojedu* apod. byly rovněž uvedeny, ale v menší míře.

Z výpovědí učitelů jednoznačně vyplývá, že ve výuce nepoužívají (až na ojedinělé výjimky) písňové sbírky nebo regionální zpěvníky. Nejčastějšími zpěvníky ve školách jsou publikace *Já, písnička nebo Já & písnička* vydané chebským nakladatelstvím Music Cheb nebo G + W, které obsahují písně různých hudebních žánrů, každý z nich je zastoupen výběrovým souborem písní. Folklorní základna pěstovaná ve školách se stále zužuje. Ba o to výrazněji, přihlídneme-li k faktu, že u více než třetiny učitelů (37 %) zaznívá v hodinách hudební výchovy převážně moderní populární hudba. A otázkou zůstává, nakolik tato informace od učitelů odpovídá reálné praxi. Tomuto zjišťování by jistě napomohlo zapojení dalších výzkumných metodických postupů a technik, jako jsou například vlastní pozorování, rozhovory s učiteli, žáky, testování atd.

Vycházíme-li z analýzy odpovědí v dotaznících, lze konstatovat, že v oblastech s živými projevy lidové tradice se neprokázaly výrazně lepší tendence v uplatňování folklorního fondu ve výuce, typu hudebních aktivit a užívání regionálních hudebních materiálů. Jisté diference byly zřejmé při zjišťování, zda se v repertoáru učitelů objevují písně vlastního regionu (tento aspekt může hrát roli při pedagogické aplikaci). Tato vazba byla nejvíce prokázána na Slovácku, méně v dalších sledovaných regionech.

Větší výkyvy v odchylkách byly shledány v odpovědích učitelů, kteří byli seskupeni podle typu jejich hudebních aktivit ve volném čase. K folklornímu dědictví přistupovali (podle našeho očekávání) lépe učitelé působící ve folklorních souborech a cimbálových muzikách. Těchto respondentů však bylo ve výzkumu minimum (13 vyučujících). Nebyli ovšem jediní, u nichž jsme

zaznamenali výrazně pozitivní hodnoty. Byly zachyceny také u vyučujících, kteří se věnují ve volném čase aktivitám v pěveckém sboru. Tato skupina byla daleko početnější, jednalo se o 123 učitelů, tedy více než pětinu respondentů zapojených do výzkumu.

Na podkladě zjištěných údajů lze konstatovat, že dílčí hypotézu č. 1 – **Přístup učitele k lidové hudbě a způsob její aplikace do výuky ovlivňuje životnost tradiční lidové kultury a folkloru v lokalitě působiště, popř. rodiště učitele. – nelze jednoznačně potvrdit ani vyvrátit.**

Dílčí hypotéza č. 2 – **Na přístup učitele k lidové hudbě a způsob její aplikace do výuky má vliv typ jeho hudebních aktivit ve volném čase. (DH 2) – byla potvrzena.**

Lidová píseň a instrumentální hudba je významnou součástí české národní kultury a navzdory proměnám společenského života tvoří stále důležité didaktické východisko ve školní hudební výchově. Žáci prostřednictvím lidové písně rozvíjejí své hudební dovednosti, schopnosti, a pokud jsou na její hudební struktuře demonstrovány určité hudební elementy, získávají nové poznatky. Folklorní fond však nabízí daleko širší možnosti uplatnění ve výchovně-vzdělávací sféře. Jeho posláním není jen sloužit výlučně hudebnědidaktickým cílům – tak, jak je většinou ve školním prostředí běžné (pokud se zařazení lidových písní do výuky uskuteční). Jestliže se žáci ve vyučovací hodině zabývají lidovou písní, zůstává tento úkol vesměs v interpretační rovině.

Širší kulturní a výchovné zaměření, které tolik zdůrazňoval v souvislosti s uměleckými a estetickými aktivitami např. Otakar Hostinský,⁸⁶ není při práci s lidovou písní a hudbou uplatňováno. Problematická je otázka motivace, zejména v oblastech, kde tradiční lidová kultura a folklor prokazují minimální životnost, popř. tyto projevy chybí. Učitelům chybí nejen náměty, jak navodit citové pouto k písni, ale také jak mají svým žákům folklorní jevy předkládat. Mezi reakcemi vyučujících byl zaznamenán i následující výrok: „*Dcery, které jsou odmalička členkami dětského folklorního souboru, se písně naučí, odtančí, ale ve volném čase poslouchají výhradně současnou moderní hudbu. Ostatní děti jsou na tom podobně – s tím rozdílem, že se písně nenaučí a netančí.*“

⁸⁶ HOSTINSKÝ, Otakar. Umění a společnost. In *O umění*. Praha: Československý spisovatel 1956, s. 7-66.

V době převládajícího zájmu mládeže o moderní populární hudbu má motivace učitele a způsob aplikace lidové hudby do výuky zásadní význam. Příslibem zdárné realizace tohoto úkolu je především přístup učitele k danému tématu a skloubení didaktického cíle s potřebami žáků. Jeden z dotazovaných pedagogů se vyjádřil: „*Když žáci uvidí, že učitel má písně rád, poznají to a budou k tomu možná i někteří jinak přistupovat. Vychovávat mládež v oblasti lidové hudby pouze teoreticky je skoro nemožné nebo zbytečné. S žáky by se mělo zpívat, hrát a tancovat.*“

Jednou z cest, jak upoutat zájem mládeže o folklorní jevy, je využít přesahů lidové tradice do nejrůznějších oblastí lidského poznání a **prožitků**. Paralely lze nacházet v hudební sféře, literatuře, dějepise, výtvarné, dramatické a **taneční výchově, dále v předmětech zaměřených na kulturní historii, geografii, filozofii, etiku** atd. Široký rozměr působnosti duchovní lidové kultury je umožněn synkretičností jednotlivých projevů. Tato výchovná strategie, která je mj. také doporučována rámcovými vzdělávacími plány pro základní i střední školy, však přepokládá promyšlené postupy učitele pramenící z jeho odborné a metodické erudice a permanentního zájmu o vzdělávání.

Třebaže se o roli folklorního fondu v hudebním vzdělávání hovoří s větší či menší intenzitou přibližně už jedno století, v současné školní praxi je jeho účinnost většinou dána jen hudebnědidaktickými cíli. Za mnohé pedagogy, kteří nahlízejí na lidovou hudební tradici v širší výchovné dimenzi, hovoří výrok: „*lidová hudba, lidové písně, to je melodický základ, krásné rozebíratelné texty s příběhy, jsou to naše (bez patosu) kořeny.*“

Summary

The presented monograph reflects the findings of the specific research project *Folk Song in Music Education at Primary and Secondary Schools in the Czech Republic* (MUNI/A/1423/2018), carried out by a **team of academic staff and students** of the doctoral program of the Department of Music at the Faculty of Education, Masaryk University. The research follows a series of research projects of the department in a **continuous logical sequence**. **This year, attention was focused** on the area of music education in primary and general secondary schools again, as was the case in most research projects conducted by the Department of Music until 2017. For the first time, the focus of the research team was solely on the application of folk music to school education.

Folk song and instrumental music form an organic part of national culture and are still regarded by experts as an important didactic basis. It permeates music education at elementary, partly also secondary schools and specialized instrumental or singing education at elementary art schools. Due to the influence of multilayered cultural expressions and the influence of multimedia means, however, the question of how to present the musical and folklore heritage to school youth is now more prominent. The personality of a teacher plays an important role in the process of presenting and passing on values of folk music and the song collection of our ancestors to young people.

The main object of the research was to investigate the current trend in the application of folk music in music education at primary and partially secondary schools in the Czech Republic, to gain knowledge about the attitudes of teachers to the music and folklore heritage and how to apply it to teaching. The evaluation of the on-line questionnaire included answers of 579 respondents from the ranks of primary school teachers, grammar schools, and secondary schools of education.

Both primary hypotheses were confirmed. Teachers of music education realize the importance of Czech musical-folklore heritage for the development of pupils'/students' personalities, cultural and social life and pedagogical activities. They are convinced of its cultural values and educational potential. Music teachers include folk music in the educational process, although today's pupils do not accept this area spontaneously. Similarly, the first partial hypothesis (the teacher's approach to folk music and the way of its application to teaching is influenced by the type of teacher's musical activities in his/her free time) was

confirmed. The second partial hypothesis (the teacher's approach to folk music and the way of its application to the education are affected by the life of traditional folk culture and folklore in teacher's locality or the birthplace of the teacher) was not possible to unequivocally confirm or refute.

Folk song and instrumental music is an important part of Czech national culture and, despite the changes in social life, it still constitutes an important didactic basis in school music education. Through folk songs, pupils/students develop their musical skills and abilities, and if certain musical elements are demonstrated on their musical structure, they gain new knowledge. However, the folklore collection offers much broader possibilities of application in the educational sphere. Its mission is not only to serve exclusively musical-educational goals – as it is usually the case in the school environment (if the inclusion of folk songs takes place).

At a time of youth's prevalent interest in modern popular music, teacher motivation and the way of folk music application to the educational process are crucial. One of the ways how to attract young people's interest in folklore phenomena is to use the overlaps of folk tradition into various areas of human knowledge and experience. Parallels can be found in the music sphere, literature, history, art, drama and dance education, as well as in subjects focusing on cultural history, geography, philosophy, ethics, etc. However, this educational strategy, which is also recommended by the Framework Educational Programs for primary and secondary schools, assumes a **thoughtful approach of the teacher** stemming from his/her professional and methodological erudition and permanent interest in education.

Prameny a literatura

- CRHA, Bedřich, Marek SEDLÁČEK, Michal KOŠUT, Taťána JURČÍKOVÁ a Markéta PRUDÍKOVÁ. *Výzkum hudebních preferencí vysokoškolské mládeže*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 177 s. ISBN 978-80-210-6103-3.
- CRHA, Bedřich, Taťána JURČÍKOVÁ a Markéta PRUDÍKOVÁ. *Výzkum využití multi-mediálních technologií v hudební výchově na středních školách*. Teoretické reflexe hudební výchovy, Brno: Masarykova univerzita, 2011, roč. 7, č. 1, s. 1–295. ISSN 1803-1331.
- CRHA, Bedřich, Taťána JURČÍKOVÁ a Markéta PRUDÍKOVÁ. *Výzkum využití multi-mediálních technologií v hudební výchově*. Teoretické reflexe hudební výchovy, Brno: Masarykova univerzita, 2010, roč. 6, č. 1, s. 1–288. ISSN 1803-1331.
- ČENČÍKOVÁ, Olga. Folklorismus jako optimální východisko poslechové výchovy. In *Musica viva in schola XV*. Brno: PdF MU, 1999, s. 25–33.
- ČURILLOVÁ, Andrea. *Ludová pieseň na hodinách hudobnej výchovy na Slovensku*. Brno, 2018. Diplomová práce, Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.
- DVORNÍK, Petr. *České a slovenské hity 20. století*. 5. díl. Cheb: G + W, 2001. ISBN M-706509-25-9.
- DVORNÍK, Petr. *České a slovenské hity 20. století*. 4. díl. Cheb: G + W, 2001. ISBN M-706509-24-2.
- DVORNÍK, Petr. *České a slovenské hity 20. století*. 3. díl. Cheb: G + W, 2000. ISBN M-706509-23-5.
- DVORNÍK, Petr. *České a slovenské hity 20. století*. 2. díl. Cheb: G + W, 2000. ISBN M-706509-22-8.
- DVORNÍK, Petr. *České a slovenské hity 20. století*. 1. díl. Cheb: G & W, 2000. ISBN M-706509-21-1.
- FROLEC, Václav (ed.). *Dítě a tradice lidové kultury*. Lidová kultura a současnost, sv. 6. Brno: Blok, 1981.
- HAVELKOVÁ, Hana a Judita KUČEROVÁ. **Orff-Schulwerk approach as a student-engaging strategy in teaching music at primary (art) schools**. In *Konference EAS v Malmö*. 2019.
- HELPERT, Vladimír. K otázce našeho hudebního folkloru. In *Morava. Měsíčník pro život sociální, vědecký a umělecký*. Brno, 1925, roč. 1, s. 230–236.

- HERDEN, Jaroslav. *My pozor dáme a nejen posloucháme*. Praha: Scientia, 1997.
- HOLUBEC, Jiří, Jan PRCHAL, Vlasta REITTEREROVÁ, et al. *Nebojme se klasiky: desítka hitů ve snadných úpravách pro neomezený počet hráčů na libovolné nástroje*. Praha: Editio Bärenreiter Praha, 2007. ISBN M-2601-0399-3.
- HOLUBEC, Jiří a Jan PRCHAL. *Zpíváme a hrajeme: populární hudba ve škole*. Praha: Muzikservis, c1999. ISBN 80-86233-08-1.
- CHMELOVÁ, Lucie. *Využití vybraných lidových tradic na uherskohradištském Dolňácku ve výuce na 1. stupni ZŠ*. Brno, 2018. Diplomová práce, Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.
- JAGLOVÁ, Jindřiška. *Začínáme s hudební výchovou*: 1. ročník. [Díl 1]. 2. upr. vyd. Brno: Nová škola, c1998. ISBN 80-85607-65-4.
- JAHODA, Jaroslav a STŘELÁK, Miroslav. *Hudební výchova: učebnice pro 6. a 7. ročník zvláštní školy*. 1. vyd. Praha: SPN, 1986. 30, 27 volných listů.
- JAHODA, Jaroslav a STŘELÁK, Miroslav. *Metodická příručka k hudební výchově pro 6. a 7. ročník zvláštní školy*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. 124 s.
- JAHODA, Jaroslav a JURKOVIČ, Pavel. *Hudební výchova pro 8. ročník zvláštní školy*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 36 listů.
- JAHODA, Jaroslav a JURKOVIČ, Pavel. *Metodická příručka k hudební výchově pro 8. ročník zvláštní školy*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 84 s.
- JAHODA, Jaroslav, VÁŠOVÁ, Jana a RAJMON, Radko. *Metodická příručka k hudební výchově pro 4. ročník zvláštní školy*. 1. vyd. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1989. 141 s.
- JAHODA, Jaroslav, RAJMON, Radko a VÁŠOVÁ, Jana. *Metodická příručka k Hudební výchově pro čtvrtý a pátý ročník zvláštní školy*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989. 141 s. Metodické příručky k učebnicím. ISBN 80-04-21199-2.
- JAHODA, Jaroslav. *Hudební výchova pro 1.-3. ročník speciálních škol: metodická příručka*. 1. vyd. Praha: Septima, 1993. 64 s. ISBN 80-901446-8-3.
- JAHODA, Jaroslav. *Hudební výchova pro 4.-6. ročník speciálních škol: metodická příručka*. 1. vyd. Praha: Septima, 1993. 139 s. ISBN 80-85801-05-1.

- JAHODA, Jaroslav a NOUZA, Zdeněk. *Hudební výchova pro 7.-9. ročník speciálních škol: metodická příručka*. 1. vyd. Praha: Septima, 1994. 159 s. ISBN 80-85801-24-8.
- Já & písnička: zpěvník pro žáky základních škol*. 5. Cheb: G + W, 2013. ISBN 979-0-706509-91-4.
- Já & písnička: zpěvník pro žáky středních škol*. 4. Cheb: G & W, 2008. ISBN M-706509-66-2.
- Já, písnička: zpěvník pro žáky středních škol*. III. díl. Cheb: Music Cheb, 1995. ISBN 80-85925-03-6.
- Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol: pro 5. -9. třídu*. 2. díl. Cheb: Music Cheb, 1993.
- Já, písnička: pro 1.-4. třídu: zpěvník pro žáky základních škol*. 1. díl. Cheb: Music Cheb, 1993.
- KOŠUT, Michal, Marek SEDLÁČEK, Daniela TAYLOR, Pavel ŠURANSKÝ, Ondřej MUSIL, Alžběta HRBÁČOVÁ, Jaroslava RODIČOVÁ, Markéta OTTOVÁ, Kateřina SCHÖNOVÁ, Terezie ČERTKOVÁ, Radka NEPAUEROVÁ, František OSTRÝ, Martina DVOŘÁKOVÁ, Markéta SZENDIUCHOVÁ a Kristina RAFAILOV. *Využívání multimédií v hudební výchově na ZŠ a SŠ - stav v roce 2017*. Brno: Masarykova univerzita, 2017. ISBN 978-80-210-8850-4. <https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.M210-8884-2017>
- KUČEROVÁ, Judita, Terezie ČERTKOVÁ, Martina DVOŘÁKOVÁ, Hana HAVELKOVÁ, Renata HORÁKOVÁ, Alžběta HRBÁČOVÁ, Ondřej MUSIL, Radka NEPAUEROVÁ, František OSTRÝ, Markéta OTTOVÁ, Kristina RAFAILOV, Jaroslava RODIČOVÁ, Marek SEDLÁČEK, Markéta SZENDIUCHOVÁ, Pavel ŠURANSKÝ, Kateřina VAŠÍČKOVÁ a Zdislava VOBORNÁ ZÁLESKÁ. *Současné trendy hudebněteoretické výuky v základních uměleckých školách České republiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2018. 162 s. ISBN 978-80-210-9218-1. <https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.M210-9219-2018>
- KUČEROVÁ, Judita. Sondy do postojů dospívající mládeže k hudebnímu folkloru. In *Musica viva in schola XVIII*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 84-88. ISBN 80-210-3418-1.
- KUČEROVÁ, Judita. Zu den Einstellungen der Jugend zur Volksmusik. (Am Beispiel von manchen Orten in Mähren.). *Studia musicologica Academia e scientia-*

- rum Hungaricae*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 2003, roč. 44, 1-2, s. 137-146. ISSN 0039-3266. <https://doi.org/10.1556/SMus.44.2003.1-2.13>
- KUČEROVÁ, Judita. *Výchova k hodnotám hudebně folklorního dědictví ve školách (Sondy do postojů dospívající mládeže k hudebnímu folkloru. Rukopis disertační práce*. Brno: Masarykova univerzita, 2002.
- KUČEROVÁ, Judita. Lidové písně ve školním vyučování – utopie nebo kulturní a výchovná perspektiva? In *Musica viva in schola XVII*. Brno, 2001. s. 146-156. ISBN 80-210-2765-7.
- KUČEROVÁ, Judita. Postoje studentů brněnské Katedry hudební výchovy k lidové hudbě a písni. In *Musica viva in schola XVI*. Brno, 2000. s. 124-128. ISBN 80-210-2427-5.
- KUČEROVÁ, Judita. K problematice lidové písně a hudby ve školním vyučování. In *Folklor pro děti a děti pro folklor*. Strážnice, 2000. s. 154-159. ISBN 80-86156-36-2.
- KUČEROVÁ, Judita. K problematice vztahu městská mládež a lidová píseň. In *Musica viva in schola XV*. 1. vyd. Brno: Pedagogická fakulta MU, 1999. s. 34-38. ISBN 80-210-2166-7.
- Lidová píseň v hudební výchově na základních a středních školách v ČR. *MUNI: Masarykova univerzita* [online]. Brno, ©2020 [cit. 2020-11-05]. Dostupné z: <https://www.muni.cz/vyzkum/projekty/47109>
- LINHART, Radim. *Zpívánky*. Praha: Česká televize, 2006. Edice: Česká televize. ISBN 80-85005-67-0.
- MAREK, Vlastimil. *Hudba jinak*. Praha: Eminent, c2003. ISBN 80-7281-125-8.
- MLÁDEK, Ivan. Zpěvník: *Největší hity*. Praha: Fragment, 2008. ISBN 978-80-253-0565-2.
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. *MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [on-line]. Praha: MŠMT, 2020. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/ucebni-dokumenty>
- Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. *MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [on-line]. Praha: MŠMT, 2020. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/stredni-vzdelavani/ramcove-vzdelavaci-programy>
- RUSŇÁKOVÁ, Eliška. *Motivace žáků při výuce HV prostřednictvím tradiční lidové kultury a folkloru*. Brno, 2018. Diplomová práce, Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.

- RŮŽIČKOVÁ, Kateřina. *Začlenění lidové písně do hudební výchovy speciální třídy žáků integrovaných na běžnou ZŠ*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.
- SEDLÁČEK, Marek. Subject of Music Education at the Elementary Art Schools, Primary and Secondary Schools in the Czech Republic – from the perspective of teachers and students. In *7th EAS Conference/7th European ISME Regional Conference* in Malmö, Sweden, 2019.
- SEDLÁČEK, Marek. Lidová píseň jako jeden ze základních stavebních kamenů hudební výchovy nebo jako přežitek? In *Musica viva in schola XV*. 1. vyd. Brno: PdF MU, 1999. s. 9-12. ISBN 80-210-2166-7.
- SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. 2. vydání, přepracované a rozšířené. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2016.
- SEDLÁK, František. *Základy hudební psychologie*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990.
- SEDLÁK, František. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*, Praha: Supraphon, 1989.
- SEDLÁK, František a Rudolf SIEBR. *Didaktika hudební výchovy na prvním stupni základní školy: učebnice pro studenty pedagogické fakulty, studijní obor učitelství pro 1. stupeň základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.
- SEDLÁK, František a Rudolf SIEBR. *Didaktika hudební výchovy 1: na prvním stupni základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.
- SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy na druhém stupni základní školy: učebnice pro posluchače pedagogických fakult*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979.
- SEDLÁK, František. *Nové cesty hudební výchovy na základní škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977.
- SEDLÁK, František. *Hudební vývoj dítěte*. Praha: Supraphon, 1974.
- SVOBODOVÁ, Markéta a Bohumil POLÍVKA. *Písnička: zpěvník pro II. stupeň základní školy*. 2. Praha: Cesty, 2000. ISBN 80-7181-414-8.
- SVOBODOVÁ, Markéta a Bohumil POLÍVKA. *Písnička: zpěvník pro 1. stupeň základní školy*. 1. Praha: Ottovo nakladatelství, 1999. ISBN 80-7181-303-6.
- ŠEPLÁKOVÁ, Věra. *Folklórní povědomí a hudební vkus současných generací*. (Na pří-

- kladu vybraných lokalit Jihomoravského kraje.) In *Slovenský národopis*. Bratislava: SAV, 1984, roč. 32, s. 479–504.
- ŠEPLÁKOVÁ, Věra. Hudební kultura a vkus na současné podlužácké vesnici. In *Lidový tanec, píseň a hudba*. Sborník příspěvků z 12. etnomuzikologického semináře. Brno: Krajské kulturní středisko, 1983, s. 67–78.
- ŠEPLÁKOVÁ, Věra. O hudebním vkusu na Podluží. Na příkladu obce Prušánky, okres Hodonín. In *Slovácko*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum, 1983, roč. 25, s. 43–60.
- ŠILHAVÍKOVÁ, Michaela. *Postoj dospívajících k vybraným ukázkám lidové hudby*. Brno, 2018. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.
- TONCROVÁ, Marta. Úloha zpěvu a hudby v současné etnokulturní tradici. In *Vývojové proměny etnokulturní tradice*. Brno: Etnologický ústav AV ČR, 2008, s. 9–23.
- TONCROVÁ, Marta. Lidová píseň a hudební výchova z pohledu folkloristy. In *Lidová píseň a hudební výchova*. Olomouc: Hanex, 1997, s. 71–75.
- TONCROVÁ, Marta. Lidová píseň v učebnicích. In *Tradiční lidová kultura a výchova v Evropě*. Akademická Nitra 1994. Nitra, 1995, s. 30–35.
- TONCROVÁ, Marta. Formování zpěvnosti a písňového repertoáru školní mládeže v nově osídlené vesnici na jižní Moravě. In *Revoluční přeměny jihomoravského venkova*. Brno, 1981.
- TONCROVÁ, Marta. Písňový repertoár dětí na současné vesnici. In *Dítě a tradice lidové kultury*. Současný stav a proměny. Lidová kultura a současnost, svazek 6. Brno, 1980, s. 31–38.
- TYLLNER, Lubomír. Společenské a školní zpěvníky a jejich vliv na zpěvní repertoár české společnosti. In *Tradiční lidová kultura a výchova v Evropě*. Akademická Nitra 1994. Nitra, 1995, s. 15–21.
- UHLÍŘ, Jaroslav. *Zpěvník: Největší hity*. Praha: Fragment, 2008. ISBN 978-80-253-0666-6.
- VÁŇNOVÁ, Hana a Jiří SKOPAL. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. 2. aktualizované vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2007, s. 97
- VEJBOROVÁ, Petra. *Folklor ve výuce hudební výchovy na druhém stupni základních škol*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.
- Zaostřeno na ženy a muže – 2018. *Český statistický úřad* [on-line]. [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: czso.cz/csu/czso/3-vzdelani-zf37spb61c

Seznam grafů

<i>Graf 1.</i>	Velikost osídlení (počet obyvatel v místě školy)	25
<i>Graf 2.</i>	Věk respondentů	26
<i>Graf 3.</i>	Délka pedagogické praxe	27
<i>Graf 4.</i>	Vzdělání učitelů	27
<i>Graf 5.</i>	Vzdělání učitelů. kategorie - „jiné“	28
<i>Graf 6.</i>	Přehled aprobační učitelů vyučujících HV	29
<i>Graf 7.</i>	Aktivní hudební činnost učitele ve volném čase	30
<i>Graf 8.</i>	Zastoupení hudebních žánrů ve výuce	32
<i>Graf 9.</i>	Druhy hudebních aktivit v oblasti vážné hudby (odpovědi na otázku 2.a.)	33
<i>Graf 10.</i>	Druhy „jiných“ hudebních aktivit v oblasti vážné hudby (odpovědi na otázku 2.a.)	34
<i>Graf 11.</i>	Druhy hudebních aktivit v oblasti lidové hudby (odpovědi na otázku 2.b.)	35
<i>Graf 12.</i>	Druhy „jiných“ hudebních aktivit v oblasti lidové hudby (odpovědi na otázku 2.b.)	36
<i>Graf 13.</i>	Druhy hudebních aktivit v oblasti moderní populární hudby (odpovědi na otázku 2.c.)	37
<i>Graf 14.</i>	Druhy „jiných“ hudebních aktivit v oblasti moderní populární hudby (odpovědi na otázku 2.c.)	38
<i>Graf 15.</i>	Druhy hudebních aktivit v oblasti jazzové hudby (odpovědi na otázku 2.d.)	39
<i>Graf 16.</i>	Zastoupení lidových a moderních populárních písní ve výuce (odpovědi na otázku 4)	40
<i>Graf 17. a 18.</i>	Užívání učebnic učiteli a žáky (odpovědi na otázku 3.a.)	41
<i>Graf 19.</i>	Výčet učebnic používaných učiteli (odpovědi na otázku 3.a.)	44
<i>Graf 20.</i>	Výčet učebnic používaných žáky (odpovědi na otázku 3.a.)	46
<i>Graf 21. a 22.</i>	Užívání zpěvníků učiteli a žáky (odpovědi na otázku 3.b.)	53
<i>Graf 23. a 24.</i>	Užívání jiných učebních materiálů učiteli a žáky (odpovědi na otázku 3.c.)	54
<i>Graf 25.</i>	Druhy „jiných“ učebních materiálů pro učitele (odpovědi na otázku 3.c.)	56

<i>Graf 26.</i>	Argumenty pro využívání „jiných“ učebních materiálů učiteli (odpovědi na otázku 3.c.)	57
<i>Graf 27.</i>	Učební pomůcky pro žáky hmotné povahy (odpovědi na otázku 3.c.)	58
<i>Graf 28.</i>	Multimediální materiály a pomůcky pro žáky (odpovědi na otázku 3.c.)	59
<i>Graf 29.</i>	„Jiné“ učební materiály pro žáky (odpovědi na otázku 3.c.)	60
<i>Graf 30.</i>	Kladné stránky kategorie „jiné“ učební materiály pro žáky (odpovědi na otázku 3.c.)	61
<i>Graf 31.</i>	Lidové písně jako vhodná součást hudební výchovy (odpovědi na otázku 6)	62
<i>Graf 32.</i>	Uplatnění lidových písní v HV a mimo rámec předmětu (odpovědi na otázku 5)	62
<i>Graf 33.</i>	Uplatnění lidových písní v jednotlivých vzdělávacích předmětech (odpovědi na otázku 5.a.)	64
<i>Graf 34.</i>	Obliba zpěvu lidových písní (odpovědi na otázku 7)	65
<i>Graf 35.</i>	Poslech lidové hudby (odpovědi na otázku 9)	66
<i>Graf 36.</i>	Srovnání názorů na význam lidové hudby a její zařazování do výuky (odpovědi na otázky 10 a 6)	68
<i>Graf 37.</i>	Doporučované didaktické metody v oblasti lidové písně (učitelé 1. stupně ZŠ)	71
<i>Graf 38.</i>	Charakter a četnost názorů vyučujících na didaktické metody v oblasti lidové písně (učitelé ČJ-HV na 2. stupni ZŠ)	72
<i>Graf 39.</i>	Charakter a četnost názorů vyučujících na didaktické metody v oblasti lidové písně (učitelé 2. stupně ZŠ, kteří nemají aprobaci HV)	73
<i>Graf 40.</i>	Charakter a četnost názorů vyučujících na didaktické metody v oblasti lidové písně (učitelé cizích jazyků a HV, 2. stupeň ZŠ)	74
<i>Graf 41.</i>	Charakter a četnost názorů vyučujících na didaktické metody v oblasti lidové písně (učitelé – absolventi uměleckých škol, 2. stupeň ZŠ)	75
<i>Graf 42.</i>	Relativní četnost zastoupení lidové hudby ve výuce (učitelé. sboristé x celkový vzorek respondentů)	100
<i>Graf 43.</i>	Relativní četnost zastoupení lidových a moderních populárních písní ve výuce (učitelé – sboristé x celkový vzorek respondentů)	102
<i>Graf 44.</i>	Relativní četnost uplatnění lidové hudby v HV a ostatních předmětech (učitelé – sboristé x celkový vzorek respondentů)	103
<i>Graf 45.</i>	Názory vyučujících na vhodnost lidové hudby ve výuce HV (učitelé – sboristé x celkový vzorek respondentů)	104

<i>Graf 46.</i>	Obliba zpěvu lidových písní (učitelé – sboristé x celkový vzorek respondentů)	105
<i>Graf 47.</i>	Poslech lidové hudby ve volném čase (učitelé – sboristé x celkový vzorek respondentů)	106
<i>Graf 48.</i>	Relativní četnost zastoupení lidové hudby ve výuce (učitelé – instrumentalisté x celkový vzorek respondentů)	108
<i>Graf 49</i>	Relativní četnost zastoupení lidových a moderních populárních písní ve výuce (učitelé instrumentalisté – 4 skupiny)	109
<i>Graf 50.</i>	Relativní četnost uplatnění lidové hudby v HV a ostatních předmětech (učitelé instrumentalisté – 4 skupiny)	110
<i>Graf 51.</i>	Názory vyučujících na vhodnost lidové hudby ve výuce HV (učitelé instrumentalisté – 4 skupiny)	111
<i>Graf 52.</i>	Obliba zpěvu lidových písní (učitelé instrumentalisté – 4 skupiny)	112

Seznam tabulek

Tabulka 1	Charakter a četnost doporučení vyučujících v oblasti lidové písně – podle typu aprobae.....	76
Tabulka 2	Uplatnění lidových písní v rámci i mimo předmět hudební výchovy.....	121
Tabulka 3	Zastoupení lidových a moderních populárních písní ve výuce.....	122
Tabulka 4	Poměr vybraných aktivit uplatňovaných v souvislosti s lidovou hudbou.....	123

Přílohy

Příloha č. 1: Vzor on-line dotazníku

Dotazník Katedry hudební výchovy PdF MU - 2019

Vážená paní učitelko, vážený pane učiteli,

Katedra hudební výchovy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně realizovala v letech 2009–2018 výzkumy zaměřené na aktuální problémy hudební výchovy na 2. stupni základních škol a gymnáziích v ČR. V současné době jsme pro učitele obou stupňů základních škol a gymnázií připravili výzkumnou sondu do oblasti uplatňování lidové hudby v předmětu hudební výchova. Bude využito metody dotazníkového šetření.

Hlavním cílem šetření je získat poznatky o způsobu a míře uplatňování hudebně folklorního dědictví ve školním procesu, využívaných didaktických metodách a prostředcích a současně zaznamenat i postoje učitelů k danému okruhu problémů. Proto je pro nás velmi důležitý Váš názor, který umožní následnou teoretickou reflexi a po zhodnocení Vašich podnětů jejich aplikaci do oblasti přípravy učitelů hudební výchovy v ZŠ a gymnáziích.

Za výzkumný tým Katedry hudební výchovy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity
doc. PhDr. Judita Kučerová, Ph.D. a doc. PhDr. Marek Sedláček, Ph.D.

V následujícím dotazníku, prosím, zaklikněte u všech otázek odpověď (případně více odpovědí), která nejlépe odpovídá Vašim zkušenostem a názorům. Dotazník je konstruován tak, aby se v něm objevily základní možnosti odpovědí, pokud Vám však nebude vyhovovat žádná z nabídnutých, využijte prosím možnost „jiné“ a запиšte vlastní odpověď. U několika otázek je volná odpověď, запиšte ji tedy vlastními slovy.

pracoviště (základní/střední škola v...):

velikost osídlení (počet obyvatel v místě školy):

pohlaví:

věk:

rodiště :

vzdělání:

(vyberte)

středoškolské

vysokoškolské

jiné:

délka pedagogické praxe: let

aprobace (obor studia):

působíte také jako aktivní hudebník?

uveďte prosím druh aktivity, popřípadě typ souboru:

.....

1. Očísľujte hudební žánry podle jejich zastoupení ve Vaší výuce

(1- nejvíce zastoupený, 4 nejméně zastoupený)

Vážná hudba (artifická)	vyberte •
Lidová hudba	vyberte •
Moderní populární hudba	vyberte •
Jazzová hudba	vyberte •

2. Jaké aktivity uplatňujete v oblasti?

	vážné hudby	lidové hudby	moderní hudby	jazzové hudby
zpěv písní	☐	☐	☐	☐
instrumentální doprovod	☐	☐	☐	☐
poslech	☐	☐	☐	☐
výklad	☐	☐	☐	☐
jiné				

3. Používáte ve výuce HV:

a) učebnice

Vy	Žáci
vyberte •	vyberte •
Jaké (název učebnice, autor)	Jaké (název učebnice, autor)
Tato učebnice mi vyhovuje:	Tato učebnice mi vyhovuje:
Ano, proč?	Ano, proč?
Ne, co v ní postrádáte:	Ne, co v ní postrádáte:

b) zpěvníky

Vy vyberte •	Žáci vyberte •
Jaké (název učebnice, autor)	Jaké (název učebnice, autor)
Tento zpěvník mi vyhovuje:	Tento zpěvník mi vyhovuje:
Ano, proč?	Ano, proč?
Ne, co v něm postrádáte:	Ne, co v něm postrádáte:

c) jiné učební (didaktické) materiály

Vy vyberte •	Žáci vyberte •
Jaké	Jaké
Proč tyto materiály používám?	Proč tyto materiály používám?

4. Jaké je zastoupení lidových a populárních písní ve vaší výuce?

- lidové písně převažují nad populárními písněmi
- poměr lidových a populárních písní je zhruba vyrovnaný
- moderní populární písně převažují nad lidovými písněmi

5. Lidové písně uplatňuji

- jen v hudební výchově
- také v ostatních předmětech (pokud ano, uveďte v jakých):
- neuplatňuji vůbec

6. Myslíte si, že lidové písně jsou vhodnou součástí současné výuky HV?

- ano, je to základ národní hudební kultury
- ne, lidové písně jsou pro žáky zastaralé, nezajímavé, nevhodné

7. Zpíváte rád/a lidové písně a máte nějaké v oblíbené?

ano

Pokud ano, uveďte, které.

ne

8. Při jakých příležitostech lidové písně zpíváte?

9. Posloucháte tento druh hudby ve volném čase?

ano

ne

10. Co si myslíte o životnosti lidové hudby v dnešní společnosti? Má význam pro člověka i dnes?

11. Jak byste vychovával/a v této oblasti dnešní mládež?

Příloha č. 2: Přehled názorů na charakter učebnic a zpěvníků

SPN – CHARALAMBIDIS

Pozitivní hodnocení: 130 hlasů za vyučující + 51 hlasů za žáky = 181 hlasů celkem

Negativní hodnocení: 94 hlasů za vyučující + 28 hlasů za žáky = 122 hlasů celkem

Struktura

Pozitivní hodnocení:

34 hlasů za vyučující + 16 hlasů za žáky = 50 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

přehlednost, srozumitelnost, systematická, snadná orientace

Komentáře za žáky:

přehlednost, srozumitelnost

Negativní hodnocení:

8 hlasů za vyučující + 3 hlasů za žáky = 11 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

nepřehlednost, špatné členění (při zpěvu musí často otáčet strany), nesystematická

Komentáře za žáky:

příliš obsáhlá, nepřehlednost

Teorie

Pozitivní hodnocení:

37 hlasů za vyučující + 12 hlasů za žáky = 49 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

přiměřený výklad HN, vyvážený poměr teorie a dějin, všeobecné shrnutí, průřez všemi žánry v klasické i populární hudbě, pestrost témat, propracovaná, interaktivní, informativní, je v ní vše potřebné, pokryje požadavky ročního plánu, průřezová, mezipředmětové vztahy

Komentáře za žáky:

stále něco nového, interaktivní, schválený zdroj, naplnění RVP/ŠVP

Negativní hodnocení:

18 hlasů za vyučující + 6 hlasů za žáky = 24 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

málo ucelených informací, zbytečně podrobné (hudební teorie), postrádám pracovní listy, návod na aktivity v hodině, porovnání žánrů, ŠVP učebnici neodpovídá, nesrozumitelně podaná elementární hudební nauka, málo pro žáky zajímavých hudebních témat, málo informací o hudbě od 80. let česku i ve světě, ve vyšších ročnících chybí rozdělení světové a české hudby, opakování stejných informací, nedostatek poslechu, teorie, chybí opakování základů notového zápisu

Komentáře za žáky:

nesrozumitelně podaná elementární hudební nauka, zahlcení množstvím odborného textu

Doplnění

Pozitivní hodnocení:

25 hlasů za vyučující + 4 hlasů za žáky = 29 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

osnova a typy pro výuku, zajímavé články, návodná, ukázky ke zpěvu a k demonstraci hudebních stylů, CD s ukázkami, jako zpěvník

Komentáře za žáky:

vhodně zvolené ukázky, nabídka vhodných aktivit pro žáky, kombinuje všechny aktivity

Negativní hodnocení:

17 hlasů za vyučující + 4 hlasů za žáky = 21 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

chybí pracovní listy, chybí návody na aktivity v hodině, hudební hry pro 2. stupeň, nejsou zjednodušené instrumentální doprovody, tance, skupinové a párové aktivity, vokalizy, rytmické rozcvičky, nejsou zajímavé náměty na činnosti, nápady do praxe, využití boomwhakers, chybí kvízy, tajenky, křížovky s hudební tematikou, uvedené náměty příliš obtížné pro realizaci, popis jednoduchých tanců a hudebních či rytmických doprovodů k nim

Komentáře za žáky:

nedostatek vhodného hudebního materiálu, málo praktických úkolů, cvičení, málo poslechu a partitur s doprovodem

Inspirace

Pozitivní hodnocení:

5 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 5 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

osnova, inspirační zdroj, návod

Negativní hodnocení:

0 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 0 hlasů celkem

Písně

Pozitivní hodnocení:

15 hlasů za vyučující + 12 hlasů za žáky = 27 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

dostatek písní, vyvážený poměr teorie a písní, vokální a instrumentální podoba doprovodu, výběr písní

Komentáře za žáky:

výběr písní, různé žánry písní, zajímavé písně a skladby

Negativní hodnocení:

27 hlasů za vyučující + 7 hlasů za žáky = 34 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

malé množství lidových písní, málo písní pro zpěv, špatné členění (při zpěvu se musí často otáčet strany), obsahují písně pro 1. stupeň, chybí zjednodušené instrumentální doprovody, tance, skupinové a párové aktivity, vokalizy, rytmické rozcvičky, malé množství písní obecně, málo písní pro 2. stupeň, málo písní určených ke zpěvu, nezáživné písně pro 6. a 7. třídu, chybí moderní písničky, nevyhovující výběr písní a ukázek, špatný výběr tónů písní, chybí úpravy lidových či populárních písní pro vícehlas

Komentáře za žáky:

málo písní, nedostatek vhodného hudebního materiálu, více modernějších písní hlavně pro 8. a 9. třídu

Aktuálnost

Pozitivní hodnocení:

2 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 2 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

je moderní, aktuální, obsahuje kapitoly i k novější hudbě

Negativní hodnocení:

18 hlasů za vyučující + 5 hlasů za žáky = 23 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

nevyhovuje, je zastaralá, nezajímavá, potřeba aktualizace s nápady do praxe – nejen výklad, chybí aktuální témata, novodobější poznatky, nové prvky, neoslovuje obsahem

Komentáře za žáky:

Málo zajímavá, neatraktivní, zastaralá, chtělo by to modernizaci

Ostatní

Pozitivní hodnocení:

12 hlasů za vyučující + 7 hlasů za žáky = 19 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

používáme ji jen příležitostně, částečně vyhovuje, ale nikoli ve všem

Komentáře za žáky:

používáme zřídka

Negativní hodnocení:

6 hlasů za vyučující + 3 hlasů za žáky = 9 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

pokud chci něco doplnit, není těžké si najít jiné zdroje, internetový obsah (YouTube, texty písní, fotografie, obrázky), dále využívám DUMy

SPN – NEURČITÉ

Pozitivní hodnocení: 105 hlasů za vyučující + 41 hlasů za žáky = 146 hlasů celkem

Negativní hodnocení: 58 hlasů za vyučující + 27 hlasů za žáky = 85 hlasů celkem

Struktura

Pozitivní hodnocení:

25 hlasů za vyučující + 9 hlasů za žáky = 34 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

přehledná, metodicky ucelená, slouží mi jako vodítka, logicky řazená, dobrý výběr písní, promyšlené, náročnost se zvyšuje postupně, vhodná pro stanovení plánu výuky, kvalita na základě zkušenosti, vhodná skladbou učiva, dobře sestavené roční období, máme podle ní nastavený plán pro hudební výchovu, srozumitelná

Komentáře za žáky:

přehledné, hezký výběr různorodých činností, dobře se čte, přehledný vývoj v jednotlivých ročnících

Negativní hodnocení:

9 hlasů za vyučující + 4 hlasů za žáky = 13 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

nepřehledná, neucelená, málo návaznosti na RVP, špatný systém, nesystematičnost, velmi nevhodné mi přijde střídání kapitol klasické a populární hudby, nenávaznost, nevhodný kontext, chybí moderní učivo, není posloupnost, málo historie, špatná orientace, je psána na přeskáčku, málo zajímavosti, není propojení témat a žánrů

Komentáře za žáky:

nesystematická, nepřehledná, děti z ní mohou pouze číst, je psána na přeskáčku

Teorie

Pozitivní hodnocení:

23 hlasů za vyučující + 5 hlasů za žáky = 28 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

obsahuje informace ze všech stylových období, zahrnuje i dějiny populární a jazzové hudby, přehledná, metodicky ucelená, zastoupeny všechny žánry, hudební skladatelé (život, dílo), kapitoly o moderní hudbě, vývoj hudebních stylů, výklad hudebních pojmů, stručná, jasná a zajímavá, kvalita na základě zkušenosti, dobře sestavené ročního období, přijatelná hudební teorie

Komentáře za žáky:

nabízí všechny oblasti, žánry

Negativní hodnocení:

4 hlasů za vyučující + 1 hlasů za žáky = 5 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

neprůměřené množství hudební nauky, málo historie, je v nich mnoho navíc

Doplnění

Pozitivní hodnocení:

19 hlasů za vyučující + 8 hlasů za žáky = 27 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

CD navíc, hezký výběr různorodých činností, používám ji pouze pro stanovení plánu výuky, výklad hudebních pojmů, náměty na činnosti, poslechové skladby, hudební hry a pohybová ztvárnění, dostatek zajímavých nápadů na další práci s nimi, poslech, nápady do celé hodiny

Komentáře za žáky:

nabízí všechny oblasti, hudebními ukázkami na CD, i populární hudba, dobré poslechové skladby, dostatek zajímavých nápadů na další práci s nimi

Negativní hodnocení:

11 hlasů za vyučující + 6 hlasů za žáky = 17 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

chybí pracovní listy pro žáky, doprovody na Orffovy nástroje, náměty na jednoduché tance, praktická cvičení, zajímavosti, reálnost, akční metodické postupy, jaké jsou např. na stránkách www.jaknahudebku, chybí osmisměrky, křížovky, kvízy, zajímavé úkoly, málo doporučených aktivit, chybí aktivity na procvičování učiva, zajímavosti

Komentáře za žáky:

nemají pracovní listy, náměty na práci s písněmi, rytmická cvičení, malý počet zábavných úkolů, chtělo by to zdařilejší obrázky

Inspirace

Pozitivní hodnocení:

4 hlasů za vyučující + 1 hlasů za žáky = 5 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

jako inspirace, beru z ní základy pro výklad, název kapitol mě inspiruje k motivaci dětí

Negativní hodnocení:

0 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 0 hlasů celkem

Písně

Pozitivní hodnocení:

18 hlasů za vyučující + 11 hlasů za žáky = 29 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

dobry výběr písní, písně jsou zpracovány i didakticky, pestrost písní a doprovodů, pěkné písničky, různé žánry písní, velký výběr písní, vhodné písně, dostatek zajímavých nápadů na další práci s nimi, vyrovnaný poměr lidových a umělých písní, dobře sestavené písně dle ročního období

Komentáře za žáky:

pestrost písní, výběr lidových a umělých písní, velký výběr písní, vhodné, hezké písně

Negativní hodnocení:

20 hlasů za vyučující + 9 hlasů za žáky = 29 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

více známých písniček a další náměty s nimi, aktuálnější umělé písně, oblíbenější lidové písně, v učebnicích nejsou současné písně, které by žáci rádi zpívali, málo písní, postrádám písničky, které by děti zaujaly, chybí písničky moderní, menší nabídka písní pro možnost výběru, poloha písní je příliš vysoká, je nutná transpozice, malé množství písní

Komentáře za žáky:

málo atraktivní písně, málo známých písniček a další náměty s nimi, málo oblíbených lidových písní

Aktuálnost

Pozitivní hodnocení:

0 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 0 hlasů celkem

Negativní hodnocení:

8 hlasů za vyučující + 2 hlasů za žáky = 10 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

chtělo by to modernější zpracování, je zastaralá, postrádáme 21. století, je starší, neatraktivní pro žáky, některé informace jsou zastaralé, chybí moderní učivo, vůbec nevyhovuje současným potřebám, neaktuálnost, zastaralost

Komentáře za žáky:

je zastaralá, písně jsou pro děti nepřitažlivé, není zaktualizována

Ostatní

Pozitivní hodnocení:

16 hlasů za vyučující + 7 hlasů za žáky = 23 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

používám jen zřídka, vyhovuje pro 1. stupeň, nevyhovuje pro 2. stupeň

Negativní hodnocení:

6 hlasů za vyučující + 5 hlasů za žáky = 11 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

(FRAUS chybí mnohá hudební témata) budou další díly? v každé učebnici mi vyhovuje a nevyhovuje něco jiného

Komentáře za žáky:

občas se vyskytují notové "nepřesnosti"

SPN – LIŠKOVÁ

Pozitivní hodnocení: 56 hlasů za vyučující + 25 hlasů za žáky = 81 hlasů celkem

Negativní hodnocení: 17 hlasů za vyučující + 5 hlasů za žáky = 22 hlasů celkem

Struktura

Pozitivní hodnocení:

15 hlasů za vyučující + 3 hlasů za žáky = 18 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

přehledná a stručná, přizpůsobená věku dětí, vhodně strukturovaná, systematická, "spirálová" výuka, ucelená, členění, metodicky dobře poskládané lekce, tematicky řazená

Komentáře za žáky:

solidně zpracováno, přehlednost a stručnost, graficky hezky zpracovaná

Negativní hodnocení:

0 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 0 hlasů celkem

Teorie

Pozitivní hodnocení:

9 hlasů za vyučující + 6 hlasů za žáky = 15 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

obsaženo základní učivo, dějiny hudby, jsou v ní podchyceny téměř všechny složky, je v ní všechno potřebné, je různorodá

Komentáře za žáky:

snadno vysvětluje základní pojmy, přiměřená obsahově

Negativní hodnocení:

0 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 0 hlasů celkem

Doplnění

Pozitivní hodnocení:

14 hlasů za vyučující + 7 hlasů za žáky = 21 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

rozmanitá, různé aktivity, skladby k poslechu (CD) i další hudební aktivity, CD s úryvky, rytmická cvičení s pohybem

Komentáře za žáky:

vhodná obrázková forma, nápady, krátké navozující texty a ilustrace, kombinace všech aktivit, dětem se líbí, obrázky, je různorodá

Negativní hodnocení:

3 hlasů za vyučující + 1 hlasů za žáky = 4 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

na CD nejsou všechny skladby z učebnice, postrádám úkoly pro procvičení hudební nauky, u lidových písní chybí doprovody pro Orffových nástrojů

Komentáře za žáky:

nesmyslně umístěné party s písněmi na dvě stránky (s otáčením), kvitovala bych více poslechu, partitur s doprovody

Inspirace

Pozitivní hodnocení:

2 hlasů za vyučující + 1 hlasů za žáky = 3 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

je to pro mě základ, od kterého se mohou odrazit, náměty práce, písní, doprovodů apod.

Komentáře za žáky:

krátké navozující texty a ilustrace

Negativní hodnocení:

0 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 0 hlasů celkem

Písně

Pozitivní hodnocení:

12 hlasů za vyučující + 5 hlasů za žáky = 17 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

skladba písní, obsahuje lidové i umělé písně ke zpěvu, pěkné lidové písně, dvojhlas, instrumentální doprovody, výběr skladeb, jsou zde různé písně, hezké písničky, hezké doprovodné texty

Komentáře za žáky:

dětem se líbí písničky

Negativní hodnocení:

9 hlasů za vyučující + 3 hlasů za žáky = 12 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

málo písní pro zpěv, málo písní modernějšího rázu (např. z pohádek), málo písní k ročním obdobím, zvykům a tradicím, chybí instrumentální doprovody písní

Komentáře za žáky:

málo písní, písně na dvě stránky (s otáčením)

Aktuálnost

Pozitivní hodnocení:

0 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 0 hlasů celkem

Negativní hodnocení:

2 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 2 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

chybí novější informace a aktuální písničky

Ostatní

Pozitivní hodnocení:

4 hlasů za vyučující + 3 hlasů za žáky = 7 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

používáme ji jen příležitostně

Komentáře za žáky:

celkem neprotestují

Negativní hodnocení:

3 hlasů za vyučující + 1 hlasů za žáky = 4 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

dnes se nedá pracovat pouze s jednou učebnicí

NOVÁ ŠKOLA – JAGLOVÁ

Pozitivní hodnocení: 54 hlasů za vyučující + 15 hlasů za žáky = 69 hlasů celkem

Negativní hodnocení: 16 hlasů za vyučující + 8 hlasů za žáky = 24 hlasů celkem

Struktura**Pozitivní hodnocení:**

15 hlasů za vyučující + 4 hlasů za žáky = 19 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

srozumitelná, obsahově vyvážená, systematická, propracovaná, stručná, přehledná, dobře vysvětlující

Komentáře za žáky:

dobrá orientace, přiměřenost

Negativní hodnocení:

0 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 0 hlasů celkem

Teorie**Pozitivní hodnocení:**

11 hlasů za vyučující + 3 hlasů za žáky = 14 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

střídání úkolů, metodika, obsahově vyvážená, dostatek věku přiměřené hudební teorie, výborný základní přehled pro každého, je tam napsaná látka, která se má v HV probrat, přiměřená náročnost, výuka not a hudební nauky, jednoduchá teorie

Komentáře za žáky:

obsahuje základní učivo

Negativní hodnocení:

3 hlasů za vyučující + 3 hlasů za žáky = 6 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

málo zajímavěji podaných a vhodněji zvolených informací k teorii, poslechu, skladatelům, hudebním žánrům atd., málo základů teorie

Komentáře za žáky:

procvičení znalostí not

Doplnění

Pozitivní hodnocení:

9 hlasů za vyučující + 1 hlasů za žáky = 10 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

písně jsou zpracovány i didakticky, obsahuje metodického průvodce, CD s instrumentálními skladbami, hudební hry a pohybová ztvárnění, obrázkové listy, náměty na cvičení, zajímavé nápady, dostatek ukázek

Komentáře za žáky:

pro děti je graficky zajímavé

Negativní hodnocení:

0 hlasů za vyučující + 1 hlasů za žáky = 1 hlasů celkem

Komentáře za žáky:

náměty na další práci s písněmi

Inspirace

Pozitivní hodnocení:

3 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 3 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

dobré náměty na práci s písňemi, doprovody apod.

Negativní hodnocení:

0 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 0 hlasů celkem

Písně

Pozitivní hodnocení:

12 hlasů za vyučující + 5 hlasů za žáky = 17 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

dostatek písní, zastoupení lidových i umělých písní, pěkný výběr písniček doprovody

Komentáře za žáky:

dostatek hezkých a známých písní, obsahuje lidové i umělé písně, výběr lidových a umělých písní

Negativní hodnocení:

10 hlasů za vyučující + 4 hlasů za žáky = 14 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

málo pro děti známých písní, některé písně si musím transponovat, málo známých písniček a další náměty s nimi, málo aktuálních písní, malá pestrost písní, stále stejné klasické písničky, obsahuje málo známé lidové písně, málo nových písniček, polovinu znají děti z MŠ, málo populárních písniček, poloha písní je příliš vysoká, nutná transpozice

Komentáře za žáky:

chce to více moderních písní pro děti známějších

Aktuálnost

Pozitivní hodnocení:

1 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 1 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

Aktuální, moderní, přehledná, systematická

Negativní hodnocení:

1 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 1 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

nesouvislé přechody v tématu, neaktuální pohled na hudbu

Ostatní

Pozitivní hodnocení:

3 hlasů za vyučující + 2 hlasů za žáky = 5 hlasů celkem

Negativní hodnocení:

2 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 2 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

v každé učebnici mi vyhovuje a nevyhovuje něco jiného

FRAUS – URČITÉ FRAUS – NEURČITÉ
--

Pozitivní hodnocení: 34 hlasů za vyučující + 23 hlasů za žáky = 57 hlasů celkem

Negativní hodnocení: 12 hlasů za vyučující + 10 hlasů za žáky = 22 hlasů celkem

Struktura

Pozitivní hodnocení:

4 hlasů za vyučující + 3 hlasů za žáky = 7 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

jasná, systematická, přehledná, srozumitelná

Komentáře za žáky:

přehledná, srozumitelná

Negativní hodnocení:

1 hlasů za vyučující + 1 hlasů za žáky = 2 hlasů celkem

Komentáře za žáky:

zatím je jen pro 6. a 7. ročník

Teorie

Pozitivní hodnocení:

6 hlasů za vyučující + 5 hlasů za žáky = 11 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

je naprosto dokonalá, perfektně zpracovaná, jsou zde bohatě zastoupeny mezipředmětové vztahy, obsahuje nabídku činností potřebných k osvojení všech kompetencí v HV, splňuje vše, je v ní obsaženo vše pro výuku, jednoduchá teorie

Komentáře za žáky:

nabízí všechny oblasti

Negativní hodnocení:

2 hlasů za vyučující + 1 hlasů za žáky = 3 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

okleštěná učební látka – chybí mnohá hudební témata, budou další díly?

Doplnění

Pozitivní hodnocení:

10 hlasů za vyučující + 7 hlasů za žáky = 17 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

zajímavosti, spousta nápadů a aktivit, velký pomocník ve výuce, hudební nástroje, práce s hlasem, zajímavé nápady

Komentáře za žáky:

zajímavé aktivity, obrázky, aktuální umělci, výborné hudební nápady a myšlenky blízké dětem

Negativní hodnocení:

4 hlasů za vyučující + 4 hlasů za žáky = 8 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

postrádám více námětů na zpěv písní a hudebně pohybových her, nejsou nápady na zpestření výuky, málo praktických cvičení, málo zajímavostí

Komentáře za žáky:

chybí aktivity pro žáky, hádanky, křížovky, kvízy, pracovní listy

Inspirace

Pozitivní hodnocení:

3 hlasů za vyučující + 3 hlasů za žáky = 6 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

moderní, spousta nápadů a aktivit, velký pomocník ve výuce, bohužel máme jen 1 pro učitele, proto jen kopíruji, jen občas k vybraným tématům, pouze orientačně, inspirace

Komentáře za žáky:

je zde dán prostor pro tvůrčí činnost učitele i žáků

Negativní hodnocení:

0 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 0 hlasů celkem

Písňe

Pozitivní hodnocení:

5 hlasů za vyučující + 4 hlasů za žáky = 9 hlasů celkem

Negativní hodnocení:

3 hlasů za vyučující + 2 hlasů za žáky = 5 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

málo moderní hudba, těžké doprovodnery k písním, málo písní, poloha písní je příliš vysoká, nutná transpozice

Aktuálnost

Pozitivní hodnocení:

3 hlasů za vyučující + 1 hlasů za žáky = 4 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

moderní učebnice

Negativní hodnocení:

1 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 1 hlasů celkem

Ostatní

Pozitivní hodnocení:

3 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 3 hlasů celkem

Negativní hodnocení:

1 hlasů za vyučující + 2 hlasů za žáky = 3 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

mám málo prostoru realizovat alespoň polovinu věcí, které bych se třídou rád, není čas

NEURČITÉ

Pozitivní hodnocení: 23 hlasů za vyučující + 14 hlasů za žáky = 37 hlasů celkem

Negativní hodnocení: 20 hlasů za vyučující + 9 hlasů za žáky = 29 hlasů celkem

Struktura

Pozitivní hodnocení:

7 hlasů za vyučující + 2 hlasů za žáky = 9 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

je vhodně rozděleno učivo podle ročníků, pro žáky vyhovující, chronologicky poskládaná, jasný přehled dějin artifičiální a non-artifičiální hudby, přehledná

Komentáře za žáky:

mají k dispozici přehled dějin i teorie hudby

Negativní hodnocení:

3 hlasů za vyučující + 1 hlasů za žáky = 4 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

málo pestré, špatné celkové uspořádání, neodpovídá ŠVP

Komentáře za žáky:

špatná návaznost v jednotlivých ročnících

Teorie

Pozitivní hodnocení:

3 hlasů za vyučující + 5 hlasů za žáky = 8 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

jasné vysvětlení látky, jasný přehled hudební teorie

Komentáře za žáky:

stručné texty, obsahuje vše dle ŠVP, přiměřený obsah, pro žáky práce s textem

Negativní hodnocení:

4 hlasů za vyučující + 3 hlasů za žáky = 7 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

povrchní učební látka, skladatelé by si zasloužili větší pozornost, neodpovídá ŠVP

Komentáře za žáky:

8. a 9. ročník žáky nezajímá učivo, informace jsou podle nich pro ně nezajímavé, málo tematiky současné populární hudby jak české, tak světové

Doplnění

Pozitivní hodnocení:

4 hlasů za vyučující + 1 hlasů za žáky = 5 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

je i s metodikou, i populární hudba, CD s ukázkami

Komentáře za žáky:

obsahuje vše dle ŠVP

Negativní hodnocení:

5 hlasů za vyučující + 1 hlasů za žáky = 6 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

učím žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a v současné době neexistuje ucelená řada učebnic, které by vyhovovaly, chybí pracovní listy, pouze vybírám, je tam toho příliš, postrádám více námětů hudebně pohybových her

Komentáře za žáky:

neodpovídá ŠVP

Inspirace

Pozitivní hodnocení:

1 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 1 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

pouze orientačně

Negativní hodnocení:

0 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 0 hlasů celkem

Písňe

Pozitivní hodnocení:

5 hlasů za vyučující + 4 hlasů za žáky = 9 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

obsahuje i písňe, pro žáky vyhovující, pěkný výběr písňi

Komentáře za žáky:

zásobník písňi

Negativní hodnocení:

5 hlasů za vyučující + 3 hlasů za žáky = 8 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

písňe jsou velmi jednoduché, málo písňi, chybí zjednodušené partitury oblíbených skladeb

Aktuálnost

Pozitivní hodnocení:

0 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 0 hlasů celkem

Negativní hodnocení:

2 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 2 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

je zastaralá, nemá modernější pojetí výuky

Ostatní

Pozitivní hodnocení:

3 hlasů za vyučující + 2 hlasů za žáky = 5 hlasů celkem

Negativní hodnocení:

1 hlasů za vyučující + 1 hlasů za žáky = 2 hlasů celkem

JINÉ

Pozitivní hodnocení: 30 hlasů za vyučující + 5 hlasů za žáky = 35 hlasů celkem

Negativní hodnocení: 18 hlasů za vyučující + 2 hlasů za žáky = 20 hlasů celkem

Struktura

Pozitivní hodnocení:

8 hlasů za vyučující + 2 hlasů za žáky = 10 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

je dobře členěná, systematická, přehledná, postupné rozvíjení dovedností, metodicky uspořádaná, nabídka témat a způsob zpracování vyhovuje

Negativní hodnocení:

4 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 4 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

nepřehledná, nejsou stručné základní informace, příliš mnoho textu a výkladu (často složitého), chybí různorodost forem práce, výklad o dějinách je nesrozumitelný, dějiny nejsou seřazeny chronologicky

Teorie

Pozitivní hodnocení:

6 hlasů za vyučující + 1 hlasů za žáky = 7 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

je v ní vše podstatné pro výuku, metodicky uspořádaná, obsahuje základ hudební teorie, dějin, všeobecný přehled

Negativní hodnocení:

3 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 3 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

výklad o dějinách je nesrozumitelný, dějiny nejsou seřazeny chronologicky

Doplnění

Pozitivní hodnocení:

5 hlasů za vyučující + 1 hlasů za žáky = 6 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

některá pracovní cvičení (pouze výběr), čerpám z těchto učebnic, ale doplňuji texty, používám zejména ukázky ke zpěvu a k demonstraci hudebního stylu populární hudby

Komentáře za žáky:

pracovní listy, praktická cvičení, úkoly

Negativní hodnocení:

1 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 1 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

nejsou zajímavé nápady, notové materiály pro flétny

Inspirace

Pozitivní hodnocení:

1 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 1 hlasů celkem

Negativní hodnocení:

0 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 0 hlasů celkem

Písně

Pozitivní hodnocení:

4 hlasů za vyučující + 1 hlasů za žáky = 5 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

obsahuje lidové písňe

Negativní hodnocení:

2 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 2 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

špatný výběr písní pro 2. stupeň (málo zpívatelných), málo hudebního materiálu a písní

Aktuálnost

Pozitivní hodnocení:

0 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 0 hlasů celkem

Negativní hodnocení:

3 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 3 hlasů celkem

Komentáře vyučujících:

aktualizovat, jsou zastaralé

Ostatní

Pozitivní hodnocení:

6 hlasů za vyučující + 0 hlasů za žáky = 6 hlasů celkem

Negativní hodnocení:

5 hlasů za vyučující + 2 hlasů za žáky = 7 hlasů celkem

Věcný rejstřík

A

akademie múzických umění 70, 74, 76, 77, 85, 118

aktivní hudební činnost 30, 66, 73, 74, 80, 86, 90, 91, 93, 94, 100, 107

aprobace 19, 20, 24, 28, 29, 69, 70, 71, 73, 75, 76, 77, 80, 86, 91, 94, 118, 121, 123

B

boomwhacker 48, 52, 55, 59

D

dotazník 10, 11, 18, 19, 22, 23, 24, 25, 26, 30, 31, 61, 75, 86, 116, 117

G

gymnázium 16, 17, 23, 42, 43, 45, 51, 86, 92, 95, 116, 118

H

hudební činnost 14, 17, 18, 30, 32, 34, 37, 73, 74, 75, 76, 115

hudební nástroj 33, 52, 55, 58, 59, 70, 79, 85, 86, 87, 91, 93, 95, 107, 108, 115

hudební nauka 18, 43, 47, 49, 50, 51, 55, 75, 92, 95, 120

I

instrumentální doprovod 13, 36, 48, 50, 95, 123

internet 19, 36, 48, 52, 55, 59, 81, 97, 114

J

jazz 31, 32, 36, 38, 39, 49, 100, 107, 108, 120

K

klávesové nástroje 79, 85, 91, 94

konzervatoř 27, 70, 74, 76, 80, 77, 91, 118

L

lidová píseň 7, 8, 9, 10, 14, 20, 67, 72, 76, 81, 82, 84, 85, 89, 90, 102, 109, 110, 113, 114, 121, 125

M

moderní populární hudba 21, 31, 32, 36, 37, 38, 39, 68, 100, 104, 108, 120, 121, 124, 126

O

Orffovy nástroje 10, 49, 50, 52, 55, 59

orchestr 85, 91, 94, 95, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 121, 123

P

pedagogická fakulta 13, 16, 17, 20, 23, 24, 116, 124

pedagogická praxe 10, 19, 21, 25, 26, 27, 86, 91, 116, 117, 122

pěvecký sbor 66, 69, 79, 83, 85, 89, 94,, 98, 113, 125

poslech 8, 14, 19, 32, 33, 34, 36, 38, 48, 49, 50, 51, 66, 69, 70, 71, 79,

81, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 95, 98,
99, 105, 106, 113, 122, 123

R

rock 91, 107, 108, 109, 110, 111, 112,
113, 121, 123

RVP 14, 49, 57

S

umělecký soubor 69, 79, 82, 83, 85,
88, 89, 93, 94, 99, 107, 108, 114,
124, 125

střední škola 7, 8, 11, 13, 16, 17, 18,
19, 23, 26, 27, 36, 101, 116, 126

Š

ŠVP 47, 52

U

učebnice 7, 9, 17, 18, 40, 41, 42, 43,
44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52,
53, 55, 56, 60, 81, 86, 92, 95, 96,
124

učební (didaktické) materiály 40,
43, 48, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58,
59, 60, 61, 86, 95, 96

V

varhanní hudba 94, 107, 108, 109,
110, 111, 112, 113, 121, 123, 124

vážná hudba 31, 32, 33, 34, 35, 38,
97, 100, 108, 120, 121

vokální činnosti 14, 32, 35, 39, 48,
75

výklad učiva 32, 34, 36, 37, 38, 47,
48, 71, 81, 83, 84, 86, 91, 95, 115,
122

vysoká škola 17, 20, 27, 36

Y

YouTube 36, 48, 55, 59

Z

zpěvník 7, 9, 18, 35, 38, 40, 43, 45,
47, 52, 53, 55, 56, 60, 81, 86, 92,
93, 96, 101, 106, 112, 124, 131

Ž

žánr 14, 18, 19, 30, 31, 32, 36, 37, 38,
39, 47, 49, 51, 71, 74, 85, 92, 93,
94, 95, 96, 97, 99, 100, 103, 104,
107, 108, 109, 120, 121, 122, 124

LIDOVÁ PÍSEŇ V HUDEBNÍ VÝCHOVĚ NA ZÁKLADNÍCH A STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH V ČESKÉ REPUBLICE

doc. PhDr. Judita Kučerová, Ph.D., a kolektiv

Kresbou na obálce knihy přispěli žáci ZŠ Lipov.
Vydala Masarykova univerzita, Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno
Technická spolupráce: PaedDr. Otto Kryzan
Korektura: Mgr. Milena Tomanová, Ph.D.

1., elektronické vydání, 2019

ISBN 978-80-210-9536-6

MUNI
PRESS

MUNI
PED

